

VYDAVATELSTVÍ ČASOPISŮ MNO
národní podnik
PRAHA 1, VLADISLAVOVA 28
Telefony: 234355-8, 236144-8

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

SEDMNÁCTÝ ROČNÍK

3

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy.

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

Teorie velení

V článku se zaměříme na **teorii velení**, a to zejména z hlediska její klasifikace a určení jejího obsahu.

Z úvah v našem článku, uveřejněném ve 2. čísle Vojenské mysli, vyplývá, že teorie velení je pomocnou vědní disciplínou vojenské vědy.

Otázky velení byly dříve spojovány s teorií výstavby ozbrojených sil nebo s vojenskou administrativou.

Požadavek na rozpracování ucelené teorie velení v ČSLA prvně formuloval generálmajor Jan Knotek v roce 1963. Své názory na teorii velení vložil v článcích Sborníku VAAZ č. 2 a 4, řada A, rok 1963.

Bylo nutné nejprve dokázat, že velení v ozbrojených silách není nic jiného, než řízení ve specifických podmínkách armádní soustavy, že velení se řídí v podstatě stejnými obecnými zákonitostmi, jako řízení v jiných společenských systémech.

Tak jako řízení v jiných společenských systémech (zejména ekonomických) dosáhlo takového stupně složitosti, že je nebylo možné řešit tradičními metodami zkoumání, tak i řešení otázek velení v armádní soustavě bylo nutné zkoumat ne-tradicičními způsoby, hlavně s využitím metod kybernetiky — vědy, která se zabývá specifikou řízení.

Výzkum velení novými metodami umožní jeho automatizaci a tím přechod na novou kvalitu, která odstraní rozpory mezi možnostmi vojsk a jejich realizací.

Velení v ozbrojených silách (tak jako každé jiné zařízení) má sloužit k tomu, aby realizovalo program systému, v daném případě systému ozbrojených sil se specifickou kvalitativní určeností.

Kvalitativní určenost ozbrojených sil jako celku je výslednicí činnosti základních systémů ozbrojených sil, vybavených nejrozličnější bojovou a pomocnou technikou.

Bojová a pomocná technika jsou složité technické systémy, které produkují účelovou činnost ozbrojených sil. Člověk je uvádí v činnost podle určitého záměru, cílevědomě. Řízení v armádní soustavě je tedy řízení lidí, kteří obsluhují technické systémy.

Technické systémy nejsou řízeny přímo, ale zprostředkovaně přes orgány velení jednotlivých stupňů velení, které se v průběhu vývoje ozbrojených sil ustálily jako stupně taktické, operační a strategické.

Až dosud není možné konstatovat zásadní odlišnost mezi předmětem velení a řízením vůbec.

To pravděpodobně bylo i důvodem, že někteří vojenští teoretikové v SSSR místo teorie velení navrhovali konstituování vojenské kybernetiky.

Zásadní rozdíl mezi řízením v jiných společenských systémech a systémem ozbrojených sil je ovšem řízení celého systému ozbrojených sil v pohybu na prostorově rozsáhlém válčišti, ryze souborový charakter činnosti ozbrojených sil a z toho vyplývající speciální požadavky na organizaci, rozmístění, vybavení, přemísťování, ochranu a obranu míst velení, spojení i na chování lidí v systému ozbrojených sil.

Systém ozbrojených sil se stále mění vlivem činnosti nepřítelů: jsou vyřazována místa velení i celé podsystemy, které v cílové činnosti armády měly plnit dílčí úkoly. Vojska armády vyvíjejí svoji cílovou činnost v různém prostoru, který dále mění svoji tvářnost vlivem vlastní i nepřátelské činnosti. Tyto změny jsou nahodilé a lze je stěží předvídat. Obdobně i vliv počasí může svou nahodilostí nepředvídaně ovlivnit cílovou činnost vojsk.

To vše nutí k tomu, aby teorie velení proti obecné teorii řízení rozšířila předmět svého zkoumání.

Teorie velení, ostatně jako každé jiné teorie, musí mít

— **obecnou část** — obsahuje nejobecnější zákonitosti velení, závazné pro všechny systémy, které ve svém souhrnu vytvářejí celkový systém ozbrojených sil,

— **speciální část** — řeší modifikaci těchto obecných zákonitostí v dílčích systémech.

Nejprve pojednáme o klasifikaci obecné části teorie velení.

Obecná část teorie velení musí obsahovat dílčí teorie, odvozené z obecné teorie řízení.

Jsou to:

- **teorie rozhodovacích procesů,**
- **teorie informačních procesů,**
- **teorie struktury orgánů řízení.**

Názvy těchto dílčích teorií samy udávají, co je předmětem jejich řešení a proto je nebudeme dále rozebírat.

Teorie velení ve své obecné části tyto dílčí teorie přejímá a tematizuje je specifikou zkoumaného systému, tj. vojenským aspektem.

Další dílčí teorie, které jsou vyvozeny ze specifiky řízení v ozbrojených silách, jsou:

- **teorie míst velení** (jejich zřizování, přemísťování, vybavení, ochrana a obrana),
- **teorie spojení a přenosu dat** v armádních systémech.

Speciální část teorie velení je v podstatě aplikací obecné části do dílčích systémů, které vytvářejí celkový systém ozbrojených sil.

S odvoláním se na matici, uvedenou v dříve jmenovaném článku, lze za speciální část teorie velení považovat:

- **teorii velení strategickým silám a prostředkům,**
- **teorii velení svazům a vyšším svazům,**
- **teorii velení svazkům a vševojskovým útvarům a jednotkám** v polním i v teritoriálním systému ozbrojených sil.

Taková klasifikace teorie velení nejlépe odpovídá požadavkům kybernetiky, jejíž metody jsou hlavním nástrojem poznání v procesech řízení. Kybernetika, jako obecná věda o řízení, je spjata se systémy a jejich fungováním na základě informačních vazeb a podnětů.

Každá teorie musí být svázána se systémem, jako vymezenou částí objektivní reality, se systémem relativně uzavřeným. Není teorie bez systému.

Při analýze struktury ozbrojených sil lze snadno odhalit, že vševojskové systémy všech stupňů jsou skladbou nejrůz-

nějších vojenských systémů (systémů druhů vojsk a služeb), které prolínají vševojskové systémy vertikálně. Velení v ozbrojených silách při vševojskové centralizaci je velení paralelní po liniích vojenských systémů.

Proto další dílčí teorie speciální části teorie velení je **teorie velení vojskovým systémům** (velení druhům vojsk a služeb).

Protože vojskové systémy, odvozené od požadovaného účinnu vřazené techniky do systému ozbrojených sil, jsou základní systémy ozbrojených sil, měly by se v teorii velení především řešit otázky velení v těchto systémech. To je důležité zejména při praktickém řešení automatizace ve velení, kdy je třeba pracovat s prvotními informacemi. Praktické řešení automatizace jen na vyšších stupních vševojskového velení předpokládá odhad prvotních informací a tím celé řešení má jen vysoce hypotetický základ.

V teorii velení je třeba mít stále na paměti systémovou podstatu soustavy ozbrojených sil. Proto i v článku to často záměrně zdůrazňujeme.

Ozbrojené síly jsou stupňovitě členěný systém, v němž systémy nižšího řádu lze z vyšší úrovně považovat za regulační systémy, i když samy o sobě jsou systémy řídicími. Uvědomění si této skutečnosti je velmi závažné. Ve svých důsledcích, zejména pak ve vztahu k charakteru soudobého boje, to vyžaduje, aby regulační funkce systémů nižších řádů byla vymezována poměrně široce. Tím se vytvářejí podmínky k uplatnění iniciativy velitelů všech stupňů, která je nezbytnou podmínkou efektivnosti soudobého boje. Nižší stupně velení, které správně plní své funkční povinnosti, svou regulační funkci, značně usnadňují celkové řízení v ozbrojených silách.

Z dosavadních stručných názorů lze vyvodit tuto **klasifikaci teorie velení**:

1. Teorie velení má
 - obecnou část,
 - speciální část.
2. Obecná část teorie velení obsahuje tyto dílčí teorie:
 - rozhodovacích procesů ve vojenství,
 - informačních procesů ve vojenství,
 - struktury orgánů velení,
 - míst velení,
 - spojení a přenosu dat.
3. Speciální část teorie velení obsahuje tyto dílčí teorie:
 - velení strategickým silám a prostředkům,
 - velení svazům a vyšším svazům,

— velení svazkům a vševojskovým útvarům a jednotkám,
— velení vojskovým systémům (druhům vojsk a služeb).

Každá z těchto dílčích teorií je modifikována na polní teritoriální systém ozbrojených sil.

Vzniká otázka, kam do takto klasifikované teorie velení zařadit činnosti, které někteří autoři pokládají za obecné nebo dílčí teorie velení, jako např. plánování, metodika práce velitelů a štábů, mechanizace a automatizace ve velení atd.

Domníváme se, že tyto činnosti jsou nezbytným atributem jakéhokoliv řízení. Plánování je součástí řízení, řídí se stejnými zákonitostmi jako vlastní operativní řízení, jenže celý informační proces je supponován, je položen do abstraktní roviny. V plánování se však promítají jak informační, tak i rozhodovací procesy; plánování vždy předchází jakémukoliv operativnímu řízení. Metodika práce štábů je součástí metodiky jak informačních, tak i rozhodovacích procesů. Jejím cílem je produkce štábních dokumentů jako graficky znázorněných informačních podkladů v procesu řízení.

Automatizace ve velení je jen zvláštním případem metodiky práce v procesu velení s využitím kybernetické a jiné techniky.

Požadavky na techniku, včleněnou do systému velení v ozbrojených silách, vyplynou jak z obecné, tak i ze speciální části teorie velení.

Teorie velení, má-li být metodologií vlastní praxe velení, musí při zkoumání podstaty vlastních systémů (orgánů) velení využívat všech těch vědních oborů, které mohou tyto systémy nebo jejich složky parametrizovat. Řekli jsme, že velení je v podstatě řízení lidí v soustavě ozbrojených sil. Proto hlavní vědní obory, které se podílejí na této parametrizaci, jsou:

— **sociologie** — zkoumá vznik a vývoj podmínek vztahů mezi pracovníky uvnitř

orgánů velení jednotlivých stupňů velení a mezi pracovníky orgánů velení různých stupňů velení s cílem odhalit objektivní zákonitosti těchto vztahů;

— **psychologie** — zkoumá subjektivní i kolektivní psychologické aspekty ve velení s cílem rozpracovat metodologii typologie lidí a lidských kolektivů v orgánech velení a v úzké spolupráci se sociologií podílet se na stanovení principů efektivního procesu výchovy a učení příslušníků orgánů velení;

— **fyzilogie** — zkoumá vztahy mezi lidmi jako komunikačními kanály a vztahy mezi lidmi a stroji včleněnými do orgánů velení s cílem konkretizovat jejich možnosti a dát z těchto hledisek návod na jejich počty v orgánech velení a na konstrukci technických zařízení v systémech velení;

— **hygienu práce** — zkoumá podmínky pracovního prostředí lidí v orgánech velení;

— **vojenská jazykověda** — zabývá se racionalizací velitelského jazyka a v plné míře využívá sémiotiky;

— **historiografie velení** — zkoumá pohyb procesu velení v závislosti na změnách charakteru ozbrojeného zápasu.

Hlavní metody, kterých teorie velení při zkoumání svého předmětu využívá, jsou:

— materialistická dialektika, jako základní metoda výzkumu;

— metody kybernetiky;

— metody operačního výzkumu;

— jiné metody, které umožňují exaktizaci procesů velení.

Teorie velení svými závěry musí ovlivnit celou metodiku práce v orgánech velení, jejich strukturu, klást požadavky na začleňování automatizační a mechanizační techniky do orgánů velení, klást požadavky na situování a vybavení míst velení, na spojení a přenos dat v systému ozbrojených sil. Dále musí uplatňovat požadavky na výcvik a výchovu a organizační výstavbu ozbrojených sil.

KURSY A POSTGRADUÁLNÍ STUDIUM DŮSTOJNÍKŮ

Výstavba socialistické společnosti a požadavky vědeckotechnické revoluce si vynucují, že čím dále, tím více se dnes v mnoha oborech stává celoživotní studium objektivní nutností. Jestliže dříve bylo takových oborů poměrně málo (např. lékařství), pak jejich počet nyní podstatně roste. Patří mezi ně i povolání důstojníka socialistické armády. Požadavky na toto povolání jsou stále vyšší a lze je těžko srovnat s kterýmkoliv druhým povoláním. Již v míru má velitelský sbor velkou pravomoc, důstojníci musí pečovat a zodpovídat nejen za náročnou a nákladnou techniku, ale i za celé lidské kolektivy, za jejich morálku, výchovu a výcvik, ve válce pak i za jejich životy. Aby jejich každodenní práce byla úspěšná, musí v ní uplatňovat nejnovější poznatky společenských, technických a vojenských věd.

Z toho vyplývá, proč žádný absolvent vojenské školy (ať základní, či vysoké) nemůže vystačit s vědomostmi, které mu škola dala, po celou dobu aktivní služby. Proto musí své znalosti stále doplňovat, a to jak ve vlastní specializaci, tak i v celé řadě příbuzných nebo nově vzniklých oborů. Na takové doplnění znalostí nestačí již jen zájem a iniciativa jednotlivců. Je proto bezpodmínečně nutné, aby bylo organizováno u všech příslušníků velitelského sboru podle promyšleného systému, který by respektoval složení důstojnického sboru, jeho teoretické i praktické znalosti, ale který by také přihlížel k možnostem a specifickým podmínkám ČSLA.

Způsob doškolování zůstává stále složitým problémem. Názory se sice shodují v tom, že další vzdělávání absolventů vojenských škol by mělo zahrnovat zaškolování na pracovišti, samostatné studium, velitelskou přípravu, různé účelové kurzy (zpravidla krátkodobé), postgraduální studium (jak tematického, tak atestačního charakteru), vědeckou přípravu vybraných a speciální přípravu hlavních vedoucích pracovníků velení armády.

Dosud však není jednotný názor na cíle a úkoly, na obsah a rozsah, na způsob a metody uvedených forem doškolování.

Všeobecně se dnes uznává, že základní odborné vzdělání, které voják z povolání obdrží ve vojenské škole, a všechny ostatní formy doškolování by měly vytvářet jeden cílevědomý systém, v němž každá složka by zaujímala přesně vymezené místo a úlohu. Jedna forma by neměla v tomto systému nahrazovat druhou, ale naopak, všechny by měly na sebe organicky navazovat a vzájemně se doplňovat.

Tato zásada byla v minulosti často narušována (z objektivních a subjektivních důvodů). Její nedodržování vytvořilo velmi složitou situaci při řešení celého systému vzdělávání velitelského sboru. Některé problémy se řeší již řadu let, s mnohými však stále není možné se vyrovnat (např. doškolování důstojníků z náboru a vojáků československé armády v zahraničí).

Školení důstojníků v minulosti

K hlubšímu pochopení problému připomenou alespoň základní skutečnosti o školení velitelského sboru v nedávné době.

V padesátých letech se začala naše armáda budovat jako moderní armáda podle vzoru Sovětské armády. Období studené války, stálé zostřování mezinárodních vztahů a potřeba zajištění mírového budování naší vlasti vynutily si urychlenou výstavbu ozbrojených sil. Vznikla naléhavá potřeba velkého počtu důstojníků z povolání, které však nebylo možné vyškolit obvyklým způsobem v učilištích a na vojenských vysokých školách. **Nutná potřeba obsadit důstojnické funkce ve vojskách, štábech i ve vedení armády si vynutila různé formy zkráceného základního i vysokoškolského vojenského studia, v němž navíc bylo mnohdy ještě nutné doplňovat i všeobecné vzdělání posluchačů.**

Je pochopitelné, že takové studium nemohlo dát posluchačům potřebné základy k celoživotnímu povolání důstojníka z povolání. Proto byla velmi brzy vytvořena celá řada kursů nižšího i vyššího stupně, např. kursy středních velitelů, náčelníků štábů, velitelů pluků, zdokonalovací kursy, armádní zdokonalovací kursy, akademické zdokonalovací kursy vyšších velitelů, vyšší akademické kursy atd. **I když význam kursů v dané etapě výstavby naší armády nelze podceňovat (zejména v období let 1950—1960), je možné charakterizovat toto období jako spontánní, nesoustavný růst kursů podle požadavků bezprostřední praxe.**

Požadavky vojsk a štábů ovlivňovaly prostřednictvím velení armády vojenské školy jak v organizaci a obsahu, tak i v metodách výuky těchto kursů. Protože byly organizovány postupně a zpravidla na sebe nenavazovaly, docházelo v nich často k celé řadě duplicít, zatímco na některé předměty, zejména teoretické, se nedostalo nebo jen ve velmi omezeném rozsahu. **Až na malé výjimky nepřesáhly kursy obsahem a úrovní výuky základní vojenské — a tím méně vojenské vysokoškolské studium — i když šlo o kursy nejvyššího typu.**

Jejich společným a hlavním nedostatkem bylo, že nebyly schopny dát svým absolventům široké a hluboké teoretické znalosti. Nedostatek teorie ve výuce i samostatné práce v průběhu studia nevytvořily u nich předpoklady a návyky k samostatné tvůrčí práci a nenaučily je metodám vědeckého myšlení. **Absolventi kursů ve velké většině se ve škole nenaučili samostatně studovat.** V praxi nepřivýkli soustavně prohlubovat a obnovovat svoje znalosti.

V kursech bylo těžiště na osvojení si nových řádů, předpisů, různých nařízení, norem, a to především v oblasti jejich praktické aplikace. Značné množství informací (o takticko-technických datech bojové techniky, organizaci

apod.) kladlo velké nároky na paměť posluchačů. Málo pozornosti ve výuce bylo však věnováno teorii, poznání širších souvislostí hlavních předmětů vlastního oboru se základními teoretickými a hraničními disciplínami.

Na druhé straně je pravda, že důstojníci v těchto kursech získali brzy a často velmi dobré praktické znalosti a návyky, potřebné zejména z hlediska požadavků bojové pohotovosti a k plnění konkrétních povinností ve funkcích, pro něž byly kursy zřizovány.

Mnozí absolventi kursů odcházeli na vysoké velitelské a štábní funkce, kde se jinak požadovalo vojenské vysokoškolské vzdělání. Někteří z nich, díky svému nadání a pracovitosti, se dopracovali význačných úspěchů. U mnohých absolventů těchto kursů se však po určité době markantně projevilo, že **žádné krátkodobé účelové školení nemůže plnohodnotně nahradit ucelené vysokoškolské vzdělání s dostatečně širokým a hlubokým teoretickým základem.** Zvláště při řešení nových náročnějších problémů, kde nebylo možné opřít se jen o předpis a o vlastní dosavadní praxi, kde se podstatně změnily podmínky a kde již nepomáhala lety získaná rutina, účelové a zdokonalovací kursy nepomáhaly. **Zejména bylo třeba vážně se zamyslet, proč tyto kursy tak málo přispívají ke zvýšení úrovně řídicí a organizační práce svých absolventů.** Není tajemstvím, že právě mnozí absolventi kursů soustavně podceňovali význam teorie v praxi a že se stali záhy nositeli konzervativních názorů v přípravě vojsk i štábů. Zvláště negativně se to odráželo při výchově a vedení vysokoškolsky vzdělaných důstojníků (velitelských i inženýrských směrů), kteří po příchodu ze škol se museli často podřítit anebo alespoň přizpůsobit jejich „osvědčeným metodám a praxi“, které však již neodpovídaly nejnovějším poznatkům vědy a techniky. Nebylo řídkým zjevem, že dokonce těmto novým důstojníkům bylo doporučováno, aby rychle zapomněli, co se ve škole naučili a pracovali tak, jak se to už dlouhá léta u útvaru nebo ve štábu dělalo.

Je třeba přiznat, že **studium kursů bylo velmi atraktivní. Zatímco byl soustavný nedostatek uchazečů na řádné studium vojenských vysokých škol** (zejména ve všech velitelských oborech), o studium kursů byl tím větší zájem, čím byly kratší a čím více bylo známo, že pouhé jejich absolvování a získání požadované kvalifikace je někdy rozhodujícím předpokladem k zastávání vyšší funkce, k povýšení atd.

Mnoho těžkostí ve výuce i ve studiu posluchačů vyplývalo z toho, že profily některých kursů a učební cíle jednotlivých předmětů byly mnohdy nereálné. Při výběru a odvelování důstojníků do kursů se velmi málo přihlíželo k jejich základnímu občanskému i vojenskému odbornému vzdělání. **Posluchači ve většině případů nebyli vybíráni do jednotlivých kursů diferencovaně** a málo se přihlíželo k jejich předcházející praxi. Nebyly vzácné případy, kdy do kursů přicházeli lidé, kteří prošli krátkodobě funkcemi velmi odlišného charakteru a ještě v kursech nebylo jasné, jak jich bude dále využito.

Další příčinou mnoha nedostatků bylo, že **kursy se neplánovaly s dostatečným časovým předstihem**, aby mohly být pečlivě připraveny. Školy měly zpravidla jen velmi krátkou dobu na přípravu jejich učební dokumentace, nemluvě již o vhodných učebních fondech a o speciální přípravě učitelů. Fakulty a katedry často poznaly počty a kvalitu posluchačů, jejich obor, funkční zařazení, teoretické a praktické znalosti až po nástupu do kursů.

Všechny tyto skutečnosti se nepříznivě odrážely v kvalitě výuky i ve studijních potížích mnoha frekventantů. Tak např. v průběhu školního roku bylo nutné snížit profily, upravit učební programy, omezit rozsah a snížit úroveň

výuky tak, aby se dosáhlo splnění alespoň některých úkolů. Tím se však někdy stávalo, že zatímco probíraná látka byla některým posluchačům zcela známá, jiným byla velmi těžce pochopitelná a zvládnutelná (protože v tomto oboru nebyli dosud ani teoreticky školeni, ani v něm dříve nepracovali). A nejen to! Je třeba otevřeně přiznat, že **za tohoto stavu docházelo často ke značnému snížení náročnosti učitelů ve výuce a že i v postgraduálních kursech (vyšších akademických kursech) se používalo mnohdy stejných vyučovacích metod, jako v základním vojenském školení.** Za poslední 2—3 léta se již mnoho změnilo k lepšímu. Je však také pravda, že s mnoha dříve uvedenými nedostatky a hlavně jejich důsledky se potýkáme ještě dnes.

Ukázal jsem některé nedostatky v organizaci, přípravě i ve výuce v kursech tak, jak se jevíly školským pracovníkům v minulosti. Sledoval jsem tím jediný cíl: aby se v budoucnosti rozhodným způsobem změnil pohled na kursy jak ve vojskách, štábech, tak i ve školách.

Kursy v budoucnosti

V novém systému vojenského školství budou i kursy zaujímat významné místo v přípravě našeho velitelského sboru. **Jejich funkční poslání se však bude podstatně lišit od dosavadního pojetí.** Základní vojenské vysokoškolské vzdělání, kterého se dostane důstojníkům z povolání před vstupem do praxe, je připraví pouze na funkce velitelů rot a praporů. **Teprve absolvování prvního povinného postgraduálního studia uzavře vlastní cyklus vojenského vysokoškolského vzdělání** a jeho absolventi budou připraveni k zastávání funkcí vyšších, než velitel praporu (tj. na stupeň útvarů a svazků). **Další stupeň postgraduálního studia bude mít charakter výběrového studia.** Předpokladem bude úspěšné absolvování prvního postgraduálu. Bude určen k zastávání funkcí velitelů svazků, k zařazení na štáby operačních svazů, na generální štáb a ministerstvo národní obrany. I když dnes musíme vidět hlavní cíle, úkoly a rámcově i obsah a organizaci postgraduálního studia v novém systému vojenského školství, není nutné jít do přílišných podrobností. První absolventi vyjdou z nové vojenské vysoké školy v letech 1971—72; do prvního postgraduálu mohou přijít kolem r. 1975—76. Do té doby bude nejen daleko více poznatků a zkušeností z nového systému vojenského školství, ale také rozvoj společnosti, techniky a ozbrojených sil vytyčí požadavky a v mnohém možná upřesní nebo zkoriguje nynější představy.

Doškolování důstojníků v příštích letech

V současné době je aktuálnější problém — a proto také nejvíce zajímá naše důstojníky — **jak bude organizováno doškolování v příštích letech.** Je to problém velmi naléhavý, ale ne lechce řešitelný, přihlídneme-li k dosavadní různorodosti vojenského školení jak základního, tak i vzdělání, kterého se důstojníkům dostalo v různých kursech.

Při jeho organizaci bude třeba dodržovat především tyto zásady:

1. v postgraduálním studiu vycházet ze zákona č. 19/1966 Sb. o vysokých školách a respektovat jeho § 16, že toto studium připravuje absolventy vysokých škol na užší odborné specializace nebo je seznamuje s novými vědeckými poznatky v příslušných oborech.

2. Pro postgraduální studium bude třeba vytvořit na našich vojenských

vyšších školách stálý organizační rámec, neboť jeho obsah, metody vyučování a režim života posluchače by se měly kvalitativně odlišovat od přípravy posluchačů v základním studiu. Kromě toho bude nutné připravit vědeckopedagogický sbor a včas zabezpečit i materiální stránku studia. Postgraduální studium je totiž nejvyšší stupeň vzdělání, které naše vojenské vysoké školy budou důstojníkům poskytovat. Z tohoto hlediska budou vyplývat i požadavky na vojenskoodbornou a vědeckopedagogickou kvalifikaci učitelů, kteří v něm budou vyučovat. Těžko by mohl např. splnit svůj úkol v postgraduálním školení operačního charakteru učitel, který sám nemá několikaletou úspěšnou praxi na operačním směru. Dnešní kádrové složení operačně taktických kateder tento požadavek zdaleka nesplňuje. Proto **bude nutné katedry bezpodmínečně posílit nejzkušenějšími a nej kvalifikovanějšími důstojníky od vojsk a štábů, kteří mají za sebou nejen úspěšnou vojenskou a štábní praxi, ale kteří mají i předpoklady k pedagogické a vědecké práci.** Získat takové kvalifikované důstojníky na vojenskou vysokou školu je dnes objektivní nutností. Je to však problém velmi složitý a těžko řešitelný do té doby, pokud jim škola nenabídne alespoň stejné podmínky, jako měli u vojsk a ve štábech (funkční ohodnocení, zařazení do služební kategorie, možnosti povyšování, vyznamenání, rekreace atd.).

3. **Také absolventi vojenských vysokých škol budou muset být bezprostředně ekonomicky zainteresováni, aby postgraduální studium bylo přitažlivé.** Proto zákon i připravované vládní nařízení předpokládá, že toto školení bude povinné jako předpoklad k zastávání určité vyšší funkce. Jistě není třeba zakrývat problémy, které mohou z tohoto nařízení v praxi vznikat. Stává se, že nadřazený má často nižší vzdělání než podřízený.

Kdo má odborně řídit a náročně vést mladé důstojníky, kteří přicházejí se soudobým vysokoškolským vzděláním do vojsk a štábů? Měli by to být jejich náčelníci, kteří by měli mít nejen větší životní a odbornou praxi, **ale kteří by měli být také lépe připraveni i teoreticky; proto by měli mít školení na vyšší úrovni.** K pochopení závažnosti tohoto problému jistě není nutné široce rozvádět potřeby naší armády ve vědeckotechnické revoluci, citovat úryvky D. Fullera, Z. Pietrasinského, J. Zeleniewského a další, nebo opakovat zásady, které se učíme v kurzech „Teorie velení“.

Přesto uvedu problém, o němž se často uvažuje. **Proč se tak pomalu mění praxe u našich vojsk**, např. v provozu, ošetřování a při opravách bojové techniky, když každoročně odchází do útvarů a štábů několik set nových inženýrů se soudobým vysokoškolským vzděláním? Proč tak málo přispívají svými znalostmi moderních metod k nové organizaci a řízení provozu bojové techniky v praxi vojsk? Často je slyšet, že v jejich práci převládá jen operativní činnost. Nekladou se vyšší požadavky na úroveň jejich inženýrské práce (např. soustavné vyhodnocování a vědecká analýza provozu, hluboký rozbor havárií, preventivní diagnostika provozu bojové techniky v polních podmínkách atd.). Bez této práce je marné volat po tak potřebných statistických údajích k různým studiím a vědeckým pracím. Také výrobním závodům bez této inženýrské práce nelze dát potřebné podklady ke zhodnocení technologie, konstrukčních i jiných problémů.

Při různých příležitostech jsme tuto otázku kladli našim absolventům, zejména když si stěžovali, že své inženýrské vzdělání u vojsk nepotřebují, že ho dokonce ani nemohou využít. Jistě je to problém daleko složitější, než abych jej mohl blíže objasnit. Jedno však nás zarazelo: **že velitelé na svých podřízených tyto věci náročně nevyžadovali**, že nikdo na nich zpravidla nechtěl, aby

zavedli u útvaru, v dílnách, v opravnách něco nového, že se nezajímali o teoretickou připravenost svých technických zástupců, že je nepodněcovali k teoretické práci právě ke zlepšení dosavadní praxe. Je jistě více možných příčin. Dvě však vynikají při zamyšlení nad tímto problémem. Znájí nadřazení těchto důstojníků, co vůbec mohou chtít od vysokoškolsky připravených inženýrů? Či jsou v zajetí rutinovaného praktikismu a nevěří, že vše je nejen možné, ale i nutné zlepšovat, rozvíjet, měnit? A nakonec jak pracují někde s talentovanými lidmi? Nemá někdy starší praktik bez potřebného vzdělání obavu, aby ho nový vysokoškolský absolvent, absolvent postgraduálního studia nebo důstojník, který se stále vzdělává, nepřerostl? Dáváme těmto novým, kvalitně připraveným lidem dostatek příležitostí, aby mohli uplatnit v praxi ty investice, které do nich armáda vložila?

4. Úspěšným postgraduálním studiem by měli absolventi vojenských vysokých škol prokazovat svou způsobilost zastávat vyšší velitelské a štábní funkce, kde je kvalifikace dosažená touto formou studia předepsána a skutečně také požadována. Šlo by tedy o atestační postgraduální studium, organizované formou vyšších akademických kursů (VAK), zakončených závěrečnými zkouškami a obhajobou písemné práce před státní zkušební komisí. O ukončení studia by pak fakulta vydala vysvědčení jako doplněk vysokoškolského diplomu. Při takovém pojetí by mohly být uznány výtečným absolventům zkoušky a obhajoba i za odbornou aspirantskou zkoušku.

5. Vedle atestačního studia bude nutné i v budoucnu organizovat různé tematické postgraduální kursy. Na rozdíl od atestačního studia by měly mít charakter pravidelného, periodického doškolování. Absolventi vojenských vysokých škol by v nich udržovali, doplňovali a prohlubovali své teoretické i praktické znalosti na úrovni soudobého rozvoje vědy, techniky a vojenství.

V jiných případech může mít toto studium charakter specializační; bude připravovat odborníky užších specializací, jejichž samostatná příprava v základním vysokoškolském studiu by byla neúčelná, neekonomická nebo méně kvalitní. Obdobně by se v něm mohli připravovat specialisté rozvojových nebo nově vznikajících oborů (např. v oblasti vědeckého řízení a organizace práce, velení, teorie spolehlivosti, prevenční diagnostiky, automatizace a mechanizace apod.).

Absolventi těchto postgraduálních kursů (na rozdíl od atestačního školení) by nebyli zpravidla připravováni k zastávání funkcí vyšších než těch, na něž je připravilo základní studium.

Tematické a specializační kursy budou úzce účelové a proto značně různorodé. Měly by proto být promyšleně diferencovány jak podle jednotlivých oborů, tak i podle jednotlivých skupin absolventů. Vojenská vysoká škola by měla mít i zde rozhodný vliv na výběr a přijímání doporučených uchazečů a měla by ověřovat výsledky jejich studia formou vysvědčení.

Vyplývá z toho tedy, že tematické a specializační postgraduální kursy se budou podstatně lišit nejen cílem a obsahem, ale i rozsahem, délkou trvání a organizačním učením od atestačních postgraduálů.

Školení důstojníků — absolventů dosavadních kursů a učilišť

Vedle postgraduálního studia bude řešen neméně odpovědný úkol — doškolování důstojníků, kteří dosud nemají vysokoškolské vzdělání. Jejich počet ukazuje, že jde o problém důležitý a složitý. Jak postupovat v tomto případě?

Všechny tyto důstojníky bude třeba nejprve rozdělit do několika skupin. **Především bude nutné vybrat ty, kteří mají o vysokoškolské vzdělání opravdový zájem a mají také předpoklady k jeho úspěšnému absolvování.** V této skupině budou vedle absolventů dosavadních vojenských a vyšších vojenských učilišť i mnozí důstojníci bez učilišť a absolventi různých kursů, které učiliště nahrazovaly. Často půjde o svědomité, pracovité a nadané důstojníky s velitelskou vojenskou a štábní praxí, jimž nebylo umožněno studium na vysoké škole jen proto, že stále byli nepostradatelní, že nebylo za ně vhodné náhrady. Nejvýhodnější formou studia této skupiny by mohlo být **kombinované studium**, o němž se v poslední době mnoho mluví. Jeho podstata spočívá v tom, že jedna jeho část by zahrnovala interní studium na škole (zpravidla první a poslední ročník), zatímco ostatní studium by probíhalo dálkově při zaměstnání. Zdůrazňuji, že by šlo o **plnohodnotné vysokoškolské studium**, které by u velitelských směrů zahrnovalo 3—4 semestry na fakultě a 3—4 semestry při zaměstnání. Interní studium by zahrnovalo především teoretické předměty (matematiku, fyziku, elektrotechniku, radiotechniku, chemii, teorii velení, ekonomiku apod.) na začátku studia a závěrečné studium ve specializaci, včetně přípravy na státní zkoušky, zpracování a obhajobu diplomové práce. **Důstojníci ve studiu při zaměstnání by měli plně využívat velkých praktických zkušeností z přípravy vojsk a štábů a znalostí, kterých nabylí v dřívějších kursech.** Bude však třeba i ve vojenskoodborných předmětech (zejména v takticko-operačních disciplínách) doplňovat jejich praktické znalosti teorií, učit je využívat obecně teoretických a technických disciplín a teorie velení v konkrétní aplikaci při řešení operačně taktických úloh. **Převažující metodou výuky v období studia při zaměstnání by měla být samostatná práce důstojníků** (např. zpracování cvičení, jejich obhajoba, teoretické rozborů výsledků štábních nácvičů, válečných her, velitelsko-štábních cvičení i cvičení s vojsky, které budou posluchači na svém funkčním zařazení skutečně připravovat a řídit).

Domnívám se, že právě v této části studia bychom měli umět plně využít všech dosavadních našich bohatých zkušeností z kursů — těch kladných i záporných.

Pokud se týče absolventů učilišť, bude jejich vysokoškolské studium probíhat obdobně jako tomu bylo dosud. Jejich učební plány budou však upraveny v tom směru, aby byla podstatně posílena výuka teorie velení (zejména kybernetika, základy teorie velení, mechanizační a automatizační technika velení a operační výzkum). Podstatně bude zvýrazněn podíl samostatné práce v průběhu celého jejich studia.

U absolventů vyšších vojenských učilišť by měla úprava učebních plánů respektovat skutečnost, že tito důstojníci budou mít podstatně vyšší znalosti obecně teoretických předmětů (zejména matematiky a fyziky) a že jejich výuka se musí co nejvíce přiblížit teoretickému základu velitelsko-organizačních oborů v novém systému vojenského školství. Jejich operačně taktický profil zůstane na výši dosavadního studia posluchačů velitelských a velitelsko-inženýrských směrů.

Doškolení důstojníků bez vysokoškolského vzdělání

Není třeba zdůrazňovat, že **ne každý dnešní důstojník bude schopen a bude mít zájem absolvovat soudobé vysokoškolské studium.** Pokud budou tito důstojníci v armádě, bude však nutné pro ně vyhradit nejen vhodné funkce, ale

i organizovat jejich další doškolování. Vedle samostatného studia a velitelské přípravy bude účelné organizovat různé kvalifikační zdokonalovací kursy v rámci vojenských středních odborných škol pro praporčíky z povolání. K jejich organizování, obsahu i metodám výuky máme dostatečnou empirickou základnu v dosavadních kursech (ZK, VZK, KZK). Jejich cílem by mělo být trvale udržovat, obnovovat a doplňovat praktické i teoretické znalosti důstojníků bez vysokoškolského vzdělání na úrovni zastávaných funkcí.

Postgraduální studium obranného systému země

Nakonec považuji za nutné upozornit ještě na jednu skutečnost, která by neměla být opomenuta v novém systému vysokého vojenského školství, a zejména při řešení postgraduálního studia.

Dosud neorganizujeme ani neplánujeme na našich vojenských vysokých školách soustavnou, cílevědomou přípravu vysoce kvalifikovaných pracovníků všech oborů státní správy, hospodářských a politických institucí jak v ústředních, tak krajských orgánech, kteří se z titulu své funkce přímo podílejí na řešení otázek obranného systému naší země. *

Je to vážný nedostatek. Vždyť v žádné oblasti — a tím méně v tak složité a náročné — nelze odpovědně a úspěšně řešit jakýkoliv problém nebo praktický úkol bez teorie.

Nejprve je ovšem třeba ujasnit několik otázek:

— kdo by měl v oblasti teorie sledovat rozvoj tak složité problematiky, jako v současné době integrovaný obranný systém státu?

— kde je možné nejvýhodněji a nejekonomičtěji vytvořit podmínky k syntéze tolika různých disciplín, hraničních oborů, sledování širší souvislosti a konečně hodnotit účinnost tohoto systému?

— kdo by měl tedy vést kvalifikovanou přípravu těchto odborníků?

Jsem přesvědčen, že po ujasnění těchto otázek by jednoznačně vyplynulo, že **v našich podmínkách je to právě VA AZ, která by měla být pověřena, aby v postgraduálním studiu organizovala teoretickou přípravu pracovníků k problémům obranného systému země.** Vyplývá to rovněž z funkce nejvyšší vojenské školy, uznávané dnes všeobecně ve všech vyspělých státech.

VA AZ poskytuje nejvyšší vojenské vzdělání v naší republice. Soustřeďuje vysokoškolské katedry prakticky všech oborů — jak společenskovední, tak i technické a vojenské. **Proto ji nemůže nikdo jiný nahradit a nikdo jiný nemá také k tomuto úkolu v současné době lepší předpoklady.**

Je nutné přemýšlet, proč tento úkol VA AZ dosud neplní. Víím, že nelze vše řešit najednou. Věřím však, že VA AZ najde v tomto směru pochopení a pomoc u velení armády.

Příprava našeho velitelského sboru v minulosti prošla a i nyní prochází bouřlivým vývojem. Ne vše, co bylo v minulosti nutné a účelné, odpovídá požadavkům dnešní doby. Mnohé se přežilo i ve vojenském školství, mnohé je nutné promyslet a uvážlivě realizovat. Požadavek, že povolání důstojníka znamená celoživotní studium, je dnes již objektivní nutností.

Příprava důstojníka musí proto zahrnovat celý systém metod a forem, které by měly mít ne mechanickou, ale organickou návaznost. Tento systém předpo-

kládá mimo jiné požadavky i nutnou funkční spolupráci základního vysokoškolského studia a postgraduálního doškolování. Ekonomická zainteresovanost absolventů by měla být jedním z hlavních stimulů k získání vyšší kvalifikace důstojnického sboru.

V současné době začíná realizace nového systému vojenského školství, včetně vysokoškolského. I když jsou značné zkušenosti s výukou v kursech, nebyly rozvinuty dosud všechny formy doškolování, zejména ne postgraduálního studia v takovém směru, jak to vyžaduje zákon č. 19/1966 Sb. a potřeby ČSLA.

Před školskými pracovníky je tedy ještě mnoho práce. Nejsou však někdy sami schopni plně vyřešit všechny problémy jak po stránce obsahové a organizační, tak zejména ne po stránce kádrové, finanční a materiálně technické. Věřím však, že dokáží kvalitně splnit všechny nové úkoly, najdou-li pochopení u ostatních příslušníků armády, zejména pak u rozhodujících složek.

K PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ

VOJENSKÉ VĚDY

Názorová rozdílnost při vymezování exaktních definic určitých věd, vědních disciplín či oborů není v současné době vzácností. Bouřlivý rozvoj vědy a techniky, proces integrace a diferenciací vědění v celém rozsahu, v podstatě celý proces začínající vědeckotechnické revoluce, si v poválečných letech přímo vynutil vznik nových vědních oborů a disciplín, kterým je právě tato rozdílnost názorů téměř zákonitá. Lze to dokumentovat např. na kybernetice, která je v současné době interpretována více než dvěma desítkami definic. Nejde ovšem jen o nové vědní disciplíny. V mnoha případech se to dotýká i tradičních věd.

Na první pohled se tato situace zdá nezvyklá, ale při zevrubnějším pohledu zcela zákonitá a pochopitelná. Rozdílnost názorů, rozpornost, protiklady jsou všeobecné, a ve vědě především, progresivním prvkem; zvláště pak v těch případech, kdy příčinou rozporů je sám vývoj poznání, který si přímo vynucuje revizi doposud existujících názorů — a tedy i tradičních definic určitých věd, disciplín či vědních oborů.

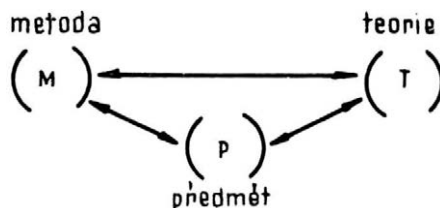
Mezi vědy, „postižené“ tímto objektivním vývojem, patří i vojenská věda. To se v současné době projevuje v tom, že základní otázky spojené s klasifikací, vymezením předmětu, teorií a metod zkoumání, obsahem, strukturou i systémem řízení vojenské vědy a vojenskovědecké práce jsou dnes jedním z hlavních řešených problémů. Tento „nezáviděníhodný stav“ je zákonitě důsledkem řady významných souvislostí, jejichž pochopení, zevrubná analýza a vytyčování je jednou z cest, jak dosáhnout konkrétních výsledků.

Pokusím se proto na některé — nikoliv náhodně vybrané souvislosti, které

jsou příčinou dnešní názorové rozdílnosti a určitých „rozporů“ v oblasti klasifikace vojenské vědy a především pak v oblasti exaktního vymezení předmětu zkoumání a obsahu vojenské vědy — poukázat a v rámci omezených možností je i rozebrat.

Z hlediska vědeckometodologického je nutné na vojenskou vědu (a kteroukoliv jinou) nazírat jako na dialektickou, nedílnou jednotu předmětu, teorií a metod zkoumání. Vzhledem k dialektické jednotě těchto tří základních prvků jsou pochopitelné i vzájemné vazby mezi nimi dostatečně složité.

Za velmi výstižný lze pokládat výrok německého filosofa, člena akademie věd NDR, Georga Klause v díle „Kybernetika z filosofického hlediska“,¹⁾ v němž vyjadřuje vztahy mezi předmětem, teorií a metodou zkoumání určité vědy (v konkrétním případě má na mysli kybernetiku), jakožto třemi základními komponenty každé moderní vědy, tímto způsobem:

Z tohoto schématu zcela oprávněně dedukuje, že vztahy prvků (M, T, P) v systému vědy mají ryze kybernetický

1) VPL — 1963, str. 151

charakter a že by mohly být plným právem objektem zkoumání kybernetiky.

Důležité je, že v souvislosti se zkoumáním těchto vztahů Klaus mimo jiné uvádí: „...teorie, stejně jako metoda konec konců pramení z předmětu vědy...“. Tím v podstatě potvrzuje obecně uznávanou skutečnost, že základním elementem vědy je existence a v závislosti na ní přesné vymezení předmětu zkoumání.

Připomenou k osvětlení, čemu učí historický vývoj. Dějiny vědy konstatují, že předmět jednotlivých vědeckých disciplín se z hlediska historického vývoje vytvářel tak, že na jejich počátku se určoval bezprostředně praktickými zkušenostmi, které získávala společnost ve styku s objektivní realitou. Tyto zkušenosti se vědou ujednocovaly, rozvíjely a tím se poznávala povaha určitého okruhu objektivní reality a jednotlivých předmětů v ní. Poznaná povaha zpětně určovala metodu jejich dalšího výzkumu. Jak se vědy rozvíjely a prohlubovaly, tak se měnil a prohluboval názor na předmět vědy v celku i na předmět jednotlivých disciplín. Do popředí se postupně dostával názor, zdůvodněný celým rozvojem věd a především zhodnocovacími tendencemi v nich, že svět, který zkoumají, je ve své hloubce a podstatě jednotný a dynamický. Tím se současně určoval předmět vědy jako takové — jak různé formy pohybu diferencované hmoty — a současně i při narůstající diferenciaci, musely se vědy dále sjednocovat. Jedna věda sloužila druhé, předpokládala druhou a výsledek jedné vědy ovlivňovaly ostatní, vynucovaly si její rozšíření, prohloubení a rozšíření sféry výzkumu apod., takže nakonec adekvátní určení předmětu zkoumání přestalo být záležitostí jedné disciplíny a stalo se společnou úlohou všech věd. A tak vznikla určitá nutnost uvažovat o předmětu vědy vůbec, což pak vystupuje v určení názoru na vědu vůbec, její poslání, možnosti a metodu. To vedlo k nutnosti definice předmětu vědy vůbec a k nutnosti hovořit o podstatě vědy, o filosofii vědy a o filosofii vůbec.²⁾

UVĚDOMĚNÍ SI těchto gnoseologických skutečností je nutné, ale nelze je na druhé straně chápat jednostranně. Integrační proces je třeba vidět v plném světle i stejně prudkého procesu diferenciaci, který se musí odrážet v přesně vymezeném jevu či procesu, byť relativně samostatném, který je předmětem zkoumání té či oné vědy (vědní disciplíny).

2) Základní myšlenky jsem převzal z publikace „Úvod do metodologie věd“ — Vojtěch Filkorň, Vydavatelství st. ekonomie věd, Bratislava 1960.

Tolik tedy k problematice předmětu vědy z hlediska historického vývoje, což by mělo být výchozím momentem zkoumání i předmětu vojenské vědy.

Předmět společenských věd

Existují-li v současné době čtyři základní integrované oblasti věd — filosofická, společenská, přírodní a technická — pak vojenská věda, která z hlediska tradičního nazírání na předmět svého zkoumání (= válka jako ozbrojený zápas — v interpretaci války jako politiky vedené násilnými prostředky, čili jako společenského procesu) má své opodstatněné místo ve sféře společenských věd.

To je všeobecně známý a uznávaný fakt. Méně uvažovanou skutečností je však to, že „společenský charakter“ vojenské vědy nese s sebou v podstatě tři závažné okolnosti. Především tu, že společenské procesy a společnost vůbec jako taková — jako předmět zkoumání společenských věd — je nejvíce přístupná integrační tendenci. Člověk jako základní element je, obrazně řečeno, „alfou a omegou“ veškerého dění. Proto snahy a úřitou „vše zahrnující totalitu“ ve společenských vědách jsou dosti příznačné.

Druhá okolnost vyvřá z objektivní skutečnosti, že člověk a tím i celá společnost a společenské procesy se vyvíjejí relativně daleko rychleji, než živá příroda. Proto soudobost společenských věd je nejen jedním z hlavních kritérií, ale v dané době i rozhodujícím faktorem existence či neexistence vědy jako takové vůbec.

Třetím charakteristickým rysem společenských věd, který dotváří její specifickou protit ostatním vědám, jsou omezené možnosti experimentu. Tato specifická okolnost se výrazně projevuje ve srovnání společenských věd, např. s technickými či přírodními vědami.

Předmět zkoumání vojenské vědy

Gnoseologické principy i specifiky předmětů zkoumání společenských věd oblasti se v plné míře promítají i do vojenských věd — do předmětu zkoumání vojenské vědy.

Vznik a formování vojenské vědy spadá asi na rozhraní 18. a 19. století — tedy věku průmyslové revoluce a kapitalistických výbojů. Na základě rozvoje přírodních a technických věd, vytvoření stálých armád, válečných zkušeností a potřeb vládnoucí kapitalistické vykořisťovatelské třídy vzniká v této době první ucelená vojenská teorie, zahrnující otázky strategie, taktiky, nauky o opevňování atd.

Předmětem zkoumání vojenské vědy od jejího vzniku je ozbrojený zápas. Pochopitelně, že v období vzniku vojenské vědy byl ozbrojený zápas co do významu a rozsahu totožný s válkou (obsah těchto pojmů se nediferencoval — válka, to byl ozbrojený zápas a ozbrojený zápas, to byla válka). Tuto skutečnost snad není třeba obšírně dokumentovat. Stačí si např. připomenout prusko-rakouskou válku r. 1866 nebo jiné „války“, které zcela jednoznačně ukazují, že např. moment zaangažovanosti společnosti určitého státu — nemluvě o koalici — byl v těchto válkách minimální. Tím se pochopitelně vymezuje jen proces ozbrojeného zápasu — tedy války, a neuvažuje se o důsledcích, kterými se výsledek války projevil na společnosti poraženého či vítězného státu.

Z tohoto hlediska byl tedy předmět zkoumání vojenské vědy v podstatě jednoznačně určen: specificky, prostorově, časově i obsahově velmi úzce omezený proces střetnutí se ozbrojených sil válčících států. Rozdíl mezi obsahem a náplní pojmů „ozbrojený zápas“ a „válka“ v podstatě neexistoval a proto i v oblasti vymezení předmětu zkoumání vojenské vědy nebyly v tomto ohledu zásadnější komplikace. V tomto duchu psal např. Clausewitz dílo „O válce“.

Rychlý rozvoj vědy a techniky a tím i společnosti ve 20. století vyúsťuje v první a poslední i v druhou světovou válku, která přináší z hlediska předmětu zkoumání vojenské vědy nový aspekt na obsah ozbrojeného zápasu ve vztahu k válce a naopak. Doposud synonyma „ozbrojený zápas“ a „válka“ se diferencují. „Válka“ v terminologii učení marxismu a leninismu o válce a armádě, jako nadřazený pojem přesahuje úzký rámec ozbrojeného zápasu a stává se označením určitého „nenormálního stavu“, do kterého se dostává lidská společnost celého světa v okamžiku, kdy nástrojem politiky se stává ozbrojený zápas (jde o logicky „světovou válku“ — jako příští možnou válku).

Rozdělení světa na dva neslučitelné, třídně protichůdné tábory na jedné straně a kvalitativně nové prostředky vedení ozbrojeného zápasu na straně druhé, podtrhují celosvětový charakter příští možné války i kvalitativně nové parametry ozbrojeného zápasu.

Skutečnost, že „válka“ a „ozbrojený zápas“ se diferencovaly v důsledku společenského vývoje, pojmově se relativně osamostatnily (byť jejich vzájemná podminěnost zůstala) a především pak ta okolnost, že válka v současném pojetí války světové je celospolečenský proces,

se nutně musely odrazit (eventuálně by se měly odrazit) i v novém pohledu na předmět vojenské vědy.

Zcela konkrétním a vcelku objektivním důsledkem tohoto vývoje — ve směru definice války a ozbrojeného zápasu ve vztahu k předmětu zkoumání vojenské vědy — byla široká diskuse o předmětu a obsahu soudobé socialistické (sovětské) vojenské vědy v SSSR na stránkách sovětské Vojenské mysli v šedesátých letech.

Redakční závěr této diskuse (oficiální nebyl učiněn), komentovaný i v některých našich vojenských odborných časopisech, vtypoval v podstatě dva základní pohledy na předmět zkoumání soudobé vojenské vědy.

První — tzv. „širší pojetí“ předmětu vojenské vědy zdůrazňuje nutnost zkoumání války vojenskou vědou ve všech jejích aspektech. Toto pojetí vychází z toho, že soudobá válka je vedena a zabezpečována všemi materiálními, vědeckými i lidskými zdroji společnosti.

Druhé — tzv. „užší pojetí“ je komentováno, že prý „nesprávně omezuje předmět a obsah vojenské vědy na otázky ozbrojeného zápasu bez vědeckého přihlídnutí k jakýmkoli dalším vlivům, což prý v praxi znamená nesprávné zúžení a ztotožnění vojenské vědy s vojenským uměním...“³⁾

To, že téměř v každé diskusi dochází k výměně názorů, zpravidla protichůdným, je zcela zákonitě a nanejvýš prospěšné. Značně problematické je však to, spojili se dva rozličné závěry ve třetí a ten se pak vydává za správný nebo dokonce za nejspřávnější. Je to smutné a málo vědecké, ale v závěru již zmíněné diskuse tomu tak bylo. Je otázka, zda to bylo způsobeno „objektivními podmínkami“, či „vědeckou opatrností“, ale faktem je a z diskuse vyplynulo, že nejspřávnější názor je údajně ten, který vztahuje: „...předmětem zkoumání⁴⁾ vojenské vědy je zkoumání objektivně existujících zákonů a zákonitostí války (jako ozbrojeného zápasu) s přihlídnutím a využitím (v praktických principech a pravidlech) určujícího vlivu sociálně ekonomických, morálně politických atd. činitelů...“⁵⁾

Pomineme-li skutečnost, že podle této definice je vlastně „předmětem zkoumání vojenské vědy zkoumání...“ (což je zřej-

3) Sborník „Socialistická vojenská věda o aktuálních otázkách soudobého vojenství“ (druhé přepracované vydání) HPS-ČSLA 1964, str. 13.

4) zkoumání — doplnil autor

5) „Socialistická vojenská věda o aktuálních otázkách soudobého vojenství“ str. 14

mě nevhodná formulace) a zaměříme-li se na obsah vlastní definice, pak lze dedukovat, že ten, kdo ji formuloval a pokládá ji za „nejméně správnější“, jakoby se chtěl zalíbit oběma diskutujícím táborům. Závěr byl laciný a „vyřešil spor“! Předmětem zkoumání vojenské vědy je tedy „válka (jako ozbrojený zápas)“.

Kdybychom měli v duchu tohoto závěru posuzovat diskusi, pak bychom museli dojít k tomu, že vlastně nebylo o čem diskutovat. Příčina rozporu, který se měl diskutí vyřešit nebo objasnit, se „zlikvidovala“ prohlášením, že válka a ozbrojený zápas jsou opět pojmy shodné!!

Z těchto hledisek nelze závěry z diskuse považovat za uspokojivé a problém, co je předmětem zkoumání vojenské vědy, zůstává otevřen.

Řešení lze podle mého názoru hledat v podrobnější specifikaci pojmů „válka“ a „ozbrojený zápas“.

Vzhledem k tomu, že ani filosofický slovník neposkytuje bližší vysvětlení, je nutné volit metodu logické explikace, vedené např. tímto směrem:

Pod pojmem „válka“ chápeme ve smyslu učení marxismu-leninismu o válce a armádě válku světovou, jakožto třídní sražení dvou protichůdných společenských soustav. Tento výchozí předpoklad pak opravňuje k tvrzení, že protipólem války, jakožto jednoho z možných stavů společnosti, je mír, který pochopitelně může nabývat různých forem soužití socialistického a kapitalistického tábora, včetně různých forem ekonomického, politického, psychologického, ideologického „zápolení“. Mír, jakožto protiklad války, lze tedy definovat jako množinu stavů společnosti, která obsahuje všechny stavy kromě „válečného stavu“, jehož podmínkou je ozbrojený zápas.

Světová válka je pak v tomto smyslu jednoznačně specifikovaný stav společnosti, kdy došlo k ozbrojenému zápasu — tedy k masovému použití ozbrojených sil k řešení základního rozporu mezi dvěma protichůdnými soustavami. Válka tedy v takto vymezeném smyslu neexistuje bez ozbrojeného zápasu. Vzhledem však k tomu, že válka je zároveň specifickým stavem společnosti, která se sice vzhledem k charakteristickým rysům ozbrojeného zápasu v současné době v určitém slova smyslu na něm podílí, nepřestávají v té době existovat všechny ostatní formy společenského bytí. Tedy válečný stav nebo válka je pojem podstatně širší.

Kdybychom přistoupili na názor, že předmětem zkoumání vojenské vědy je „válka“, pak bychom tedy ve výše uvedeném smyslu museli do vojenské vědy in-

tegrovat všechny ostatní vědy, které přece nepřestávají dnem zahájení války existovat. Z vojenské vědy by pak byla věda všech věd — a to se jistě nezdá být správné.

Má-li vojenská věda své specifické místo v klasifikaci věd a především pak v oblasti společenských věd, pak je to proto, že ze společenského bytí si jako předmět vyděluje určitý jev jakožto část objektivní reality, který nezkoumá jiná věda. A takový jev, který je zároveň neoddelitelnou součástí a podmínkou války a který nezkoumá žádná jiná věda, je právě ozbrojený zápas.

Přitom povinností ostatních vědních oborů a disciplín, především pak společenských, je (eventuálně by mělo být), aby svůj předmět — specifické jevy či stránky těchto jevů — zkoumaly ve všech možných existujících stavech společnosti, tedy jak v míru, tak i za války. Do jaké míry je to realizováno, je otázkou diskuse. Nikterak to však neznamená, že v takových případech, kdy některá společenská disciplína zkoumá svůj předmět i ve válečném stavu (např. sociologie — a přidává se jí příslušek „válečná“), by bylo opodstatněné ji zahrnovat jako součást vojenské vědy.

Z výkladu vyplývá, že předmětem zkoumání vojenské vědy je zcela jednoznačně ozbrojený zápas. (Tato určitá redukce předmětu zkoumání vojenské vědy pochopitelně nikterak nevylučuje, ale naopak podmiňuje využívání závěrů a poznatků řady ostatních věd, které se zabývají ostatními stránkami a jevy války).

Tvrzení, že ozbrojený zápas je jediným předmětem zkoumání vojenské vědy, potřebuje však ještě další upřesnění, které by pomohlo vymezit i další prvky existence vojenské vědy — tedy její obsah, teorie a popřípadě i metody zkoumání.

Často se dočítáme, že „vojenská věda zkoumá zákonitosti ozbrojeného zápasu...“ — tedy v té nejobecnější podobě lze hovořit o tom, že zkoumá zákonitosti procesu střetnutí se dvou ozbrojených soustav (= proces střetnutí ozbrojených sil).

Uvědomění si toho, že jde o střetnutí dvou, na život a na smrt protichůdných stran, vyzbrojených nejmodernější vojenskou technikou, má hluboký smysl. Pominout tuto hmotnou a energetickou stránku střetnutí, podmíněnou existencí ozbrojených sil, by totiž mohlo vést velmi snadno k závěru, že vojenská věda zkoumá jen obecné zákonitosti procesu ozbrojeného zápasu — tedy obecné zákonitosti ozbrojeného konfliktu — což je podepřeno i existencí vědeckých metod, zkouma-

jejích konfliktní procesy při abstrahování od reálných soustav.

Je tedy proto přesnější hovořit o tom, že předmětem zkoumání vojenské vědy jsou ozbrojené síly (obou stran) v procesu ozbrojeného zápasu — a v souvislosti s tím i jejich výstavba a příprava v míru.

Již toto upřesnění dává možnost vydělovat na předmětu zkoumání specifické stránky a vlastnosti, které mohou a měly by být obsahem jednotlivých dílčích teorií, která doplňují základní obecnou teorii ozbrojeného zápasu a zahrnují obecné zákonitosti ozbrojeného zápasu v současných historických podmínkách. O jaké dílčí teorie může jít, záleží na tom, jakým systémem zkoumáme objekt. Potřebu některých takových dílčích teorií vyžaduje sama praxe, některé vznikají v důsledku poznání a aplikace výsledků jiných vědních oborů a disciplín, především pak aplikace metod zkoumání (typickým příkladem je konstituující se samostatná, ucelená teorie velení).

Tradiční zavádění systému na objekt zkoumání vojenské vědy — ve smyslu dělení na strategii, operační umění a taktiku — se v současné době neustále silně prosazuje jako základní. Je však otázka, zda není již přežito, zda neztratilo své opodstatnění.

Dogmaticky a jednoznačně určovat, které jsou nebo by měly být součástí vo-

jenské vědy a co by mělo tvořit jejich obsah, nepokládám za správné, protože tyto součásti, dílčí teorie mohou vzniknout jedině na základě existence vědeckých prostředků poznání, tedy vědeckých metod zkoumání, která dovolují poznávat předmět zkoumání ze stále nových a nových stránek a hledisek. Obsah, eventuelně strukturu teorií vojenské vědy, nepokládám za definitivní a jednou provždy neměnný. Patří ovšem do něho jen ty teorie, které se zabývají některou stránkou, prvkem či vlastností předmětu zkoumání vojenské vědy — tedy ozbrojenými silami v procesu přípravy a vedení ozbrojeného zápasu.

Vedle problému klasifikace předmětu zkoumání vojenské vědy je v současné době podstatně závažnější úkol, kterým je třeba se zabývat — vědeckými metodami zkoumání ve vojenské vědě. Na tomto úseku je situace podstatně kritičtější. V daleko silnějších relacích dochází k oprávněným pochybám o tom, zda vojenská věda je soudobou vědou a zda vzhledem k dřívějšímu charakteru (byla výlučně a později převážně vědou historickou, která čerpala své poznatky především z minulých válek) se neztrácí onen nutný progresivní činitel každé soudobé vědy.

Proto je tedy nutné seriózně se zabývat metodologií vojenské vědy a stejně tak i vojenskovědecké práce.

VÝZNAM ROZVOJE VĚDY A TECHNIKY PRO VOJENSKOU SÍLU STÁTU

Stav rozvoje vědy a techniky

Věda a technika jsou důležitými činiteli vojenské, hospodářské i kulturní síly států. Žijeme na začátku nového období, období vědecké a technické revoluce. Dnešní velké možnosti vědy jsou výsledkem jejího dlouhodobého vývoje.

Výsledky rozvoje vědy a techniky přinášejí významné změny zejména v procesu společenské výroby a zvláště ve výrobě nových druhů vojenské techniky.

Nové poznatky vědy a techniky ovlivnily podstatně pokrok ve výrobní technice a zkrátily dobu od objevení vědeckého poznatku k jeho realizaci ve výrobě. Literatura uvádí,¹⁾ že průměrná doba od patentování vynálezu do jeho plného využití v 19. století činila 50 let, před rokem 1935 33 let a v roce 1955 již 13 let.

Na tom se podílí řada příčin. Mezi ně patří např. neustálé hromadění vědeckých poznatků, zrychlení rozvoje výrobních sil; stále se rozrůstající diferenciacce vědy, stoupající technické vybavení vědy, zvětšující se možnosti řízení vědy a techniky a stoupající počet vědeckovýzkumných pracovníků.

Z individuálních vědeckovýzkumných pracovišť, kde výzkumné úkoly řešili jen jednotlivci s malým počtem spolupracovníků, vyrostly vědeckovýzkumné a zkušební ústavy se stovkami a tisíci pracovníky. Zatímco před druhou světovou válkou bylo možné počítat vědeckovýzkumné pracovníky do desítek tisíců, dnes např. v SSSR a v USA počet zaměstnanců výzkumných ústavů činí několik milionů. Odhaduje se, že ve světovém měřítku pracuje na vědeckovýzkumných úkolech okolo deseti milionů pracovníků.

Rovněž finanční náklady, vynaložené na vědeckovýzkumné práce a vývoj, za-

znamenalávají v posledních desetiletích vysoký vzrůst (viz obr. 1).

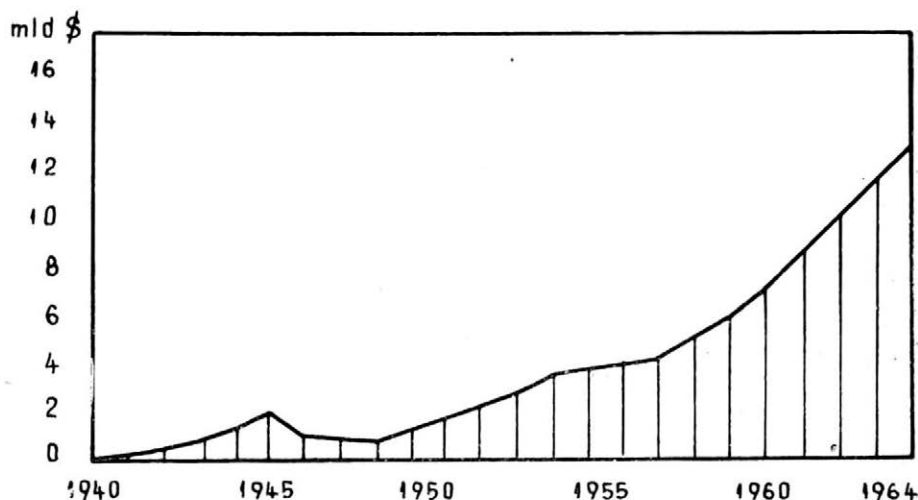
Zejména potřeby vojenského výzkumu, vývoje a výroby (raketová technika, letectví, atomová energie) i úkoly z oboru mechanizace a automatizace vedly v největších průmyslových státech ke zvýšení nákladů na výzkum a vývoj.

V Čs. lidové armádě, v armádě malého státu — účastníka Varšavské smlouvy, se tendence vzrůstu nákladů na výzkum a vývoj projevuje méně výrazně, ale přesto i zde působí. Rozvoj vojenské techniky v Čs. lidové armádě nezabezpečuje jen vlastní výzkum a vývoj, ale i další způsoby, např. výroba vojenské techniky podle licenční dokumentace a dovoz nové vojenské techniky. Podíl vlastního výzkumu a vývoje vojenské techniky na vybrojování Čs. lidové armády novou technikou je v jednotlivých družích vojenské techniky různý — podle toho, jaké způsoby zabezpečování nové techniky velení armády volí při rozhodování o přezbrojení našich ozbrojených sil novou technikou.

Přes omezený rozsah vlastního výzkumu a vývoje vojenské techniky u nás a přesto, že se nezvětšuje v posledních letech počet úkolů výzkumu a vývoje v plánech vojenského technického rozvoje, mají náklady na čs. vojenský technický rozvoj (výzkum, vývoj, osvojování výroby) stoupající tendenci.

Zvyšování nákladů na vědeckovýzkumné práce je důsledkem zejména stálého růstu technické úrovně nových výrobků, složitosti a náročnosti jejich řešení. Především vědeckovýzkumných prací jsou stále složitější úkoly. V důsledku toho roste složitost výzkumné metodiky, zvy-

¹⁾ ČSAV, Úvaha o koncepci rozvoje čs. badatelského výzkumu do roku 1970, 1964.

Obr. 1 Výdaje vlády USA na výzkum a vývoj ²⁾

šují se požadavky na vybavení vědeckovýzkumných pracovišť přístroji a zařízení, rostou nároky na počet a kvalitu pracovníků. Dochází k cílevědomé volbě složitých témat, jejichž řešení vyžaduje širokou a dobře organizovanou spolupráci vědců a techniků a dobře fungující vědeckotechnickou informační službu. Plánuje se v etapách, koordinovaně s výrobou a dovozem. Snaha po větší efektivnosti vědeckovýzkumné práce posiluje její kolektivní ráz. Požadavku na kolektivnost a spolupráci se přizpůsobuje organizace vědecké práce a metody jejího řízení.

Kolektivnost vědecké práce neznamená oslabení kvalifikace a úroveň jednotlivých pracovníků. Vyřešení soudobých komplexních vědeckovýzkumných úkolů předpokládá vysokou úroveň jednotlivých vědeckovýzkumných pracovníků z různých oborů vědy a techniky, kteří se podílejí na řešení dílčích úkolů.

Uplatňování vědy a techniky ve výrobě mění i strukturu pracovního procesu. To se projevuje zejména na soustavném snižování potřeb nekvalifikované práce, na stálém růstu podílu kvalifikovaných pracovníků ve výrobě a na stálém růstu počtu pracovníků, kteří budou s využitím prostředků mechanizace a automatizace řídit a kontrolovat jak výrobní proces, tak i řízení a plánování přísluš-

ných úseků rozvoje národního hospodářství.

Mohutný rozvoj vědy a techniky přináší však také některé problémy. Mezi ně patří např. vznik velkého počtu nekoordinovaných úkolů v různých oblastech vědeckovýzkumné práce, uplatňovaných často bez ohledu na objektivní potřeby výroby a na ekonomické možnosti. S velkým rozvojem vědy a techniky nestačí udržet krok dokumentační a informační služba; to vyvolává potíže pracovníků, kteří potřebují znát veškeré poznatky svého vědního oboru. Stoupající nároky na odbornou specializaci narážejí na složité kooperační vztahy ve výzkumu, což klade zvýšené nároky na koordinaci výzkumných prací.

Úspěšné řešení problémů rozvoje vědy a techniky vyžaduje soustředit úsilí v mnoha směrech; proto je objektivně nutné rozvoj vědy a techniky plánovat. Plánování rozvoje vědy a techniky je složitá činnost, která vyplývá ze specifického obsahu řešení úkolů vědy a techniky, jejichž výsledky vždy přináší něco nového, dosud nepoznaného. Tento charakteristický rys vědeckovýzkumné práce vyžaduje proto volbu takových metod řízení a plánování, které umožňují účinně využívat charakteristických rysů vědeckovýzkumné práce.

Těžiště dosavadního rozvoje vědy a

²⁾ National Science Foundation, NSF 64 — 11, S. 51.

techniky v Čs. lidové armádě je ve čtyřech hlavních oblastech: vojenskovední, společenskovední, technické a zdravotnické.

Úroveň a stupeň využitelnosti výsledků výzkumné práce v těchto oblastech jsou různé a odpovídají dosavadnímu vývoji vědeckovýzkumné činnosti v jednotlivých oblastech.

Větší využitelnosti výsledků výzkumu a vývoje v Čs. lidové armádě se zatím dosahuje ve dvou vědních oblastech, v oblasti technického výzkumu a vývoje a v oblasti zdravotnického výzkumu. Základna těchto vědních oblastí v armádě je zatím relativně nejvíce rozvinutá, soustřeďuje největší část pracovníků vědeckovýzkumné základny Čs. lidové armády (cca 80 %) a opírá se nejen o vědeckovýzkumné kapacity vojenských vysokých škol, ale převážně o síť výzkumných a zkušebních ústavů a středisek. Má poměrně značnou spolupráci s obdobnými pracovišti civilního sektoru i mezinárodní vědeckotechnickou spolupráci s SSSR a lidové demokratickými zeměmi při řešení úkolů rozvoje vědy a techniky a získala v uplynulých letech cenné zkušenosti v problematice řízení a plánování rozvoje vědy a techniky.

Vojenskovední a společenskovední oblasti jsou v Čs. lidové armádě málo rozvinuté. Jejich základnu převážně tvořila vědeckovýzkumná kapacita vojenských vysokých škol, několik výzkumných ústavů

a pracovišť, popřípadě některé pracovní týmy nebo i jednotlivci.

Současné a perspektivní úkoly vědy a techniky v Čs. lidové armádě vyžadují přehodnotit dosavadní stav rozvoje celé vědeckovýzkumné základny v naší armádě a posílit vojenskovední a společenskovední oblasti, při úměrném zabezpečení dalšího rozvoje základny v oblasti technických a lékařských věd a vědeckých informací.

Vědeckovýzkumná základna Čs. lidové armády a orgány jejího řízení musí řešit řadu vážných problémů, spojených se zdokonalováním dosavadního stavu rozvoje vědy a techniky. Mezi ně patří zejména tvorba nejvýhodnějších dlouhodobých směrů výzkumu a vývoje, proporcionální rozvoj jednotlivých vědeckovýzkumných pracovišť v relacích na perspektivní komplexní výstavbu Čs. lidové armády, výchova vědeckých a odborných pracovníků základny, otázky hmotné a morální stimulace pracovníků základny, platová politika, využívání ekonomických a dalších nástrojů k řízení vědy a techniky, zlepšování hospodářskoprávního postavení výzkumných ústavů a pracovišť, jejich organizace, podřízenost, materiální technické zabezpečení apod.

K řešení řady těchto problémů zpracovali a zpracovávají někteří kvalifikovaní pracovníci ministerstva národní obrany rozbor, jejichž závěrů bude účelné využít ke zdokonalení současného stavu v oblasti vědy a techniky.

Úkoly rozvoje vědy a techniky

Dnešní úkoly rozvoje vědy a techniky jsou určeny potřebami růstu společnosti. Mají různý charakter. Část z nich má přímou vazbu s potřebami rozvoje výroby (počítaje v to i požadavky vojenské správy), část závažných úkolů vyplývá pak ze zákonitosti vnitřního vývoje vědy, která při svém postupu odkrývá nové oblasti znalostí, jež umožňují zvládnout další síly přírody.

Při postupu vědy jde o složitý boj pochopit zákonitosti přírody společnosti a zvládnout je. V tomto boji je řada prvořadých (strategických) úkolů a mnohé další (taktické) úkoly. Prvořadé úkoly zajišťují postup vědy v nových oblastech a dosažení hlavních cílů. Jsou to dnes úkoly automatizace a řada úkolů, jež převratně mění výrobní síly, např. zajištění dokonalejších zdrojů energie, vytváření nových materiálů chemickou cestou aj.

Soustavnému růstu vědy a techniky je třeba zajistit vhodné proporce mezi jednotlivými obory vědy a techniky a mezi

základním (badatelským) a aplikovaným výzkumem a vývojem. V těchto proporcích je třeba budovat síť vědeckovýzkumných pracovišť.

Velké úkoly vědy a techniky vyžadují růst naší vědecké základny v příštích letech. Proto jsou v současné době vypracovány dlouhodobé plány rozvoje vědy a techniky a úvahy o prostředcích, které bude nutné věnovat v perspektivě na jejich zajištění.

Hlavním nástrojem řízení vědeckotechnického rozvoje v Čs. lidové armádě je plán rozvoje vědy a techniky, který s postupující vědeckotechnickou revolucí se stává jednou z nejvýznamnějších částí plánu výstavby armády.

V oblasti plánování rozvoje vědy a techniky existují v podstatě tři velké skupiny úkolů:

a) Úkoly, které vyplývají z dlouhodobých rozvojových potřeb Čs. lidové armády. Jsou to úkoly, které představují společenskou objednávku pro rozvoj vědy

a techniky. Jejich řešením plní vědeckotechnický rozvoj svou základní funkci.

b) Úkoly vyplývající z vnitřních potřeb vědy samé. Jsou to úkoly, které klade věda sama sobě a musí je plnit, aby se mohla neustále vnitřně rozvíjet.

c) Úkoly vyplývající z přímých, bezprostředních krátkodobých potřeb Čs. lidové armády. Jsou to úkoly, které vyúsťují přímo ze zabezpečování konkrétních potřeb armády (např. úkoly vyplývající z technického zabezpečení provozu vojenské techniky, z problémů v oblasti materiální výroby apod.).

První skupina úkolů by měla vycházet z hlavních cílů a úkolů k zabezpečení obrany státu a měla by mít vazbu na perspektivní vývoj vědecký a vývojové základy a výrobní základy těchto odvětví a oborů národního hospodářství, kterých je využíváno pro potřeby Čs. lidové armády. Druhá skupina úkolů má také dlouhodobý charakter a zásadní význam pro rozvoj vědních oborů. Obě tyto skupiny by měly tvořit podstatný obsah centrálního plánu rozvoje vědy a techniky. Třetí skupina úkolů by měla být převážně obsahem plánů jednotlivých vědeckých a vývojových pracovišť.

Vedle těchto skupin úkolů, které tvoří obsah tematických plánů rozvoje vědy a techniky (plán badatelského výzkumu a

Proto bude nutné učinit opatření k takovému uplatnění fondu vědy a techniky, které umožní získat komplexní informace o prostředcích nutných k zabezpečení činnosti výzkumné a vývojové základny, zabezpečovat hlavní směry vědeckotechnické politiky ministerstva národní obrany a proporcionální rozvoj jednotlivých oblastí a oborů vědy a techniky.

Na rozvoji vědy a techniky se projevuje významný vliv vojenských potřeb státu. V posledních desetiletích byla uskutečněna celá řada objevů a vědeckotechnických poznatků na základě požadavku ozbrojených sil státu, jako např. radiolokátory, informační a výpočetní technika, letecká technika, prostředky využití jaderné energie a prostředky k pronikání do vesmíru. K realizaci těchto objevů pro praktické potřeby bylo nutné mít k dispozici velký počet vědeckých a vědeckotechnických znalostí, velký počet vědeckých kádrů, značné množství prostředků k zabezpečení vědeckovýzkumných a vývojových prací a zajistit rozvoj jednotlivých odvětví průmyslu k jejich výrobě.

Význam výzkumu a vývoje také združuje vysoký podíl, kterým se průmyslové podniky zúčastňují jeho zabezpečování. Ukazuje to tabulka, převzatá z amerických pramenů:³⁾

Průmyslové odvětví	z každých 100 dolarů ročního obrátu bylo na výzkum a vývoj vydáno
letouny, rakety	22,5
telekomunikace elektronika	12,5
vědecké přístroje	11,8
elektrické vybavení	9,4

plán výzkumných a vývojových prací] je další významný úsek, který se nazývá zabezpečování potřeb a techniky.

Rozvoj vědy a techniky v Čs. lidové armádě vyžaduje, aby jeho potřeby byly zabezpečovány převážně z centralizovaných zdrojů. Souhrn všech těchto prostředků představuje fond vědy a techniky. Dosavadní systém hospodaření výzkumných pracovišť v Čs. lidové armádě a stanovená odpovědnost za rozvoj vědy a techniky v MNO neumožňuje, aby fond vědy a techniky byl plně účinným nástrojem cílevědomé vědeckotechnické potřeby.

Zvláště významný je podíl vědeckých pracovišť a průmyslových odvětví na jednotlivých velkých, technicky složitých projektech vojenské techniky.

Zabezpečení soudobých ozbrojených sil vyžaduje, aby na jejich vyzbrojení novou vojenskou technikou se účastnilo mnoho speciálně vyškolených odborníků téměř ve všech oblastech přírodních a technických věd.

K zabezpečení rozvoje nové vojenské techniky, odpovídající svým parametram současně světové technické úrovni, nestačí již jen běžné inženýrské znalosti. Intenzifikace pracovních procesů a poža-

³⁾ National Science Foundation, 1960, Washington 1963.

navyky využití na maximum vlastností materiálů, z nichž je vojenská technika konstruována, vedou k tomu, že vývojové práce vyžadují dobře organizované kolektivy, z nichž významné místo patří teoretikům, kteří ovládají poslední výsledky aplikace technických věd na vojenskou techniku.

Naše výzkumná a vývojová pracoviště neměla dosud možnost tvořit takové kolektivy jednak proto, že vzhledem k velkému počtu současně řešených úkolů nebylo možné k řešení každého z nich soustředit větší počet pracovníků, jednak proto, že pracoviště neměla specialisty z jednotlivých vědních oborů. V důsledku toho výzkumná a vývojová pracoviště řešila úkoly většinou jen vlastními silami a kvalifikovanou pomoc od jiných útavů hledala teprve tehdy, když měla ve své práci nezdary. To už zpravidla bylo pozdě a kladné výsledky vývojové práce se tak o léta oddálily.

Rozsah úkolů vědy a techniky k zabezpečení obrany země dosáhl takového významu, že v každé zemi znamená velmi obtížný problém. Proto v posledních letech k vyřešení tohoto problému se rozvíjí dvoustranné i mnohostranné vztahy mezi státy, jejichž cílem je taková vzájemná spolupráce, která by mohla vytvořit vhodné předpoklady rozvoje vědecko-výzkumných prací i výroby, zejména u velkých objektů, které vyžadují vysoké finanční náklady.

Výsledky rozvoje vědy a techniky v posledních letech vyvolávají i zásadní změny v úloze, významu a organizaci jednotlivých druhů vojsk a ve vojenském umění. V důsledku zavádění raketových a jaderných zbraní do výzbroje armád jsou hlavním druhem vojsk raketová vojska. U pozemních vojsk se zvyšuje význam tankového a výsadkového vojska a vojsk protivzdušné obrany. Dochází k zásadním změnám ve strategii, operačním umění a taktice, zvyšují se nároky na kvalifikaci příslušníků ozbrojených sil. Rozvoj vědy a techniky po druhé světové válce způsobuje změny v celém vojenství.

Zavedení zbraní hromadného ničení, zejména pak jaderných zbraní, do výzbroje armád, vyvolává zásadní změny i ve způsobu ekonomického zabezpečování příští možné války. Schopnost těchto zbraní zasadit ve velmi krátké době ničivé údery ekonomice jednotlivých států znemožňuje přechod z mírového na válečné hospodářství po vypuknutí příští možné světové války obdobným způsobem jako tomu bylo např. v druhé světové válce. V souvislosti s tím nebude ani možné v příští válce využívat rozvoje vědy a

techniky ve výzbroji armád, jako tomu bylo za druhé světové války. Z tohoto hlediska se přesouvá těžiště zabezpečování pohotovosti jak ozbrojených sil, tak celého ekonomického zabezpečování války do mírového období. Hlavní úkoly rozvoje vědy a techniky, jichž má být využito v příští možné válce, je nutné zabezpečovat již v době míru. Tuto změnu zdůvodňuje nejen předpokládaná ničivost příští možné války, ale také nedostatek času k realizaci výsledků vědy a techniky ve válce, nemožnost zabezpečovat růst vysoce kvalifikovaných pracovních sil za války a nedostatek zabezpečování rozvoje speciálních přístrojů a zařízení a potřebných surovin k realizaci výsledků vědy a techniky ve válce.

To však neznamená, že práce vědců a vědeckých pracovišť za války by byla zcela vyloučena a neměla význam pro obranyschopnost země. Ovšem úkoly, které budou plnit, budou mít více charakter konzultativní a organizátorské práce při bilancování a vypracovávání návrhů na využití kapacit, zbylých po nepřátelských úderech na teritorium (znovuvytvoření životních podmínek obyvatelstva na území zasaženém zbraněmi hromadného ničení, získávání kovů z náhradních zdrojů v podmínkách přizpůsobených daným možnostem k výrobě nebo opravám vojenské techniky nebo životně důležitých zařízení aj.).

Věda a technika má stále rostoucí význam pro vojenskou sílu státu. Nejvýrazněji se její vliv projevuje ve zvyšování úderné síly ozbrojených sil, ve zvýšení bojové schopnosti armády zvládnutím nových druhů vojenské techniky zavedených do výzbroje armády.

Rozvoj vědy a techniky ovlivňují úkoly, které vyplývají z bezprostředních potřeb hospodářského vývoje a potřeb obrany státu. Cílem úkolů vědy a techniky je udržovat vojenskou techniku na nejvyšší, ve světě dosažené úrovni. Úkoly, které v tomto směru věda a technika dostává, jsou většinou konkrétní, jsou známy jejich cíle a někdy i způsoby řešení. Proto plnění těchto úkolů je možné plánovat poměrně přesně a v předstihu zajišťovat i realizaci jejich výsledků.

Kromě toho rozvoj vědy a techniky ovlivňují úkoly, které vyplývají z vnitřních potřeb rozvoje vědy, jejichž cílem je nalézat principiálně nové cesty řešení úkolů velkého společenského obsahu. V oblasti obrany státu je nutné vhodně využívat i výsledků těchto úkolů.

Při řešení úkolů rozvoje vědy a techniky je nutné respektovat jejich zvlášť-

nosti, jako je dlouhodobý charakter řešení, nejistota očekávaného výsledku, neustálé zdokonalování dosažených výsledků. Výsledky vědy a techniky v oblasti obrany státu jsou zdrojem neustálého zkvalitňování a rezervy dalšího rozvoje výstavby armády.

Stoupající význam vědy a techniky mění v současné době kritéria posuzování stavu obranyschopnosti země. Základem vojenské síly státu zůstává ekonomika, související s jeho politickým zřízením. V poslední době však současně vojenskou sílu státu ovlivňují úroveň a tempo rozvoje vědeckého a technického myšlení,

jeho schopnost řešit rozhodující problémy obranyschopnosti země a zajišťovat ozbrojeným silám novou vojenskou techniku. Úroveň vědy a techniky není nutné posuzovat izolovaně od ekonomického a morálního potenciálu země, protože je na nich závislá. Úroveň vědy a techniky je závislá jak na stavu různých oborů věd, tak i na úrovni ostatních oborů společenské práce, které mají přímý nebo nepřímý vztah k obraně státu. Pokud jde o vojenskou vědu, její úroveň se především významně odráží ve stupni využití různých oborů vědy a techniky k zabezpečení obrany státu.

Při shrnutí poznatků, které vyplývají v oblasti rozvoje vědy a techniky, se ukazuje, že ke zlepšení podmínek práce v této oblasti bude třeba věnovat větší pozornost kvalifikovanému řízení rozvoje vědy a techniky. Současné rozborové a teoretické práce problematiky řízení rozvoje vědy a techniky v ministerstvu národní obrany odhalují možnosti zlepšení dnešního stavu v některých dílčích úsecích této činnosti, které se podařilo více či méně úspěšně prozkoumat a dopracovat se cenných závěrů. Stav a kvalita těchto prací ukazuje, že jsme na počátku procesu, jehož výsledkem by měla být vědecky fundovaná teorie řízení rozvoje vědy a techniky v ministerstvu národní obrany. Práce tohoto druhu si zaslouží v armádě plné pozornosti mimo jiné proto, že civilní sektor dosáhl v této oblasti řady nových poznatků, kterých můžeme do značné míry využít při respektování specifických vojenských podmínek.

Za tvorivý rozvoj socialistickej

vojenskej vedy*)

Pri zabezpečovaní obranyschopnosti krajín Varšavskej zmluvy musí ich vojenská doktrína vychádzať z pravdepodobných charakteristických rysov súčasnej vojny a brať do úvahy všeobecné tendencie vývoja súčasného vojenstva. Pri tvorení obranného systému Varšavskej zmluvy ako organického, kompaktného a harmonického celku musia byť rešpektované predovšetkým také rysy vojny medzi socializmom a imperializmom, ako je jej vrcholne vyhranený triedny ráz, rozhodnosť a nekompromisnosť, ničivosť, všeobšiahlosť a koaličný charakter.

Integrácia obranného systému Varšavskej zmluvy vychádza už z nižšieho stupňa vnútornej integrácie, ku ktorej dochádza vo vnútri každého štátu. Všeobšiahly, všezahrňujúci ráz vojny, zasahujúci front i zázemie, postihujúci vojenské objekty, ekonomiku i obyvateľstvo, vedie k tomu, že už na úrovni každej členskej krajiny má pojem obranyschopnosť nový obsah.

Obranyschopnosť štátu nezávisí len na úrovni pripravenosti jej hlavného článku, na úrovni ozbrojených síl, ich vyzbrojenia, morálky, vojenského umenia, veliteľského sboru a trvalej vysokej bojovej pohotovosti. V súčasných podmienkach je daná i stupňom pripravenosti zázemia a teritória, úrovňou protivzdušnej obrany, životnosťou ekonomiky a dopravy a kvalitou obrannej pripravenosti obyvateľstva, ktorá sa stáva organickým prvkom branného potenciálu krajiny. Úspech prípravy a ve-

denia boja za obranu socializmu závisí na tesnej, trvalej súčinnosti ozbrojených síl, orgánov teritoriálnej a civilnej obrany, obyvateľstva a na zladení i životnosti vojenskej ekonomiky, dopravy a spojov.

Len takto vnútorne integrovaný obranný systém jednotlivých krajín je efektívnym prvkom integrovaného obranného systému na vyššej úrovni, systému Varšavskej zmluvy, nevyhnutného vzhľadom ku koaličnému charakteru triedne najvyhranenejšej vojny dvoch rôznych spoločenských systémov.

Zákonnitá nutnosť budovať obranný systém varšavskej koalície ako funkčný celok nevyplýva len zo spoločných politických záujmov pri obrane socialistickej spoločnosti, či z nevyhnutnosti pripravovať sa ku zladenému, v tesnej súčinnosti vedenému zápasu štátov Varšavskej zmluvy, pre ktorý vytvára unifikáciu výzbroje, výstavby a prípravy ozbrojených síl a štátov na spoločnú obranu nevyhnutné predpoklady. Je daná i tým, že nie všetky členské štáty môžu získavať poznatky z vývoja najmodernejšej vojenskej techniky. Všetky štáty koalície sú plne závislé na sovietskych skúsenostiach zo súčasného vojenstva. Len na ich základe môžu byť armády a obrana ostatných socialistickej zemí pripravované ako plne súdobé. Pri tom treba zdôrazniť i tú novú skutočnosť, že istá deľba funkcií, ktorá sa v minulosti realizovala na úrovni jednotlivých druhov ozbrojených síl a vojsk vo vnútri každého štátu, sa dnes usku-

*) Výňatok z vystúpenia zástupcu náčelníka HPS ČSLA v diskúzií na výročnej členskej schôdzi ZO KSČ katedry a operačného umenia VA AZ.

točňuje v rámci celej koalície, na úrovni Varšavskej zmluvy ako celku.

To znamená, že vedľa základných princípálnych smerov výstavby a prípravy ozbrojených síl, ktoré sú všetkým štátom Varšavskej zmluvy spoločné a záväzné, v ktorých má určujúci význam súčasná sovietska doktrína, vyplýva práve z tejto istej deľby práce pri tvorení obranného systému socialistickej koalície rad dielčích, špecifických úloh. V nich musia byť zásady sovietskej vojenskej doktríny aplikované s prihliadnutím k miestu, funkcii a schopnostiam jednotlivých štátov tak, aby ich príspevok spoločnej veci obrany varšavskej koalície bol čo najprogressívnejší a najúčinnnejší.

* * *

Prevratný vplyv najmodernejších prostriedkov vedenia ozbrojeného zápasu, ich revolučnosť v oblasti spôsobov a foriem vedenia ozbrojeného zápasu, najmä v oblasti strategického vedenia vojny priviedli k tomu, že príprava obrany štátov prestáva byť definitívne len záležitosťou ozbrojených síl a vojenských riadiacich orgánov, a stáva sa čím ďalej tým viac záležitosťou celospoločenskou. Táto skutočnosť nie je zcela nová, revolúcia vo vojenstve ju však zdôrazňuje.

Aby socialistický obranný systém mohol pôsobiť ako ucelená sústava, je nevyhnutné, aby v ňom boli rešpektované a uplatnené niektoré dôležité princípy. Musí sa v ňom predovšetkým premietnuť princíp vedúcej úlohy strany, pretože obrana štátu je jedna z najvýraznejších funkcií politického charakteru. Ďalším princípom, ktorého uplatnenie je predpokladom rôznosti a efektívnosti obranného systému, je jednota politických, ekonomických a vedeckotechnických stránok jeho riadenia. Úmerné musí byť postavenie ozbrojených síl ako centra vojenskovedeckého výskumu a tiež orgánu pro realizáciu nimi dosiahnutých výsledkov.

Rozbor účasti a špecifickej váhy komponentov obranného systému vedie k záveru o možnosti vyčleniť tri podstatné zložky systému: ozbrojené sily, obyvateľstvo a všetky zariadenia, ako i zdroje na území štátu (koalícia štátov), tj. „teritórium“ a riadiaci aparát.

Základnou funkciou ozbrojených síl je dosiahnuť v rámci koalície štátov Varšavskej zmluvy, v prípade boja, ktorý by nám bol vnútený, porážku nepriateľa a efektívne realizovať dosiahnutie politických cieľov vojny. Základným kritériom

efektívnosti použitia ozbrojených síl je plniť určené úlohy s maximálnym účinkom a minimálnymi stratami.

Teritórium má v obrannom systéme funkciu aktívnej obrannej organizácie a zázemie ozbrojených síl štátu (koalícia štátov).

Poslaním riadiaceho orgánu branného systému je poznávať stav a faktory podmieňujúce obranné úsilie, hodnotiť ich v dynamickom vývoji a vo vzájomnej závislosti a podmienenosti a na základe toho formulovať doktrínálne princípy výstavby a prípravy zložiek obranného systému.

Vedeckotechnická revolúcia posiluje integráciu komponentov branného systému a silne povyšuje funkciu teritória, životnosť ktorého môže byť v dôsledku použitia raketových jadrových zbraní vážne ohrozená. So zničením teritória by sa stala existencia ozbrojených síl a možnosť ich použitia i v tom prípade, keď samé nebudú zničené, problematická. A opačne, teritórium, bez plne súdobých ozbrojených síl, najmä protivzdušnej a protiraketovej obrany, je vystavené zničeniu.

V minulých vojnách mohlo byť zázemie ničené so značným úsilím síl a prostriedkov po dlhú dobu s relatívne malým účinkom na priebeh a výsledok ozbrojeného zápasu. Moderné prostriedky ozbrojeného zápasu za určitých podmienok umožňujú ničiť štátne územie v relatívne krátkej dobe s rozhodujúcim vplyvom na výsledok vojny. Súdobé ozbrojené sily, ktorých tylom je v skutočnosti územie celého štátu, nie sú bez toho tylu schopné zúčastniť sa dokonca ani prvej frontovej operácie. V súvislosti s tým sa javí v novom svetle i možnosť, ktorú dáva koalíčné vedenie vojny.

Vedeckotechnická revolúcia zväčšuje možnosti prekvapivého napadnutia tak ozbrojených síl, ako i prvkov zázemia približne stejným dielom. Do nového svetla sa tak dostáva problematika jednotnej prípravy ozbrojených síl, štátneho územia, obyvateľstva a tiež jednotného riadenia tejto prípravy.

Revolúcia vo vojenstve zosiluje dôraz na intenzívny rozvoj obranného systému zvyšovaním kvalít jeho komponentov ako v merítke štátu, tak a to predovšetkým z hľadiska vojny vedenej koalíciou štátov.

Účasť, úloha a miesto čs. ozbrojených síl v obrannom systéme štátov Varšavskej zmluvy je ovplyvnené charakterom ozbrojeného zápasu, podmienkami vedeckotechnickej revolúcie a ekonomickej úrovne štátu, jeho geografickou polohou, pocho-

pitelne s prihliadnutím k charakteru, zloženiu a možnému strategicko-operačnému použitiu síl potenciálneho protivníka.

* * *

Celý vedeckotechnický potenciál nášho štátu je v súčasnosti zainteresovaný na naliehavých úlohách, ktoré pred našu spoločnosť stavia nastupujúca vedeckotechnická revolúcia. Úsilie v armáde nie je v tomto smere výnimkou. V nedávnych dňoch sa týmito problémami zaoberalo sympóziu, ktoré nás presvedčilo o tom, že v armáde pociťujeme postup vedeckotechnickej revolúcie obzvlášť silne. Prejavuje sa to hlavne v rozporoch medzi požiadavkami súdobého vojenstva a celkovými možnosťami, ktoré nám dovoľujú naše podmienky.

Tento rozpor sa rieši v rôznych rovinách a oblastiach tak ako to umožňujú a vyžadujú naše celospoločenské záujmy a úlohy.

Na tomto fóru by som sa chcel zmieniť o vojenskoteoretickom myslení, ako o predpoklade optimálneho riešenia nášho branného systému vôbec.

Nemožno sa uspokojiť s úrovňou vojensko-teoretického myslenia v Čs. ľudovej armáde. Nezodpovedá požiadavkám, ktoré vedeckotechnická revolúcia so sebou prináša. To má pravda aj svoje objektívne korene, ktoré spočívajú v nie vždy správnom vymedzení miesta a úlohy vojensko-teoretickému mysleniu v minulosti. Dogmatické riešenie tejto koncepcijnej otázky nevytvorilo vždy dostatočný priestor pre jeho rozvoj v našej armáde.

V posledných rokoch sa na stránkach našich vojenských teoretických časopisov rozvinula diskusia k niektorým závažným otázkam vojensko-teoretickej povahy. Zvláštnu pozornosť zasluhuje diskusia k pojmu vojenská doktrína vôbec a pojmu vojenská doktrína Československa. Dnes sú názory na tieto otázky v podstate vykrýštalizované a u prevládajúcej časti vojenských teoretikov je uznávaná i existencia vojenskej doktríny nášho štátu, budovanej na základe sovietskej vojenskej doktríny, ktorá je základným typom vojenskej doktríny pre všetky štáty socialistickej koalície. Je to dané predovšetkým tým, že jedine SSSR má možnosť vyporiadať sa s nesmiernou zložitou a nákladnou vývojom a výrobou súčasnej vojenskej techniky a v súlade s tým cieľavedome rozvíjať vojenskú doktrínu. Táto skutočnosť nie je bez významu i pre ďalší

rozvoj vojensko-teoretického myslenia v našej armáde a pre posudzovanie jeho miesta a úlohy.

Zďorážňujeme pri tom, že miesto a úloha vojenskoteoretického myslenia v našej armáde je vymedzená existenciou Varšavskej zmluvy, ktorá tvorí jednotný systém obrany pre socialistické štáty tejto koalície. Vedúce a určujúce postavenie Sovietskeho svazu v tejto koalícii vyplýva z jeho schopnosti rozvíjať úplný organizmus súdobých ozbrojených síl taký, ktorý disponuje všetkými druhmi známych zbraňových systémov a je schopný viesť ozbrojenú činnosť vo všetkých dimenziách a na všetkých možných bojiskách.

Je samozrejmé, že Sovietsky svaz má i najširšiu a najrozpracovanejšiu vojenskoteoretickú základňu a rozvíja socialistickú vojenskú vedu v celej šírke už plných 50 rokov, pričom dvakrát behom tejto doby dokázal svojim vojnovým potenciálom rozdrtiť, v prvom prípade intervenčné sily štrnástich najmocnejších imperialistických zemí a v druhom prípade fašistickú vojenskú mašinériu a tým doslova zachrániť ľudstvo. To znamená, že vojenská moc Sovietskeho svazu je rozhodujúca pre vojenskú obranu zemí socialistického tábora, jeho vojenská teória formuje socialistickú vojenskú vedu, jeho vojenská doktrína je určujúca pre vojenskú doktrínu ostatných štátov Varšavskej zmluvy. Preto sú i závery a skúsenosti sovietskej vojenskej teórie a praxe záväzné i pre nás a ináč to ani byť nemôže.

V tejto súvislosti vzniká otázka, či táto záväznosť záverov a skúseností sovietskej vojenskej teórie a praxe neberie „priestor“ pre rozvoj vlastného teoretického myslenia v našej armáde. Treba povedať, že nie.

Záväznosť záverov sovietskej vojenskej vedy a doktríny a ich skúseností z vojenskej praxe nesmieme chápať ako mechanický proces dogmatického uplatňovania v našej armáde, ale ako proces tvorivý. Naše vojensko-teoretické myslenie musí brať do úvahy naše podmienky a možnosti, to znamená geografickú polohu nášho štátu, povahu jeho terénu, úroveň jeho ekonomiky a spôsob rozmiestnenia priemyslového potenciálu, podmienky vedeckotechnickej, kultúrnej úroveň našich národov a ich psychické zvláštnosti, úkoly čs. ozbrojených síl v rámci koalície a prihliadnúť tiež k charakteru, zloženiu a možnému strategicko-operačnému použitiu síl potenciálneho protivníka. To znamená, že i také otázky ako je charakter a vplyv súdobého ozbrojeného zápasu v podmien-

kach nášho štátu bude vo svojej konkrétnosti iný než v ostatných štátoch našej koalície.

Z toho vyplýva, že hlavný „priestor“ pre rozvíjanie vojensko-teoretického myslenia v našej ľudovej armáde leží hlavne v rovine formovania vojenskej doktríny nášho štátu. To však neznamená, že naše vojensko-teoretické myslenie lebo vojenská doktrína sa bude pri výskume a riešení súdobých vojenských problémov redukovať alebo uzatvárať do úzkeho nacionálneho alebo teritoriálneho rámca nášho štátu. Naopak, vojensko-teoretické myslenie našej armády a vojenská doktrína nášho štátu musí náš vojnový potenciál „rámovať“ do celkového koaličného systému Varšavskej zmluvy. A práve rozpracovaním týchto našich špecifických otázok možno najlepšie prispieť do celej spoločnej pokladnice socialistického vojenského systému.

* * *

Z toho všetkého vyplýva celý rad veľmi konkrétnych úloh pre naše vojenské vysoké školy, hlavne pre ich vedecko-pedagogický sbor. V čom tieto úlohy spočívajú? V najširšom slova zmysle možno povedať, že vojenské vysoké školy musia celým svojím systémom pôsobiť nielen na rozvoj vojensko-teoretického myslenia, ale musia byť v pravom slova zmysle centrom vojensko-teoretickej práce.

Splniť túto úlohu znamená však, aby sám vedecko-pedagogický sbor bol na náležitej vedecko-pedagogickej výške, aby jeho vnútorný život zodpovedal vysokým požiadavkám predovšetkým vedeckej práce, aby vedecká práca na odborne vojenských pracoviskách vojenských vysokých škôl bola neoddeliteľnou a stále dôležitejšou a perspektívnejšou súčasťou práce týchto pracovísk. Znamená to, aby vedecko-pedagogický sbor bol schopný pomáhať riešiť a to na vysokej vedeckej úrovni také zásadné úlohy, ktoré stoja vôbec pred našim armádnym velením, ako sú napríklad otázky hlavných smerov výstavby našich ozbrojených síl, ich prípravy, ich vojenského umenia. Vojenské vysoké školy by mali byť tou výňhou, kde sa vytvárajú hlavné základy našej vojenskej doktríny a to v tesných súvislostiach so všetkými činiteľmi, z ktorých vojenská doktrína vzniká. Základný vplyv a význam sovietskej vojenskej vedy a sovietskej vojenskej doktríny v tomto smere treba znova zdôrazniť.

Vzniká pri tom iste celý rad dôležitých problémov — jedným z nich je na-

príklad otázka, či náš vojensko-teoretický front sa má zaoberať otázkami všeobecných problémov vojenskej vedy a otázkami stratégie, či sa má obmedzovať, vzhľadom k našim teritoriálnym a iným obmedzeniam, len na otázky operačno-taktické. Otázky operačno-taktické budú iste a je to správne a prirodzené, hlavnou náplňou práce našich vojensko-teoretických pracovníkov. Úloha československej vojenskej teórie je v tomto smere jasná a nutnosť v tejto oblasti, na našich špecifických otázkach pracovať, je prijímaná ako samozrejmosť. Domnievame sa však, že nemožno v žiadnom prípade z celého komplexu vojensko-teoretickej práce vypúšťať ani otázky stratégie a všeobecné otázky a to ani v našich podmienkach. Ba práve naopak, náš prínos pre riešenie strategických otázok budúcej vojny musí vychádzať z nášho hodnotenia koalície vojny, z úlohy našich ozbrojených síl, hlavne v počiatočnom období tejto vojny. Už tieto námety dokazujú, že náš pohľad na budúcu vojnu by bol neúplný, keby sme obchádzali otázky strategické a i keď náš prínos v tomto smere nebude iste rozhodujúci pre celú socialistickú koalíciu, predsa by len nemal byť zanedbateľný. A či to tak bude, alebo nie, závisí predovšetkým na vedecko-pedagogickom sоре vojenských vysokých škôl.

Toto všetko je skupina otázok spojených s vnútorným vývojom vedecko-pedagogického sboru vojenských vysokých škôl, predovšetkým s rastom jeho vedeckej kvalifikácie a s jeho vedeckou potenciou.

Okrem toho však vedecko-pedagogický sbor vojenských vysokých škôl má nenechať dôležité úlohy, zamerané na výchovu mladých vojenských, vysokoškolsky vzdelaných kádrov. Tu sa jedná nielen o vhodnú aplikáciu najnovších vedeckých poznatkov do výuky, tak aby absolvent vojenskej vysokej školy bol na súčasnej úrovni vývoja vojenskej vedy, ale ide i o niektoré kvalitatívne nové, odlišné otázky. Jednou z týchto otázok je dosiahnuť v celom systéme výuky toho, aby poslucháči boli schopní zúčastniť sa aktívne vojensko-teoretickej práce a nielen to, aby boli schopní behom svojho štúdia, ale najmä po jeho skončení ďalej tvorivým spôsobom rozvíjať vojensko-teoretické myslenie, aby boli schopní správne hodnotiť nové a zložité javy, ku ktorým bude určite v ďalšom vývoji vojenstva dochádzať. Cieľavedomá výchova k tvorivému, nešablonovitému chápaniu všetkých otázok vojenskej vedy je nesmierne dôležitá i z iných dôvodov. Veď na príklad na začiatku budúcej vojny by sa

iste ukázalo, že niektoré princípy a zásady vojenskej vedy a najmä niektoré otázky vojenského umenia treba veľmi rýchlo tvorčím spôsobom konkretizovať, upravovať a to v súlade s týmito požiadavkami budúceho ozbrojeného zápasu, ktoré vojenská veda ani pri najlepšej vôli nemohla do všetkých dôsledkov v období mierového skúmania odhaliť. A bude preto veľmi mnoho záležať nielen na samostatnosti, zodpovednosti a odhodlaní každého veliteľa, politického pracovníka a každého zodpovedného pracovníka, ale bude veľmi mnoho záležať na ich schop-

nosti tvorivým spôsobom prispôbiť čo najrýchlejšie tie vedomosti, ktoré načerpali v období mierovej prípravy, tvrdým požiadavkám konkrétného ozbrojeného zápasu.

Dosiahnuť splnenia týchto úloh nie je ani jednoduché, ani to nie je krátkodobý proces. Je však v rukách vedecko-pedagogického sboru, ako tieto úlohy sú vôbec postavené a akými smermi, spôsobmi a tempom je ich plnenie sledované. Nad tým je treba čas od času sa zamýšľať a výročné hodnotenie práce komunistov je k tomu iste veľmi vhodnou príležitosťou.

Podplukovník Oldřich Brejška

ŘÁDY

o pohyblivosti v obraně

Obecně máme za to, že v příští válce jakákoli činnost bojujících stran bude neustále ovlivňována hrozbou použití zbraní hromadného ničení. Kromě toho předpokládáme, že příští válka bude neobyčejně pohyblivá. Pohyblivé formy bojové činnosti mohou být úspěšně využívány jen za předpokladu, že bojující jednotky, útvary a svazky budou na tento způsob boje náležitě připraveny a že budou vyzbrojeny takovou vojenskou technikou, která svými takticko-technickými parametry bude odpovídat požadované pohyblivosti. Polní řád ČSLA (Vševojsk-1-1, čl. 10, 11, 12—16) s přihlédnutím k charakteristickým rysům příští války a na základě objektivně zvažovaných možností soudobé vojenské techniky charakterizuje hlavní představitele pozemních vojsk.

Z této charakteristiky je patrné, že operačně taktické vlastnosti hlavních druhů vojsk naší armády, jakož i takticko-technické vlastnosti bojové a dopravní techniky, umožňují v souladu s požadavky soudobého boje vysoce manévrovou činnost a to nejen v útočném, ale i v obranném boji.

K ověření, jak je využíváno manévru v soudobém obranném boji, jehož cíle, všeobecné zásady, organizace a způsoby vedení jsou zakotveny v příslušných ustanoveních řádu o obraně, bude nutné je analyzovat a konfrontovat s těmi názory, jež v současné době převládají u vojsk.

V článku se budu zabývat dvěma problémy; pohyblivostí v soudobém obranném boji a významem iniciativy pro obranný boj. Dále považuji za nutné předestlat, že při analýze těchto problémů budu uplatňovat především taktická hlediska.

Z prvních čtyř článků Polního řádu o obraně, tři v různých obměnách zdůrazňují význam manévru. Na věci nic nemění, že se o pohyblivosti nehovoří. Pojem manévru silami a prostředky, stejně jako pojem protizteč v podstatě neznámá nic jiného, než uplatnění pohyblivosti na bojišti. Tak např. čl. 428 říká: „Soudobá obrana je založena především na použití jaderných, chemických a jiných zbraní, na rozsáhlém manévru palbou, silami a prostředky a na protiztečích se současným úporným udržení důležitých prostorů, které přetínají pravděpodobné směry útoku nepřítelů...“ Podobně o manévru a protiztečích hovoří i čl. 429 a 430.

Citovaný článek, pomineme-li zatím část o použití jaderných zbraní, na přední místo staví rozsáhlý manévru. Teprve na dalším místě poukazuje na nezbytnost úporného udržení důležitých prostorů. Vzhledem k tomuto pořadí a formulaci, bude žádoucí upřesnit, jaké jsou skutečné možnosti manévru v obraně. Odpověď na tyto otázky hledáme v dalších článcích téhož řádu. Zejména jde o zjištění, v jakém prostoru, jakými silami a v jakém směru se manévru nejčastěji uskutečňuje.

Vzhledem k tomuto požadavku nejdříve rozeberu další část článku 428 a určím, kde se nacházejí důležité prostory, jež je nutné udržet. V žádném dalším ustanovení o obraně nejsou tyto důležité prostory blíže určeny. To opravňuje se domnívat, že jde o důležité prostory na postaveních pluků prvního nebo druhého sledu divize. V každém případě jde o část prostoru, v němž má být bojová sestava divize. Jedná se tedy o důležitý prostor v obranném pásmu divize o rozměru až 30 km širokém a až 20 km hlubokém. Nebo o důležitý prostor v obranném úseku pluku o rozměru až 10 km širokém a až 10 km hlubokém (viz čl. 430). Tyto normy výrazem „až“ v zásadě vyjadřují, že prostor k manévru bude spíše menší a jen zcela výjimečně větší. Proto považuji prostor původně určený k obraně i za prostor k manévru. Svým rozměrem v každém případě bude blízký stanovené normě.

Ke zjištění velikosti sil předurčených k manévru můžeme využít čl. 429, který hovoří o manévru na ohrožené směry a čl. 428, který se zmiňuje o pravděpodobných směrech útoku nepřítelů. Za ohrožené směry považujeme ty, na které byly použity jaderné údery, nebo ty, kde se nepřítel vklíní do obrany a má reálnou naději na úspěch. Při jaderných úderech je návod k činnosti v čl. 461, který před-

pokládá k přehrazení trhlín v bojových sestavách přesunout do těchto prostorů zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací. Návod k činnosti při vklínění nepřítelů je uveden v čl. 463 a předpokládá se v něm k zesílení obrany na rozhodujících směrech použít opět záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích, ale také připouští použití sil a prostředků z úseků, na které nebyla provedena zteč.

Ze smyslu těchto ustanovení se v prvním případě dá usuzovat, že manévru mají uskutečnit převážně zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací. Pokud se připouští manévru sil a prostředků z pasivních úseků, bude se jednat zpravidla o slabší síly prvního, případně druhého sledu. V souvislosti s manévrem druhých sledů zmíním se o čl. 432, který připouští u tankových útvarů manévru k zaujetí palebných čar a to na každém z ohrožených směrů k odrazení nepřátelských tanků. K tomuto manévru zpravidla bude vyčleňována jen část sil druhého sledu. Jejich zásady budou podobné zásadám protitankové zálohy.

Shrnutím uvedených případů dojdeme k závěru, že k manévru v obraně jsou předurčeny převážně slabší, nikoli tedy rozhodující síly obránce. Pokud se s manévrem počítá předem, jde především o síly a prostředky druhých sledů. S manévrem prvosledových jednotek se až na bezvýznamné výjimky nepočítá.

Uvedené články napomáhají určit i nejpravděpodobnější směry manévru. Vezmeme-li v úvahu prostory, v nichž se zálohy, druhé sledy a pohyblivé odřady zatarasovací rozmisťují a prostory, kde se předpokládají jejich zásahy, pak při přehrazování trhlín po jaderných úderech směr pravděpodobného manévru bude nejčastěji orientován z hloubky k přednímu okraji obrany, čili dopředu. Při zesilování obrany na ohrožených směrech, vzhledem k použití jednotek z pasivních úseků, půjde manévru nejčastěji do stran, podél fronty a při manévru záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích opět dopředu.

Těmito ustanoveními řád v podstatě naznačuje, jak uskutečnit manévru. A přesto by se zdálo logické, že tam, kde se hovoří o manévru, měl by se připouštět manévru nejen dopředu, do stran, ale i dozadu. Řád však o manévru dozadu, pomineme-li ustanovení o odchodu, přímo nehovoří vůbec a jen v jediném případě ze smyslu činnosti lze vytušit i manévru dozadu a to v čl. 460. Ten uvádí: „Aby byl nepřítel oklamán, musí jednotky a prozrazené palebné prostředky měnit své postavení. Změnit postavení znamená uskutečnit manévru. Protože není řečeno

ani jak, ani kam má jít, lze mít zato, že manévr v tomto případě musí být usku- tečňován ve všech směrech, tedy i do- zadu.

Z praxe jsou známé případy, kdy jed- notky bránící se na předním okraji obra- ny pod tlakem nepřítele vytáčejí svá kří- dla, brání příčná postavení, případně za- ujmají nové obranné raiony. Jak usku- tečnit prakticky tento důležitý manévr ne- lze z řádu vyčíst. Pouze čl. 463 říká: „Vklíní-li se nepřítel do obrany, musí ve- litel divize (pluku) zastavit jeho další postup do hloubky a do boků, rozbít bo- jovou sestavu...“ atd.

Uvedené příklady manévru mohou po- sloužit k demonstrování jejich rozličného charakteru. První případ vyzrazených jed- notek může být příkladem plánovitého manévru do hloubky, o kterém rozhoduje sám obránce. Druhý je příkladem vynu- ceného manévru do hloubky. V obou pří- padech se však zřejmě jedná o manévr do nevelké hloubky, který zpravidla nepřekročí stanovený prostor obrany.

Můžeme namítnout, že divize a pluk nevedou bojovou činnost samostatně. Di- vize je ze součástí operační sestavy ar- mády, pluk součástí bojové sestavy divize. S ohledem na tuto skutečnost se může zdát, že nadřazený velitel vždy má mož- nost odvést podřízené svazky nebo útvary do hloubky obranného pásma armády ne- bo divize. Velitel armády v případě vy- vádění divize, velitel divize v případě vy- vádění pluku do hloubky může tento ma- névr uskutečnit podle zásad Polního řádu o odchodu.

V čl. 429 a 430 se zdůrazňuje mimo jiné hluboké uclnění obrany a volnost manévru vojsk. Hluboké uclnění obrany je v podstatě dáno maximální hloubkou obrany. A i když se hovoří o volnosti manévru, předpokládá se jeho využití za- se jen v prostoru, který již byl vymezen. Připusťme, že v počáteční fázi obran- ného boje je tento prostor dostatečný. Ale jak zabezpečit volnost manévru v do- bě, kdy se části tohoto prostoru zmocnil nepřítel?

Na základě rozboru ustanovení Polní- ho řádu o manévru v obraně lze dojít k tomuto dílčímu závěru:

— prostor obrany je řádem v zásadě vymezen jak do šířky, tak i do hloubky,

— tím je vymezen i prostor k ma- névru,

— k manévru jsou předurčeny pře- vážně slabší síly, jako např. zálohy, po- hyblivé odřady zatarasovací, části dru- hých sledů a někdy i síly a prostředky z pasívních úseků,

— hovoří-li řád o manévru v obraně, pak ze smyslu obsahu jednotlivých článků se předpokládá pohyb převážně směrem dopředu a do stran,

— hluboké uclnění obrany chápeme především jako plné využití maximální hloubky obrany,

— volnost manévru lze uplatňovat jen v souvislosti s pohybem druhých sledů a to opět převážně jen směrem dopředu.

Ze stejných hledisek, z jakých pohlí- žíme na možnosti manévru, můžeme se dívat na možnosti protiztečí.

Čl. 464 mimo jiné ukládá — protiztečí v součinnosti se sousedem zničit nepří- tele, který se na styku s ním vklíní do mezery. V téže článku se připouští i možnost, po úspěšné protizteči překo- čit původní přední okraj vlastní obrany a s využitím jaderných úderů přejít do útoku a zahájit pronásledování. Jestliže pouze v těchto dvou případech protizteč jde až za původně stanovený prostor obrany, pak ve všech ostatních případech se zřejmě předpokládá protizteč uvnitř tohoto prostoru.

Čl. 432 připouští bojovou sestavu divi- ze do jednoho nebo dvou sledů, s vyče- něním větší nebo menší části sil a pro- středků do prvního sledu. Na základě toho, síly druhého sledu nebo zálohy mohou v některých případech představovat až polovinu hlavních sil divize. Tím vlastně jsou určeny síly, které mohou být po- užity k protiztečím. Tak by tomu mohlo být za podmínek, že bychom nebrali na vědomí existenci článku 465, který divizi doporučuje při převaze nepřítele bránit připravená postavení. Ještě menší mož- ností má pluk, kterému se v čl. 464 do- poručuje provádět protizteče společně s druhým sledem divize a samostatně jen, jsou-li síly nepřítele slabé a již utrpěly velké ztráty. Na nižších stupních se pro- tizteč vůbec nedoporučuje.

A tak i když protizteče bezesporu jsou neaktivnější formou obranného boje, v mnoha případech, zejména při proní- kání značných nepřátelských sil jich ne- využíváme proto, že řád vybízí k úporné obraně připravených postavení. To přivádí k názoru, že řád chápe obranu spíše jako obranu prostoru, než jako obranu, u které na prvním místě stojí mané- vrovost.

Směr pohybu jednotek a útvarů za protizteče vzhledem k úkolu napadat pro- nikajícího nepřítele z boků a týlu, po jaderných úderech i čelně, s přihlédnutím k původnímu rozmístění druhých sledů v hloubce obrany, bude opět převážně orientován z hloubky k přednímu okraji obrany, tj. dopředu.

Z rozboru několika článků o protizte-
cích můžeme učinit tyto dílčí závěry:

— prostor k protizteci, až na dva
uvedené případy, je totožný s prostorem
přirozeně určeným k obraně,

— síly vyčleněné do druhého sledu
divize, určení k aktivní obranné činnosti
vyjadřované protiztečemi, mohou být po-
měrně značné. V některých případech
[spíše výjimečných] mohou představovat
až polovinu hlavních sil divize,

— je-li pronikající nepřítel silný, ani
divize protizteč neprovádí a přechází
k úsporné obraně připravených postave-
ní. Tato skutečnost nutí k názoru, že
dosavadní obrana je především obranou
prostoru,

— protizteče jsou vedeny nejčastěji
šikmo nebo kolmo ke směru pronikání
nepřítele, mohou být vedeny i dozadu.
V tom případě jde nejčastěji o aktivní
činnost jednotek prvosledových útvarů.
Obecně můžeme říci, že většina proti-
ztečí bude vedena z hloubky k přednímu
okraji obrany, tudíž zase dopředu.

—☆—

Polní řád připouští i manévry dozadu
a to v části pojednávající o odchodu. Na-
bízí se proto otázka. Proč při volání po
uvolnění manévru v obraně dozadu ne-
využít kombinace ustanovení o obraně a
odchodu a tak dosáhnout i požadované
pohyblivosti obrany. Bylo by touto kombi-
nací dosaženo předpokládaných cílů?

Čl. 507 charakterizuje odchod jako
druh bojové činnosti používaný k přesku-
pení, zaujetí výhodnějších čar nebo od-
vedení vlastních vojsk z prostorů mož-
ných nepřátelských úderů.

Na prvním místě jako cíl odchodu
uvádí přeskupení. Přitom přeskupení ve
skutečnosti může jít ve všech směrech,
nejen dozadu. Přeskupení během boje
půjde nejčastěji podél fronty, zejména při
změně útočné sestavy v obrannou sestavu
a naopak. Rovněž při převádění sil z pa-
sivních úseků na aktivní směry bude
uskutečněno manévrem do stran. Přesku-
pení od fronty — formou odchodu — je
jen jeden z možných směrů a proto ne-
může být považován za typický. V mnoha
případech přeskupení může probíhat bez
boje anebo jen s minimální, krátkodobou
bojovou činností, při které jde buď o na-
vázání bojového dotyku s nepřítelem
anebo o odpoutání, jež může být formou
vyjití z boje. V jiných případech při pře-
skupení budou aktivní jen zabezpečující
prvky, jako protivzdušná obrana při úto-
cích nepřátelského letectva, nebo některé
zajišťovací prvky při odrážení rušivé čin-

nosti diverzních skupin. Aktivní mohou
být třeba jen prvky ženijního zabezpečení,
které upravují rozrušené komunikace nebo
osy přesunu apod.

Dalším cílem odchodu je zaujetí vý-
hodnějších čar. Právě tento cíl mohl by
být vykládán jako možný způsob reali-
zace pohyblivosti v obraně, umožňující
manévry dozadu. Ve skutečnosti jde o ma-
névr nepozorovaného odpoutání od ne-
přítele, jak je zřejmé z čl. 507. Čl. 510
pak zdůrazňuje, že hlavní síly divize (plu-
ku) odchází na výhodnější čáru pod
ochranou zadního voje divize, nebo zad-
ních vojsk pluků, které zabezpečují uspo-
řádaný odchod. Z toho je zřejmé, že
v obou případech, při přeskupení i zau-
jetí výhodnějších čar, hlavním cílem
zůstává snaha odvést vojska do nových
prostorů pod ochranou co možná nejmen-
ších sil, zadních vojsk. Úkolem zadních
vojsk podle čl. 511 je — odhodlaným bo-
jem i za cenu sebeobětování vytvořit
hlavním silám podmínky k odchodu. Hlav-
ní síly, jak uvádí čl. 511, při odchodu boj
nevedou, kromě případu, že byly zasko-
čeny nepřítelem. Určeného prostoru snaží
se dosáhnout v pochodových proudech.

Je tedy možné kombinací ustanovení
o obraně a odchodu rozšířit dále mož-
nosti manévru a dosáhnout náležité po-
hyblivosti obrany? Patrně nikoliv, neboť
obraný boj (vedený podle těchto zásad)
by měl asi tento ráz. Po obraně prostoru,
na kterém by se podílely hlavní síly,
by následoval odchod, při němž by v kraj-
ním případě bojovou činnost vedly zadní
voje, tj. jen slabší síly. Hlavní síly by se
v pochodových proudech (tedy bez boje)
přesunovaly do hloubky, aniž by se zdržo-
valy v mezilehlých čarách (viz čl. 507).
Pochod v proudech, jakož i poznámka, že
hlavní síly se na mezilehlých čarách ne-
zdržují, předpokládá přesun do větší
hloubky a bude zpravidla uskutečňován
z vůle nadřízeného velitele. V novém pro-
storu v hloubce obrany na výhodné čáře
by hlavní síly přešly znovu do obrany
prostoru. Takový manévry by měl tuto
zjednodušenou podobu. Obrana prostoru —
odchod — obrana prostoru. Nebo, po bo-
jové činnosti hlavních sil by následovala
bojová činnost jen slabších sil, aby v no-
vém prostoru bojovaly opět hlavní síly.
Tak sice zjednodušeně, ale skutečně by
vypadala činnost vojsk při manévru do
hloubky obrany podle zásad ustanovení
řádu o obraně a odchodu. Takový způsob
boje vzhledem k bezdůvodné cykličnosti
považují v soudobém obranném boji za
nedostačující.

Třetím cílem odchodu je odvedení
vlastních vojsk z prostorů možných ne-

přátelských úderů. V řádu se hovoří o možných úderech. Blíže není určeno, o jaké údery běží. Zda jde o údery jaderné nebo údery nepřátelského dělostřelectva, letectva či většího uskupení pozemních vojsk. Při žádném z uvedených případů odvedení vojsk nemusí znamenat bezprostřední bojovou činnost. K odvedení vojsk může dojít dříve, než bude navázán bojový dotyk s nepřítelem. Někdy odvedení vojsk bude uskutečněno pod ochranou jen zcela nepatrných sil. Na první pohled se může zdát, že odvedení vojsk z prostorů nepřátelských úderů má za cíl uchránit vlastní vojska před údery silného nepřítele. Leč tomu do jisté míry odporuje již dříve citovaný čl. 465. Proto by bylo žádoucí blíže specifikovat podmínky, za kterých se brání svěřený prostor za každou cenu, nebo za kterých je dovoleno odvést vlastní vojska z prostoru možného úderu.

Z ustanovení o odchodu nejpozději je rozsahem nevelký čl. 509. Nejlépe vystihuje sledovaný problém a také nejspíše postihuje charakter soudobého boje. Tento článek umožňuje manévry dopředu i dozadu, nevylučuje manévry od stran. V podstatě se v něm říká: „Vyjít z boje za aktivní bojové činnosti nepřítele se provádí po úderech letectvem a dělostřelectvem, a někdy i jadernými zbraněmi na uskupení nepřítele, které nejvíce ohrožuje vlastní vojska. Když je to nutné, mohou být současně s odchodem hlavních sil provedeny krátké protizteče.“ V témže článku se i ukazuje, jak vyjít z boje. Ale ani tento článek nemůže mít na mysli pohyblivost obrany v pravém slova smyslu. Je jen úvodem ke krátkodobé bojové činnosti, kterou má být umožněno odpoutání vlastních sil od dotírajícího nepřítele. Odpoutávají se hlavní síly, zatímco aktivní činnost vedou jen slabší síly. Po odpoutání následuje soustředění vojsk a odchod. Vyjít z boje je tedy jen počáteční fází odchodu. Toho odchodu, jehož hlavní cíle jsem již rozebral. V žádném případě vyjít z boje nepředstavuje permanentní obrannou činnost, která by mohla být charakteristická pro novou obranu.

Na základě rozboru ustanovení o odchodu můžeme učinit další závěr:

— manévry dozadu uskutečňované odchodem má specifické cíle. Přeskupení, stejně jako zaujetí výhodnějších čar si zpravidla vyžádá hlubší manévry, který bude uskutečněn na rozkaz nadřízeného velitele. Hlavní část manévru proběhne v pochodových proudech. Při odvedení vlastních vojsk z prostorů možných nepřátelských úderů hloubka manévru mů-

že být různá a proto i sestava bude různá. K dosažení cílů odchodu zpravidla nebude nutný bojový zásah hlavních sil,

— vyjít z boje při aktivní bojové činnosti nepřítele je jen dílčí bojovou epizodou, která nevyžaduje dlouhodobou bojovou činnost hlavních sil. Je jen první fází odchodu a proto nemůže být ani pro odchod, tím méně pak pro obranu charakteristickým rysem,

— vzhledem ke způsobům, ale hlavně vzhledem k cílům odchodu nelze se domnívat, že kombinací dosavadní obrany s odchodem mohly by být rozšířeny možnosti manévru v obraně a tak zabezpečena větší pohyblivost obrany.

—☆—

Pozornost je nutné věnovat i otázkám iniciativy. To proto, že účelový manévry je jejím nesporným výrazem. O iniciativě se v čl. 38 hovoří v tom smyslu, že úspěch v boji má vždy ten, kdo neustále projevuje iniciativu, zmocňuje se jí a pevně ji drží. Tím současně má být vlastní vůle vnučována nepříteli. Až dosud se vycházelo ze zásady, že získat a udržet iniciativu je možné jen útočnou bojovou činností, při které je pohyblivost využívána k obejití, k obchvatům i čelním úderům. Tato forma boje bezesporu dává možnost volby času, místa, druhu a způsobu boje. Tato jistota se také výrazně projevuje v čl. 216, který říká, že útok je hlavní druh bojové činnosti a má rozhodující význam pro dosažení vítězství nad nepřítelem.

Jen těžko si lze představit, že je možné všude a stále získávat iniciativu útokem. Vedle směrů nebo úseků fronty, kde se bude útočit, budou i jiné, kde bude nutné se bránit. Nelze se také domnívat, že tam, kde nebudeme útočit, nebude útočit ani nepřítel. Proto i na pasivních směrech bude se bojová činnost vyvíjet nanejvýš dynamicky. Naopak zase na útočných směrech vidět jen pohyb dopředu a nebrat na vědomí nepřítele, který je také připraven k aktivní obraně, k protiztečím a protiúderům, by bylo přinejmenším velice neuvážené. I tam, kde budeme mít převahu a budeme útočit, nastanou období, kdy bude nutné alespoň dočasně se bránit na místě. Mohou vzniknout i takové situace, že budeme nuceni anebo z různých důvodů bude výhodnější manévrovat do hloubky.

Iniciativa vždy vyžaduje jednat aktivně, a to i v nejsložitějších situacích. Vyžaduje hledat nejsprávnější způsoby plnění stanovených úkolů, směle se rozhodovat a tak brát na sebe příslušný díl odpovědnosti. Vyčkávání a pasivita vedou

nevyhnutelně k porážce. Z těchto hledisek posuzují i dosavadní obranu. O obraně čl. 427 uvádí, že umožňuje získat čas, šetřit síly a prostředky na jedné směrech pro přechod do útoku na jiných směrech. Z takové formulace je patrné, že za výraz nejvyšší aktivity a iniciativy v obraně se považuje útočná činnost. Žel, tato aktivita a iniciativa se vztahuje na jiný prostor, na jiná vojska a mnohdy i k jinému času. Obrana v uvedeném pojetí neuvažuje o možnostech získat a udržet iniciativu v prostoru obrany. Nejsou vytvořeny náležité podmínky, aby obránce mohl rozhodnout o době zahájení bojové činnosti. Náročné ženíjní úpravy terénu téměř natrvalo připoutávají obránce k jednomu místu. I formy boje jsou do značné míry omezené, je-li znám jen jeden druh obrany.

Mnohé z těchto nevýhod by odpadly, kdyby vedle dosavadní obrany existovala i jiná obrana. V takovém případě obránce by se mohl samostatně rozhodnout pro jeden z dvou druhů obrany. Tím by do jisté míry ovlivnil následující činnost útočníka, vnucoval mu vlastní vůli a získával lokální iniciativu. Nová obrana měla by na rozdíl od dosavadní využívat všech forem manévru, což by napomáhalo obránci rozhodovat o čase, místu i formě bojové činnosti. Nejvýraznějším rysem nové obrany měly by být útočné formy boje. Nikoliv však jen ve vzdálených prostorech, na jiných směrech, ale ve vlastním prostoru obrany, kde by se útočné formy projevovaly častými protiztečemi. Manévr vzad sloužil by k vyvedení sil a prostředků do těch prostorů, které by byly nejvhodnější k aktivní bojové činnosti. Taková obrana byla by neobyčejně aktivní, ale i pohyblivá. Umožnila by obránci udržet získanou iniciativu. Odpovídala by charakteristickým rysům soudobého boje.

Čl. 428 zdůrazňuje, že soudobá obrana je založena především na použití ja-

derných, chemických a jiných druhů zbraní. Čl. 31 pak potvrzuje, že zničení nepřítele v soudobém boji se dosahuje jadernými údery a mohutnou palbou ostatních zbraní. Z toho plyne, že síla soudobého obranného boje spočívá nejen ve všestranném uplatnění manévru silami a prostředky, ale i v nejúčinnějším využití jaderných úderů i všech druhů paleb. Za předpokladu, že obránce bude disponovat dostatečným počtem jaderných náplní, je možné obrannému boji vytyčit i rozhodnější cíle. Cíle podobné cílům útočného boje, které vyžadují zničení nepřítele. Tím i obrana, jako druh boje by zaujala významnější místo ve skupině druhů boje, jež ve svém souhrnu charakterizují soudobý boj. Z těchto hledisek je také třeba posuzovat iniciativu v soudobém obranném boji.

Z uvedeného můžeme učinit závěr:

— za hlavní druh boje považujeme i nadále útok, neboť útočnou bojovou činností jednotek, útvarů a svazků lze nejspíše dosáhnout úplného vítězství nad nepřítelem;

— vzhledem k nutnosti získávat a držet iniciativu i v době, kdy nebude možné útočit, je žádoucí mít i takovou obranu, která by takové možnosti dávala a která by současně i co nejvíce odpovídala pohyblivému charakteru soudobého boje;

— nově obraně můžeme vytyčit nové, náročnější cíle. K jejich plnění budeme co nejeftivněji využívat jaderných zbraní a aktivních forem bojové činnosti. Za aktivní formy obranného boje považujeme zejména pohyblivé formy;

— novou obranu, která by využívala i manévru do hloubky, mohl by obránce využít při rozhodné útočné činnosti nepřítele, ale také ve všech případech, kdy tato obrana by byla pro obránce výhodnější, než dosavadní obrana prostoru;

Celkový závěr

Na základě rozboru ustanovení Polního řádu o obraně můžeme dojít k těmto závěrům:

1. Konkrétní vymezení maximálních rozměrů obrany jednotek, útvarů a svazků chápeme jako vymezení orientační vzhledem k tomu, že nejsou současně stanoveny jejich minimální rozměry. Řády uvažovaný manévr, jakož i protizteče jsou bezpochyby předpokládány převážně v prostorech určených příslušným jednotkám, útvarům anebo svazkům k obraně. Tedy v prostorech, jejichž maximální šířky i hloubky jsou v zásadě stanoveny. Obrana takto svázaná s prostorem je do značné

míry statická i když zahrnuje i některé pohyblivé prvky. Proto takovou obranu považujeme za obranu prostoru. Naproti tomu nová obrana vzhledem k dynamickým formám soudobého boje by měla být i více pohyblivá a neměla by se tak úzkostlivě vázat na původní, jakoby jednou provždy daný prostor. Taková obrana mohla by se nazývat pohyblivá obrana.

2. Síly, které v dosavadní obraně jsou předurčeny k vedení obrany pohyblivým způsobem, k manévru, jsou zpravidla jen slabší síly představované zálohami a pohyblivými odřady zatarasovacími. Síly

druhého sledu i když mohou být značné a mohly by být využity k protiztečím, vzhledem k charakteru dosavadní obrany budou z valné části spíše použity k obraně prostoru a jen nevelká část těchto sil bude využita k protiztečím. S přihlédnutím k úkolům těchto jednotek a k jejich síle, vzhledem k požadavku, aby soudobá obrana byla co nejvíce pohyblivá, nabízí se otázka, zda by manévrová činnost neměla být typická pro všechny síly, jež jsou v obraně k dispozici a kterým nebylo výslovně uloženo bránit určený prostor. Nová obrana měla by se vyznačovat zcela mimořádnou aktivitou. Protože i v dosavadní obraně za výraz nejvyšší aktivity vedle jaderných úderů považují se i protizteče, měly by síly vyčleněné k takové činnosti být v nové obraně co největší. Boj na směrech povede k časté odloučenosti bránících se jednotek. Jen velitel odloučené jednotky může v nejkratší době objektivně posoudit vzniklou situaci na daném směru. Jen on může odhadnout skutečný poměr sil. Proto by měla být dána možnost těmto velitelům rozhodovat na základě objektivně zjištěné, konkrétní situace s přihlédnutím k možnostem plánovaných zásahů nadřízených velitelů, zda bude výhodnější protizteč, nebo bránit svěřený prostor anebo manévr do hloubky. Taková iniciativní činnost velitelů je možná jen za předpokladu, že jim nebylo uloženo bránit svěřený prostor za každou cenu.

3. Pokud Polní řád hovoří o manévru nebo o protiztečích, není konkrétně stanoveno, v jakém směru jsou prováděny. Představu o směru manévru, nebo směru protiztečí dává bojové předurčení příslušných jednotek nebo útvarů. Až na nepatrné výjimky můžeme tvrdit, že jde převážně o pohyb těchto sil z hloubky k přednímu okraji obrany, čili všeobecně dopředu anebo v různých směrech do stran, podél fronty. Směr manévru dozadu je až na bezvýznamné výjimky opomíjen. Za předpokladu, že boj bude veden v dotyku se sousedy, pohyb do stran bude omezen hranicemi. Pohyb dopředu kromě případu přechodu po protizteči do útoku je ve většině případů rovněž omezen. Proto vlastně jedině manévr dozadu může za jistit požadovanou volnost manévru. Z těchto důvodů také bude výhodné manévr dozadu využívat i v nové obraně.

4. Je možné předpokládat, že řady se manévru dozadu vědomě vyhýbají. Patrně proto, aby velitelům a vojskům nebyl vůbec dáván podnět k přemýšlení o pohybu dozadu. Avšak tento důvod dnes již neobstojí. Pohyb dopředu a dozadu bude stejně charakteristickým rysem sou-

dobého boje, jako pohyb sám a bude závislý na okamžitém poměru sil. Přitom víme, že poměr sil za podmínek použití jaderných zbraní se bude velmi často měnit.

5. Odchod, který nesporně je výrazem manévru dozadu (vzhledem k svým cílům i způsobům) nelze na taktickém stupni považovat za typický výraz pohyblivosti nebo také manévrovosti v pravém slova smyslu. Odchod zpravidla bude uskutečňován do větší hloubky v pochodových proudech a proto jej bude nejčastěji organizovat nadřízený velitel. Tento rychlý způsob manévru nelze zásadně odmítat ani pro navrhovanou novou obranu. Tento využijeme v případech, kdy se nám podaří odpoutat od nepřítele a nové zahájení boje předpokládáme ve větší hloubce. V tomto případě však cíle odchodu by měly být jinak formulovány.

6. Bojová činnost známá pod názvem vyjití z boje je nejen neobyčejně pohyblivá forma boje, ale také neobyčejně aktivní. Předpokládá manévr ve všech směrech. Dozadu, dopředu i do stran, jak si to situace bezprostředně vyžaduje. Využití této formy boje k zvýšení pohyblivosti dosavadní obrany je obtížné proto, že tato činnost se nepředpokládá jako systematická, opakující se po celou dobu, jež je pro obránce výhodná. Vyjití z boje je jen první fází odchodu. Manévrování, k němuž dochází při vyjití z boje, se nejvíce přibližuje představám o způsobech vedení pohyblivé obrany. Avšak i v tomto případě cíle i formy vedení boje budou poněkud jiné.

7. Z důvodů uvedených v bodu 5 a 6 také odmítáme názor, že pohyblivou obranu je možné vést anebo pohyblivost dosavadní obrany zvýšit prostou kombinací zásad vyjádřených ustanoveními řádu o obraně a odchodu. To je i důvod, který nutí hledat nové formy obranného boje. Hledat takové způsoby boje, které by nejlépe odpovídaly charakteru soudobého boje. Měl by to být boj, při němž by bylo využito všech možností k zničení nepřítele.

8. Výrazem nejvyšší aktivity v soudobém boji je útok. Ani jedna ze soupeřících stran nemůže všude a stále útočit. Získat a udržet alespoň lokální iniciativu je stejně důležité pro obránce jako pro útočníka. Proto doporučuji k zavedení novou, **pohyblivou obranu**. Při existenci dvou druhů obrany rozšířily by se bojové možnosti obránce. Objevují se podmínky k získání a udržení iniciativy i v obranném boji. Pohyblivé obraně vzhledem k její nebývalé aktivitě by bylo možné stanovit i náročnější cíle.

Aktuální problémy

■ VOJSKOVÉ ■ POŘÁDKOVÉ ■ SLUŽBY

Role vojskové pořádkové služby a požadavky na ni kladené nejsou neměnné. Vyvíjejí se úměrně s vývojem názorů na charakter boje a operace.

Z charakteristiky soudobé operace je zřejmé, že v ozbrojeném zápase mohou zvítězit dokonale vyzbrojená a vysoce pohyblivá vojska.

Růst nároků na pohyblivost vojsk dokumentuje tento příklad. V roce 1956 činilo předpokládané denní tempo útočné operace 30 km. Dnes po jedenácti letech dosahuje průměr požadovaného tempa 70—90 km za 24 hod., což představuje až trojnásobné zvýšení! Trojnásobný růst zaznamenal v průměru za tuto dobu i rozmach armádní a frontové útočné operace.

Mezi prostředky, které se podílejí na zabezpečení bojové činnosti a významně ovlivňují jejich pohyblivost, náleží i pořádková služba, především pořádková služba vojsková. Je známo, že současný způsob řešení vojskové pořádkové služby (podle Oper-51-2) zastaral a že jej musíme přizpůsobit novým požadavkům, které na ni klade charakter soudobého boje a operace.

Požadavky na vlastnosti soudobé vojskové pořádkové služby

1. Udržení pořádku, regulace pohybu a plnění kontrolních opatření za vysoce manévrové bojové činnosti s vysokým dílem přesunů vyžadují, aby vojskovou pořádkovou službu nevykonávaly dočasně vydělené orgány jen jednoúčelově, nýbrž aby byla trvalá.

Trvalosti pořádkové služby lze dosáhnout pouze vytvořením stálých pořádkových jednotek a jejich začleněním do organických celků vojsk.

Pořádková služba musí být schopna plnit úkoly (nejen regulovat přesuny, ale trvale udržovat pořádek) ve všech druzích bojové i mimobojevé činnosti.

Kontrola a udržení pořádku stejně jako zabezpečení plynulosti a organizovanosti přesunu a pohybu v boji jsou složité a náročné úkoly. Úspěšně je mohou plnit pouze energičtí vojáci se speciálním výcvikem.

Praxe potvrzuje, že nedosáhneme nepřetržitosti, trvalosti a účinnosti pořádkové služby bez trvale organizovaných, vycvičených a specializovaných pořádkových jednotek.

2. Zabezpečení samostatné bojové činnosti útvarů, svazků a svazů vyžaduje, aby organizační uspořádání vojskové pořádkové služby odpovídalo nárokům **důsledné decentralizace jejich výkonných orgánů.**

Při sledování těchto nároků je nutné posoudit, na kterých stupních bude účelné pořádkové orgány vytvářet a jaký bude jejich podíl na zabezpečení bojové a operační činnosti.

Vševojskový svazek jako základní operační jednotka nemůže být odkázán v oblasti zabezpečení pohybu na pěti armády nebo frontu, ale musí mít vlastní pořádkové prostředky. Analogické řešení si vyžaduje i samostatné zabezpečení pohybu motostřeleckých a tankových útvarů a jednotek i zabezpečení pohybu svazků, útvarů a jednotek speciálních druhů vojsk.

Dotování vševojskových útvarů a svazků i útvarů a svazků druhů vojsk organickými pořádkovými jednotkami by samo o sobě ještě nezabezpečilo organizovanost a plynulost pohybu v pásmu armády nebo frontu. Tato organizovanost je závislá na řídicím vlivu štábu armády a frontu. Vliv armády nebo frontu se při řízení pohybu musí uplatňovat kromě jiného také vytvořením prostorové sítě kontrolních stanovišť, řešených v souladu s činností pořádkové služby operačního týlu. Na vlastním území také v souladu s činností pořádkové služby teritoria. Pomocnými orgány náčelníků těchto kontrolních pořádkových stanovišť by měli být **příslušníci organických jednotek vojskové pořádkové služby armády a frontu.**

Mimo to by armádní nebo frontové pořádkové jednotky měly zabezpečovat doprovod raketových vojsk, některých frontových a armádních záloh, pozemních letištních sledů apod. „Dolů“ by měly vojskové pořádkové jednotky armády a frontu zasahovat jen v případě prevence nebo k vyřešení kolizních situací. Při vyřazení organických pořádkových prostředků některých svazků by se jich mohlo použít i k jejich dočasnému posílení.

3. Má-li vojsková pořádková služba zabezpečit organizovaný a plynulý pohyb, **musí převyšovat pohyblivost vojsk.**

Vhodným dopravním prostředkem pro orgány vojskové pořádkové služby je dnes obrněný transportér. Pro rychlý pohyb podél proudů a pro manévrování i na stísněném prostoru je však použitelný především **solo motocykl, který by se i pro své ekonomické přednosti měl stát základním dopravním prostředkem vojskové pořádkové služby.** Obrněné transportéry a motocykly mohou spolehlivě zabezpečit rychlost a bezpečnost zásahu až do stupně vševojskového svazku.

Pro včasný zásah pořádkových orgánů armády a frontu by byl s ohledem na velkou rozlohu jejich působnosti (armáda až 22 500 km², fronta až 180 000 km²) nejvhodnějším dopravním prostředkem vedle motocyklů i velkoprostorový vrtulník.

4. Vojsková pořádková služba musí být rychlá, pružná a akceschopná, aby mohla včas zabezpečit náhlé a časté změny v průběhu bojové činnosti.

Její rychlost posuzujeme ze dvou hledisek, za prvé jako ukazatele míry pohybu, za druhé jak rychle je s to dosáhnout pohotovosti k plnění úkolu od okamžiku rozhodnutí o jejím použití.

Dnešní tempo a spád boje a operace nepřipouštějí, aby od okamžiku vydání rozkazu prošlo k jeho realizaci mnoho času. Zejména při přesunu, kde se činnost i nutnost pořádkové služby projevuje nejvýrazněji, je v současné době zaměřena pozornost velitelů a štábů na maximální zkrácení doby na přípravu přesunu. Pomocí mechanických pomůcek lze dnes v několika desítkách minut vypočítat časové údaje pro pochod celého svazku. Snížení času na přípravu pochodu je však třeba řešit komplexním způsobem. Pronikavé snížení doby jedné nebo několika pracovních operací, při ponechání ostatních beze změny, ještě nevede k cíli. To se týká zejména času, kterého je zapotřebí na organizaci a vyslání jednotek pořádkové služby (dále PS) k plnění úkolu. Příprava PS k plnění úkolu je finální činností přípravného období a proto limituje jeho délku.

Chceme, aby PS byla schopna odejet k plnění úkolů již po určení pochodových os a přibližné doby zahájení pochodu, aniž by pro svou činnost potřebovala podrobné časové údaje.

Pružnost PS spatřuji v její způsobilosti okamžitě a samostatně reagovat v duchu rozkazu velitele. Neočekávané a zásadní změny situace vyžadují, aby PS rychle a cílevědomě usměrňovala činnost vojsk a učinila všechna opatření k obnově narušeného pořádku. Realizace tohoto požadavku je ovšem závislá na míře autonomie, která je PS jako regulátoru rušivých vlivů dána. Tato autonomie by měla umožňovat zejména iniciativní výběr a vytyčení objížděk, spolupráci s odřadem zabezpečení pohybu a technickými uzavíracími hlídkami, likvidaci nekázně a nepořádku v místě jejich vzniku, a to i bez pokynu nadřízeného stupně.

Akceschopnost PS spočívá ve schopnosti neprodleně reagovat na jakoukoliv změnu, zejména změnu pochodových os.

5. Jako prostředku velení náleží PS odpovídající pravomoc, diferencovaná stupněm organizační příslušnosti a jejím místem v systému velení.

Vycházím ze zásady, že PS napomáhá v rámci své pravomoci k dosažení činnosti a cílů stanovených velitelem a podává informace o chování vojsk. V případě nutnosti může zprostředkovat doručení rozkazů a nařízení přesunujícím se vojskům. Z toho vyplývá, že PS není a ani nemůže být řídicí složkou, ale pouze jejím výkonným (pozorovacím) nástrojem.

6. Splnění požadavků rychlosti, pružnosti a akceschopnosti PS umožníme také účinným, ale jednoduchým řízením jejich řídicích i výkonných složek s minimálními nároky na spojení.

Soudobá PS by měla být vybavena takovými prostředky, které by umožňovaly spolehlivé spojení z místa i za pohybu a které by snížily nebo zcela odstranily nutnost kódovat zprávy.

1. Protože PS patří mezi stálé prvky zabezpečení činnosti vojsk (Oper-Sm-1 čl. 415), je nutné ji realizovat i stálými organickými jednotkami. Základem organizační struktury těchto jednotek musí být důsledné ekonomické využití lidí a techniky.

Rozhodujícím kritériem k určení potřebného množství sil a prostředků a pro jejich optimální organizační uspořádání bude úkol, který klade na pořádkovou službu největší nároky. Víme, že tímto úkolem je zabezpečení pořádku a regulace při přesunu vojsk na velké vzdálenosti.

Při posuzování organizační struktury pořádkových jednotek vycházíme ze zobecnění podmínek, za jakých se mohou přesuny uskutečňovat.

K těmto podmínkám patří průměrná norma celodenního pochodového výkonu, počet a charakter přidělených pochodových os, množství pochodujících vojsk a jejich uspořádání do pochodových sestav. Poslední dva činitelé ovlivňují i způsob činnosti vojskové pořádkové služby za přesunu.

Norma celodenního pochodu je 200—250 km. Mají-li pořádkové úkoly plnit stále pořádkové jednotky, musí mít tyto organické celky k dispozici tolik sil a prostředků, kolik jich je zapotřebí na jednorázové zabezpečení 250 km pochodu.

Tendence vývoje vojskové pořádkové služby směřuje ke zrušení systému pevného rozmístění jejích orgánů na osy do celé hloubky úkolu a požaduje pružné a bezprostřední vedení proudů. Nelze však pominout, že na pochodových osách budou prostory, které vzhledem ke své složitosti, nepřehlednosti a nebezpečnosti budou vyžadovat alespoň dočasný, stacionární způsob regulování proudů.

Analýzou množství a charakteru těchto prostorů na hlavních silničních tazích středoevropského válčiště dojdeme k poznatku, že v průměru je k zabezpečení úkolů dočasně stacionární pořádkové služby na jednom 250km úseku pochodové osy zapotřebí nejméně 20 osob. Protože přesuny na velkou vzdálenost se uskutečňují převážně v samostatných divizních celcích, bude vhodné organizovat regulačníky do divizní pořádkové roty. Současně je účelné, aby pořádkovou službu v nepřehledných místech zabezpečil pro celou divizi její štáb. Vzhledem k tomu, že pro přesun na velké vzdálenosti se divizi přidělují 2—3 pochodové osy, bude na tyto úkoly zapotřebí 60 regulačníků. Kromě nich musí být v rotě ještě příslušní funkcionáři, spojaři, řidiči a pořádková záloha.

Vytvořením divizní pořádkové roty by byl splněn požadavek zabezpečení regulace prostorů, které vyžadují dočasnou stacionární pořádkovou službu a požadavek střežení důležitých objektů nebo nebezpečných míst na pochodové ose apod.

Nositel a vykonavatel celého komplexu pořádkových úkolů za pohybu však může být jen taková pořádková jednotka, která je úzce spojena s jedoucími proudy a je schopna vykonávat svoji funkci i za pohybu.

Základním organizačním článkem současné pochodové sestavy je prapor, který má v průměru 40 vozidel. To představuje délku proudu 1—2 km. Samostatné organické celky menší než prapor se zpravidla po dobu pochodu slučují do větších celků, či přičleňují k praporům nebo jim na roveň postaveným proudům. Má-li velitel praporu dodržovat nařízenou pochodovou osu, pochodové tempo a kontrolovat pořádek uvnitř pochodového proudu, musí mít vlastní pořádkovou službu.

Posuďme, jak silnou jednotku si tyto úkoly vyžadují. K průzkumu pochodové osy v rámci 5km mezery a k vedení proudu je zapotřebí nejméně dvou motocyklistů. Tato dvojice se během pochodu měla pohybovat na zádi předcházejícího proudu a střídavě zabezpečovat doprovod jedoucích vojsk vyregulováním křižovatek, vidlic cest, zejména odboček z hlavních silnic na vedlejší apod. (prapor na čele divizního proudu povedou divizní regulačníci). Ke kontrole pořádku uvnitř proudu každého praporu je nutný třetí motocyklista, který by nepravdivým objížděním proudu kontroloval pořádek a odstraňoval nedostatky. Tento regulačník by plnil úkoly podle pokynů dozorčího proudu, který jede na čele nebo jeho pomocníka pro uzávěru proudu, který jede na zádi proudu.

Zbývá ujasnit si uspořádání pořádkových jednotek v rámci pluku. U msp jsou kromě čtyř praporů také jednotky druhů vojsk, týlu a prostředky velitelství pluku odpovídající zhruba hodnotě 2—3 praporů. Do plukovního proudu bývají začleněny posilové prostředky. Za zabezpečení přesunu těchto jednotek je nutné vybavit velitelství msp pořádkovým družstvem ve složení 1+10 vybaveným rovněž motocykly (6 regulačníků plánují k zabezpečení plukovních součástí a posilových prostředků v hodnotě 2 praporů, 4 regulačníci tvoří minimální zálohu). Pro tankový a dělostřelecký pluk je dostačující družstvo 1+6.

Takto organizovaná PS vyžaduje méně než 50 % osob, kterých je zapotřebí pro PS organizovanou v duchu Oper-51-2.

Podle teoretických předpokladů by divizní pořádková rota měla mít kolem 80 příslušníků (stravovat se bude péčí štábu divize). Její funkce jsou přímo diktovány účelem. 60 regulačníků organizovaných ve třech četách (à 1+20) bude mít za úkol zabezpečit průchod na orientaci a regulaci náročných nebo nebezpečných míst na každé ose. Záložní družstvo využijeme zejména při vyvádění vojsk na pochodové osy a při zaujímání nových prostorů rozmístění.

Při formulaci požadavků na vlastnosti vojskové pořádkové služby jsem zdůraznil nutnost vybavit organickými jednotkami vojskové pořádkové služby i štáby vševojskové armády a frontu.

Je tomu tak především proto, že v průběhu operace nastanou situace, kdy přesunující se svazky budou napadeny skupinovými údery, kdy zničením míst velení může přechodně dojít k dezorientaci vojsk, kdy v důsledku náhlých změn situace na frontě bude potřeba převést napadené svazky na jiný směr apod. Tyto a podobné situace budou vyžadovat rychlý a účinný zásah nadřízeného štábu armády nebo frontu zasazením jejich pořádkových jednotek.

Zde vyvstává otázka, zda tento úkol nemohou plnit silniční pořádkové jednotky armády a frontu, tj. PS operačního týlu. Silniční prapory armády a silniční brigády frontu budou v průběhu operace rozvinuty pouze na armádních a frontových automobilních silnicích. Jejich využití ve prospěch vojsk je možné a plně se s ním počítá. Ovšem jen v tom případě, kdy pochodové osy vojsk jsou totožné s automobilními silnicemi. Manévr silničních pořádkových jednotek na jiné komunikace k přednostnímu zabezpečení vojsk by se neobešel bez velkých časových ztrát. Současně by odvolání silničních jednotek z automobilních silnic narušilo plynulost dopravního procesu.

Z těchto důvodů je jistě požadavek, mít u štábu armády a frontu vlastní jednotku vojskové pořádkové služby, plně oprávněný.

Včasnost a jí podmíněná účelnost zásahu armádní či frontové zálohy pořádkových orgánů bude závislá na rychlosti jejich dopravních prostředků. Bude-li např. štáb armády uprostřed 150 km širokého pásma, pak k nejvzdálenějšímu proudu křídelního svazku může být až 75 km. To představuje po ose vzdálenost 100—120 km. Při průměrné rychlosti přesunu armádní pořádkové jednotky 50 km/hod by bylo k zásahu na tuto vzdálenost zapotřebí nejméně 2 hodin času. Ve frontu mohou být vzhledem k šířce pásma tyto možnosti časově ještě nevýhodnější.

Prostředek, kterým je dnes možné uskutečnit rychlý operativní zásah, je vrtulník. Jeden vrtulník Mi-4 má průměrnou obložnost 1100 kg, což představuje náklad 5—6 regulačnicků s motocykly. Vševojsková armáda je proto schopna v daných podmínkách přesunout do jedné hodiny (15 minut předletová příprava, 30—40 minut vlastní přelet) k vyvedení zasažené divize nebo některého armádního útvaru, nejméně pořádkovou četou o třech pořádkových družstvech. Přelet může být uskutečněn jako centralizovaný do jednoho místa, odkud bude řízena další činnost, nebo jako decentralizovaný, na každou pochodovou osu. Dalším vrtulníkem Mi-4 mohou být současně odesláni směroví důstojníci nebo funkcionáři štábu armády k předání potřebných rozkazů a k obnově velení.

Vzhledem k již zdůvodněné potřebě mít neustále u armády k dispozici nutnou zálohu k řešení uvedených případů a k zabezpečení hlavních armádních prostředků by bylo vhodné zřídit u armády pořádkovou rotu o dvou četách. U frontu pořádkovou rotu o třech četách.

Tento návrh vychází z předpokladu, že u jednotek, útvarů a svazků druhů vojsk bude vojsková pořádková služba organizována podle stejných zásad jako u vševojskových svazků.

automatizace velení

U FRONTOVÉHO LETECTVA

Automatizovaný podsystém frontového letectva bude nedílnou součástí komplexního automatizovaného systému velení vojskům frontu a může pozůstat z několika podsystémů:

podsystém

- A — „vševojskový,
- B — „PVO“,
- C — „raketových vojsk a dělostřelectva“,
- D — „frontového letectva“.

Každý z těchto podsystémů musí svoji strukturou zabezpečit orgánům velení vysokou efektivnost procesu řízení bojové činnosti, zvýšení bojové efektivnosti a možnost trvale uplatňovat v nových podmínkách progresivní způsoby velení vojskům. Protože podsystém frontového letectva je součástí frontového systému velení, je nutné, aby měl i nezbytnou autonomnost, dovolující efektivně velet frontovému letectvu při činnosti na jednotlivých směrech, po úderu na uzlová místa podsystému i pro případ jiných složitých podmínek.

Úloha, místo a specifické nároky na automatizovaný podsystém velení frontovému letectvu

Má-li podsystém velení výrazně zvýšit efektivnost procesu velení a řízení bojové činnosti frontového letectva v podmínkách soudobého boje a operace, musí být automatizovány především hlavní procesy řízení, ke kterým patří:

— sběr a zpracování údajů (informací) o vzdušné a pozemní situaci protivníka, vlastních vojsk i podmínek k vedení bojové činnosti,

— konzervace, výdej a zobrazení shromážděných informací o situaci, různé druhy operačně taktických výpočtů k přípravě podkladů a přijetí rozhodnutí velitele LA (vel. let. div., důstoj. štábů, bojové směny VS) při plánování i v průběhu bojové činnosti,

— řízení bojových letů letounů LA, včetně jejich navedení na objekty protivníka a v prostorech letištních uzlů a letišť,

— výměna nutných informací v procesu řízení mezi místy velení a letouny

ve vzduchu (předání rozkazů, bojových nařízeních, hlášení).

Podsystém velení frontového letectva musí být dostatečně odolný, přitom však i mobilní a musí vytvářet podmínky k pružnému a pevnému velení všem druhům frontového letectva, samostatným útvarům a týlu letecké armády.

Automatizací procesů velení předpokládáme jak směrem ke svazkům, útvarům i jednotkám LA na zemi, tak i letounům ve vzduchu. Podsystém by měl splňovat podmínky k centralizovanému velení všem silám a prostředkům LA z VS LA a zabezpečovat i možnost plynulého přechodu k různým stupňům decentralizace.

V případě potřeby musí být zajištěna možnost velet z VS leteckých svazků, VS LOS LA a jiných VS a míst navedení letectva.

Podsystém frontového letectva může splňovat požadavky velení pouze v prvé etapě procesu automatizace, což vyžaduje nutně další mezikroky na cestě k úplné automatizaci velení.

Velitelská stanoviště podsystému velení LA, jejich možná funkce a spojení s místy velení druhých podsystémů a systémů

Při studiu principů podsystémů frontového letectva uvažujeme tento systém organizace velení:

- VS LA, místo velení, zást. vel. LA na VS PVO frontu,
- místo velení LOS na VS všev. (TA) armády,
- VS slđ, sbold (bold),
- VS let. pluku, samostat. útvaru,
- VDS na letišti (velitelsko-dispečerské stanoviště - VDS),
- TVS LA, VS ltd, VS lpr, jednotek týlu.

Velitel letecké armády velí (centralizovaně) zpravidla z VS LA. Hlavní pozornost přitom věnuje úderným silám SBOL, BOL a prostředkům vzdušného průzkumu. Musí mít možnost velet všem důležitým bojovým skupinám i jednotlivým letounům nosičům (současně do 30–50 skupin), udržovat nepřetržitě spojení s letouny ve vzduchu i s podřízenými svazky a útvary, nadřízenými a součinnostními orgány a nepřetržitě organizovat součinnost se sousedy, hlavním velitelem letectva, dálkovým letectvem a letectvem voj. námořnictva (na přímořském směru).

Zástupce velitele LA na VS PVO frontu jako orgán velení stíhacímu letectvu, řeší otázky součinnosti stíhacího letectva s vojsky PVO frontu, rozděluje úsilí SL a PLRV a určuje prostory bojové činnosti SL.

Přijímá rozhodnutí o přenosu úsilí, manévru SL a o použití záloh. Udržuje spojení s VS slđ, VS LA a s LOS nebo představitelům letectva v vševojskové armádě na podružném směru.

Náčelník LOS LA na VS vševojskové armády velí z VS vševojskové armády si-

lám LA vyčleněným k přímé podpoře vševojskové (tankové) armády.

Zabezpečuje těsnou součinnost letectva a pozemních vojsk, upřesňuje objekty a časy úderů letectva, řídí bojové lety letectva LA (v pásmu VA), rozděluje vzdušné cíle mezi SL a PLRV v pásmu dané armády, vyzývá letectvo v rámci vyčleněného úsilí a řídí činnost naváděcích stanovišť v pásmu A k navedení frontového letectva na pozemní cíle.

VS slđ je místo, odkud velí velitel slđ podřízeným slp a stanoví úkoly k obraně pozemních vojsk. Odtud má zabezpečeno spojení s VS PVO A, LOS LA, slp, sbold, bold (pžlp).

VS sbold slouží veliteli sbold k velení sbold a úderným skupinám ve vzduchu a řízení bojových letů (kapacita asi 25 skupin současně). Odpovídá za zabezpečení průletu jiných druhů letectva (DL, DVL, BOL) a za regulaci letů všech ostatních letounů v divizním prostoru odpovědnosti.

Udržuje nepřetržitě spojení s velitelem LA, s podřízenými sbolp (bolp), LOS LA a VDS letiště. Obdobně možnosti má i velitel bombardovací divize.

VS samostatných útvarů slouží k řízení bojové činnosti a k zajištění spojení s velitelem LA a součinnostními útvary (svazky).

TVS LA — VS ltd zabezpečuje velení týlovým svazkům, útvarům, jednotkám, zařízením týlu LA. Zástupce velitele LA pro týl řídí z TVS leteckotechnické a týlové zabezpečení bojové činnosti letecké armády včetně přísunu materiálních prostředků a oprav techniky.

TVS LA má spojení s podřízenými týlovými svazky a zařízeními.

Některé principy výstavby a funkční činnosti podsystému velení frontového letectva

Jednou z důležitých funkcí podsystému je automatizovaný sběr a zpracování údajů o vzdušné a pozemní situaci, mezi něž patří plynulý tok informací o vzdušných cílech, údajů o pozemních objektech nepříteli získávaných prostředky vzdušného průzkumu, shromažďování údajů o jaderných výbuších, radiaci, meteorologické a chemické situace, informace o vlastních vojscích i vojscích nepříteli, obsažené v nejrušnějších hlášeních podřízených a součinnostních štábů.

Informace o vzdušných cílech

Základem získávání informací je radiolokační průzkum pozemních radiolokačních hlásek (RLH) a v blízké perspektivě

vzdušných radiolokačních hládek (VRLH). Tím získáme v kratších časových lhůtách mnohem více údajů k bojové činnosti sil PVO (zvláště stíhacího letectva) proti nízkoleťícím vzdušným cílům.

Jednotná informace (součin. SL s vojskovou PVO) v pásmu F vyžaduje jednotné radiolokační pole, splňující jak zájmy LA, tak i PVO. K tomu využíváme radiolokačních prostředků jak LA, tak i PVO.

K hlavním prvkům podsystému velení LA patří:

Nepřetržitě snímat z radiolokátorů koordináty vzdušných cílů a předávat je (požaduje se přenášet údaje nejméně o 50 až 90 cílech současně).

Přijímat radiolokační informace k navedení od nadřazeného VS.

Vybavit VS sld k příjmu radiolokačních informací současně od několika pracujících radiolokačních hlášek (RLH), od VRLH a do sousedních [VS], VS slp nebo VS PVO A [TA].

Vést přehlednou informaci o vzdušné situaci (za svoji zónu odpovědnost) a předávat je na VS LA.

Vybavit VS LA, letecké divize, LOS LA a navigačních stanovišť [NS] určených k příjmu a přenosu (zobrazení) nepřetržitých informací o vzdušné situaci směnám VS a konzervovat informace k jejich dalšímu využití.

Kromě toho musí podsystem zabezpečit přehled o vlastních letounech ve vzduchu a předávání koordinátů polohy na zem. K tomu účelu bude vhodné využít moderních typů radionavigační soustavy s vyvinutou palubní aparaturou.

Hlavní zdroj informací o pozemních cílech protivníka a podmínkách bojové činnosti nad jeho územím je i nadále **vzdušný průzkum**. Předpokládáme, že jej budou uskutečňovat bojové letouny, speciální pilotované i bezpilotní prostředky, které budou ve výzbroji jak LA, tak i pozemních vojsk.

Ke vzdušnému průzkumu budou i nadále sloužit fotografické přístroje, radiolokační technika, infračervené přístroje, televize a radiotechnické prostředky. Podsystem uvažuje o možnosti přenášet údaje průzkumu zčásti přímo z paluby letounu, zčásti s předáním údajů v místě přistání.

Ke sběru a zpracování informací v podsystemu musí být vytvořena síť speciálních pozemních stanovišť:

- stanoviště příjmu a zpracování informací (SPS) předávaných z paluby letounů (u VS LA a u LOS LA),

- stanoviště zpracování a dešifrování informací (SZD), získaných po přistání letounů (filmový a jiný materiál — nejdaleko VS LA, VS leteckých divizí a VS pzlp),

- středisko zpracování údajů (SZÚ), postupujících od nižších stanovišť na VS LA.

Zpracované informace postupují z těchto stanovišť na VS LA, VS let. divizí, k LOS v podobě souhrnných zpráv o zjištěných objektech nepříteli.

Automatizovaný přenos (zobrazení) informací — o pozemní i vzdušné situaci, získaných operačně taktickými výpočty, jako podklad k rozhodnutí, je na místech velení novým prvkem v systému velení. Zájem efektivnosti velení vyžaduje automatizovat tyto procesy:

- výměnu (vstup i výstup) informací mezi prostředky automatizace a kanály spojení,

- uskutečňovat šifrované adresné rozdělování zpráv,

- zajistit vysokou věrohodnost předávaných informací, automaticky zprávy šifrovat a dešifrovat,

- elektronickým počítačem shromažďovat postupující informace o situaci na VS,

- zpracovávat různé druhy informací, které přenášet na obrazovkách na jednotlivá pracoviště,

- různé operačně taktické výpočty a informace na dotaz velitele LA nebo směny velitelského stanoviště.

Analogickou strukturu automatizace procesu velení vyžadují i VS leteckých divizí, s důležitým rozdílem v typu počítače a vybavení.

Automatické výpočetní a šifrovací stanoviště je výhodné budovat mobilní a typizované s možností využití na více stupních velení.

Může mít

- vybavení k příjmu a přenosu informací,

- dvě elektronické obrazovky (jednu k zobrazení vzdušné situace v pásmu frontu, druhou k zobrazení situace LA (nebo divize) v prostoru bojové činnosti),

- tablo k textovému a číselnému zobrazení různých standardních údajů, dotazovaných charakteristik objektů,

- ovládací pult zobrazovacího zařízení,

- zařízení k dotazu a vstupu informace do elektronického počítače, které zajišťuje poloautomatický vstup nutných údajů [rozhodnutí, úkoly, dotazy na výdej informací],

- vybavení k expedování a výdeji informace textovou a číselnou formou,

- na pracovních místech telefonní spojení.

Operačně taktické výpočty uvažované řešit s využitím počítačů techniky automatizovaného stanoviště:

- výpočet potřebného množství sil a prostředků letectva na určený objekt,

- výpočet doletu,

- nejvýhodnější volba bojových prostředků,

- výpočet časových možností k úderu silami letectva, které jsou v bojové pohotovosti,

- volba trati letu, optimální sestavy, nejúčelnější způsob vedení bojové činnosti,

— pravděpodobnost bojových ztrát,
— rozdělení úsilí SL k odrážení nepřátelského náletu a k obraně objektů pozemních vojsk,

— rozdělení cílů mezi SL a v závislosti na stupni bojové pohotovosti, změny cílů a přenos úsilí v průběhu odrážení náletu nepřítele,

— vyčlenění sil a prostředků na nové cíle a další výpočty k přípravě rozhodnutí.

K zabezpečení automatizované výměny informací mezi pozemními stanovišti a

letouny ve vzduchu můžeme využívat všech druhů spojení, telekódového pozemního a vzdušného spojení uskutečňovaného směrovými, VKV, KV i troposférickými stanicemi a linkovými pojítky. Ke spojení mezi leteckými VS (NS) s LA můžeme využívat kromě přímých spojů i jednotného spojovacího systému frontu. Spojení s letouny ve vzduchu zabezpečuje LA vlastními prostředky. Spojení uvnitř štábu LA je účelné zabezpečovat běžnými linkovými pojítky a dispečinkovým zařízením.

Některé orientační očekávané ukazatele efektivity automatizovaného pod systému frontového letectva

Prvky automatizace v pod systému vedení frontového letectva podstatně zlepšují sběr, zpracování a přenos potřebných informací na místech velení.

V porovnání se současným stavem se několikanásobně zvýší propustnost radio-technických hlásek (RTH) v porovnání s používaným poloautomatickým systémem „VOZDUCH lp“, bude možné prakticky vyloučit zpoždění informací o vzdušné situaci a výrazněji zvýšit přesnost radio-lokačních informací.

Bude reálné počítat s okamžitým přijímáním informací o objektech nepřítelů bezprostředně z paluby letounu na VS LA s možností tuto informaci zpracovat v několika málo minutách.

Tato skutečnost vytváří příznivé podmínky k činnosti průzkumného letectva a zabezpečuje včasné předání výsledků vzdušného průzkumu zájemcům, především raketovému vojsku.

Efektivnost bojového použití frontového letectva můžeme dále zvyšovat použitím perspektivních bojových prostředků LS, což je podmíněno zaváděním nových typů dokonalejších navigačních prostředků, zaměřovací techniky (systémů) a prvků automatizace velení a navedení.

Pravděpodobnost přepadu vzdušných cílů vzrůstá dva — i vícekrát při použití perspektivních stíhačů a vzdušných radio-technických hládek (RTH), které zabezpečují včasné zjištění cíle a zásah stíhačů.

Všeobecná propustnost pod systému při navedení na vzdušné cíle se zvýší, takže budeme moci počítat se současným navedením okolo 120—160 jednotlivých letounů nebo skupin.

Nutné předpoklady k přijetí rozhodnutí velitele LA (divize) bude možné připravit ve zkrácených lhůtách, ve více variantách a zdůvodnění. Více než desetinásobně se zkrátí čas na různé druhy ope-

račně taktických výpočtů, nutných k přijetí rozhodnutí.

To jsou některé nejdůležitější normy efektivity uvažovaného modelu pod systému vedení frontového letectva. Tyto normy se mohou měnit v závislosti na stupni automatizace procesů a možnostech daného pod systému, jeho takticko-technických charakteristikách, použité techniky všeho druhu a volbě bojových prostředků.

Důležité místo má zde i stupeň připravenosti vojsk v pod systému a umění velitelů a štábů využívat prostředků automatizace v procesu velení a řízení.

Závěr

Výzkum, směřující k nalezení optimální struktury pod systému vedení frontového letectva, by měl vycházet ze zhodnocení ukazatelů efektivity jeho použití a algoritmů procesů velení silám a prostředkům letecké armády.

Vlastní realizace pod systému bude vyžadovat správně zhodnotit možnosti a tendence technického rozvoje v oblasti automatizace a soustředit úsilí vědeckých a výzkumných pracovníků k vyřešení řady složitých problémů.

Při konečném formování pod systému v první etapě automatizace musíme také přihlížet k současné organizaci vojsk, k zásadám a principům operačního použití letectva a možnosti uchování autonomnosti pod systému a konečně z technické stránky k takticko-technickým možnostem sériově vyráběné počítačové techniky a její vhodnosti využití na jednotlivých stupních velení.

Proto ujasnění veškeré této problematiky může sehrát důležitou roli při volbě struktury pod systému i v našich podmínkách.

ZABEZPEČENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI

LETOUNU-NOSIČE

Letoun-nosič se nemůže zdržovat v prostoru cíle tím, že by si teprve sám cíl identifikoval a upřesňoval. Byl by příliš ohrožen prostředky PVO nepřítele a také by nevyužil momentu překvapení úderem z malé výšky. Poněvadž ve většině případů půjde o malorozměrné a pohyblivé cíle (raketové prostředky, velitelská a návedčí stanoviště, přesuny vojsk apod.) nemůžeme se spoléhat na dřívější zprávy průzkumu, na jejichž základě byl úkol nařízen. Osádka musí dostat zprávy nejnovější a co nejpřesnější, aby mohla uskutečnit úder z první zteče. Zprávy o přesné poloze cíle a její PVO usnadní pilotu volit nejvýhodnější manévry.

Přímý průzkum cíle ve prospěch letounu-nosiče bude plnit samostatná dvojice průzkumných letounů. K identifikaci a upřesnění polohy cíle, jeho PVO a jiných potřebných údajů z prostoru cíle (povětrnostní podmínky, radiační situace) potřebuje průzkumná osádka 3 — 5 minut, k předání výsledků průzkumu nejvýše 1 minutu. Aby mohl pilot letounu-nosiče využít výsledků přímého průzkumu k upřesnění manévru v prostoru cíle, případně i trati letu, musí tuto zprávu přijmout nejpozději 2 minuty před přiletem k cíli, nebo před zahájením manévru pro shoz jaderné pumy nad orientačním bodem. Z kalkulace tedy vyplývá, že přímý průzkum musí letět před nosičem nejméně 6 až 8 minut.

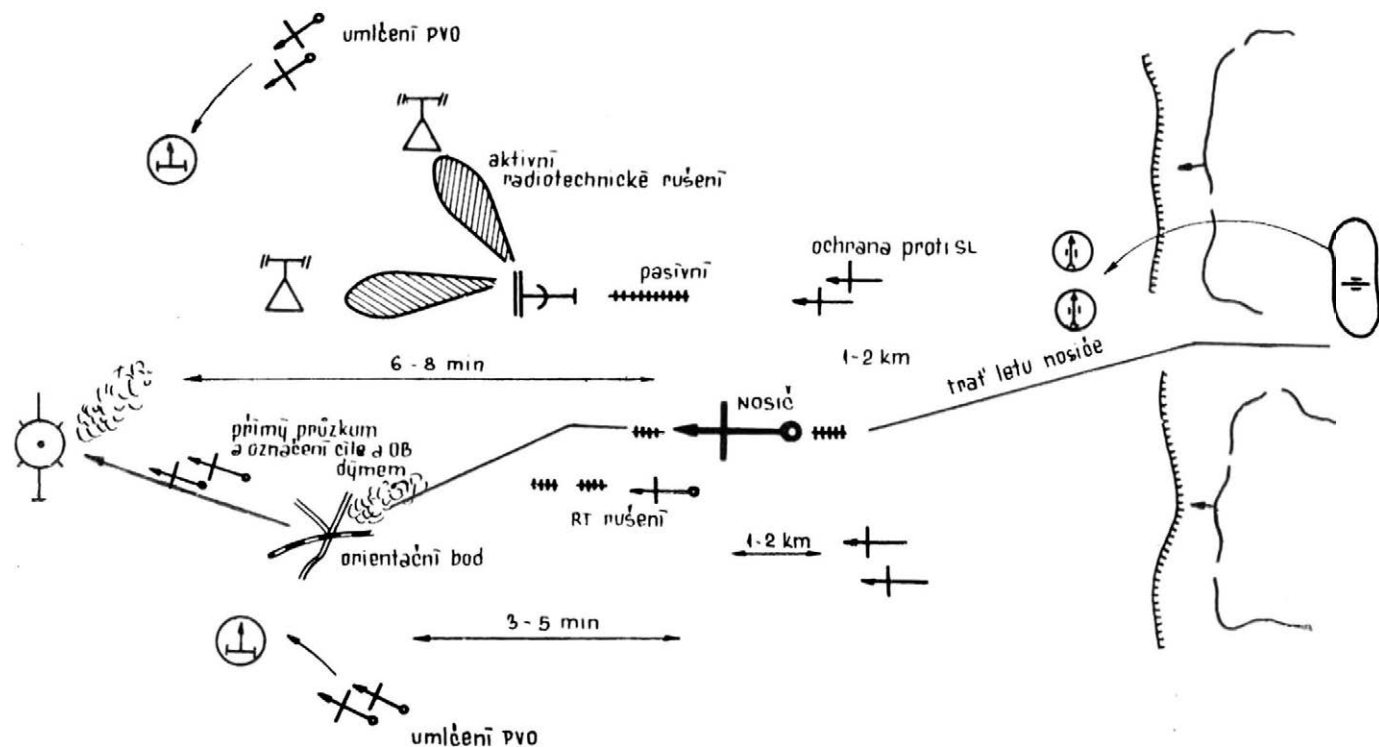
Při velké rychlosti na malé výšce bude orientace a vyhledávání cíle nebo bodu začátku manévru značně obtížné i přes přímý průzkum. Proto bude nutné při každém úkolu podle volby manévru ke shozu označovat a vytyčovat cíl nebo bod začátku manévru. Aby bylo zabezpečeno samostatné rozhodnutí volby manévru pilotem na základě výsledku přímého průzkumu, bude nutné označovat při každém úkolu výchozí bod manévru i cíl. K jejich rozlišení v terénu můžeme využít předem stanovených různých barev.

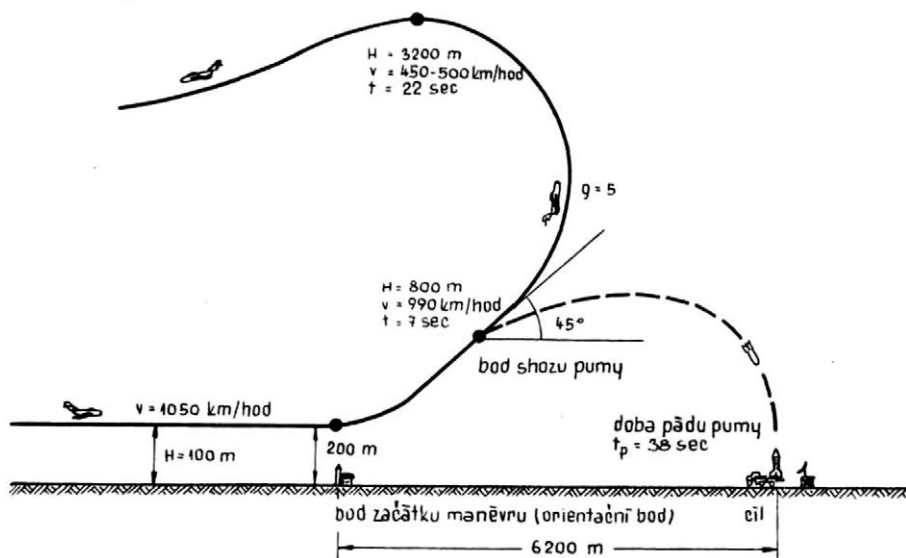
Pilot již při předběžné (předletové) přípravě musí kalkulovat s oběma variantami a podle vyhodnocení konkrétní situace přímým průzkumem (zvláště síly a rozmístění prostředků PVO) rozhodne se během letu pro jeden z obou druhů manévru, tj. bombardování pod úhlem 45° nebo 110° (viz obr. 1, 2).

ZABEZPEČENÍ LETOUNU - NOSIČE

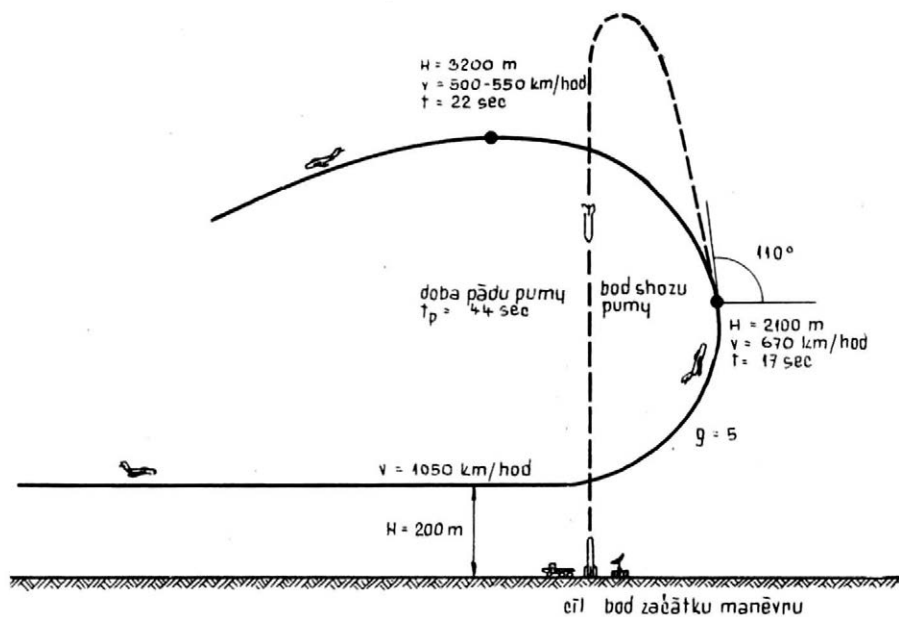
/ MOŽNÁ VARIANTA /

PŘÍLOHA 1

Obr 1 Manēvr pro shoz pumy pod ūhlem 45°

Obr 2 • Manēvr pro shoz pumy pod ūhlem 110°

K označení cíle nebo výchozího bodu je nejvýhodnější použít letecké pumy, ve dne a při normálních povětrnostních podmínkách pumy NOSAB-100, které vytvářejí různobarevné dýmy, v noci a při ztížených povětrnostních podmínkách pumy NOSAB-100, které vytvářejí barevné ohně. Tyto pumy hoří průměrně 8 — 12 minut. V závislosti na konkrétních povětrnostních podmínkách jsou tyto barevné signály viditelné na malé výšce ve dne do vzdálenosti kolem 30 km, v noci do 50 km. S rostoucí výškou letu se viditelnost signálu zlepšuje.

Při nedostatku speciálních signálních pum můžeme použít i normální dýmové pumy DAB-100, jejichž hoření (vytváření bílého dýmu) trvá až 6 minut. Tento nouzový způsob je použitelný jen ve dne a v terénu bez sněhové pokrývky.

Cíl nesmí být označen předčasně, aby nebyl předem varován, ovšem natolik včas, aby toho pilot letounu nosiče mohl využít. V závislosti na vodorovné viditelnosti to bude 3 — 5 minut před přiletem nosiče do prostoru bojové činnosti. Tento úkol mohou plnit 1 — 2 letouny buď *samostatně* nebo ze *skupiny přímého průzkumu*.

Další součást bojového zabezpečení letounu nosiče je *umlčet prostředky PVO nepřítel* při přeletu čáry dotyku a v prostoru cíle. Bezprostředně za předním okrajem budou umístěny PL kanóny, převážně ráže 40 mm. V hloubce kolem 10 km pak bude první linie PLŘS HAWK. Volba příznivé trati letu pasívními úseky fronty umožní alespoň částečně se vyhnout prostoru účinného zásahu PLŘS. Přízemní výška letu a využití členitosti terénu chrání letoun před předčasným radiolokačním zjištěním a navedením PLŘS nepřítel.

K umlčení PL prostředků na čáře dotyku a do hloubky až 10 km můžeme využít i palby vlastního dělostřelectva. Letecká operační skupina na základě znalosti úkolu letounu nosiče uskuteční potřebný dohovor s náčelníkem RVD vševojskové armády.

V bezprostřední blízkosti cíle budou pro letoun nosič největším nebezpečím PL kanóny ráže 40 mm. Rozhodne-li se pilot k bombardování pod úhlem 45°, pak se ani do účinné palby těchto prostředků nedostane, neboť se nepřiblíží k cíli blíže než na 3 km. Při bombardování pod úhlem 110° musí využít k vlastní ochraně momentu překvapení při skrytém přiletu v malé výšce a z toho vyplývající krátké doby zamíření obsluh PL kanónů (velká úhlová rychlost cíle).

Skupina k ničení PVO v prostoru cíle soustředí svoji činnost na palebný systém PLŘS HAWK. K dokonalému ničení palebného postavení nebude dostatek sil a prostředků. Tyto letouny soustředí proto úsilí na rozrušení a umlčení radiolokačního a velitelského systému. Ani k časově delšímu umlčování nebude dostatek sil. K tomuto úkolu můžeme počítat s jedním až dvěma roji stíhačů bombardérů, kteří by vedli bojovou činnost v prostoru cíle 2 — 5 minut před přiletem nosiče.

Další součást zabezpečení nosiče je *radiotechnické rušení systému PVO protivníka*, tj. vyhledávacích a naváděcích radiolokátorů PLŘS a palubních lokátorů stíhacího letectva. Podle rozsahu a možností si úkoly RT rušení vyřeší útvar nebo svazek SBOL sám a nebo v rámci letecké armády může v jeho prospěch působit speciální letoun protiradiotechnického oddílu.

V rámci útvaru nebo svazku poletí s nosičem ve skupině a nebo v jeho blízkosti vpředu *dvojice letounů vybavených protiradiolokačními střelami PRS-1*, nebo protiradiolokačními kanónovými střelami PRL-1. Tyto střely jsou

schopny vytvářet poruchy na radiolokátorech 3 — 10 cm pásma a vytvářejí klamné obrazy 3,55 — 5 km před letounem. K účinnému rušení radiolokátorů je nutné na úseku 10 km vystřelit 3 — 4 rakety PRS-1. Ke zmaření střelby baterie PLD stačí vytvořit rušené pásmo v délce 15 — 20 km, pro baterii PLRS pásmo 30 — 40 km. Z další kalkulace množství střeliva a kadence střelby vyplývá závěr, že k zabezpečení průletu jednou baterií PLD stačí 1 letoun, k průletu prostorem baterie PLRS 2 letouny. Při letu v malých výškách je nutné zahájit vytváření poruch pro automatické vedení cíle ve vzdálenosti 40 — 50 km od palebného postavení baterie. Tímto způsobem jsou dezorientovány nejen vyhledávací a zjišťovací lokátory, ale i střežké a naváděcí, takže zaměření PLD a navádění PLRS na vzdušný cíl je ztížené.

Letoun nosič se kromě toho může i samostatně chránit před nepřátelským stíhačem a jeho raketami vzduch—vzduch. V okamžiku, kdy je pilot ozářen palubním lokátorem stíhače, je zvukově varován palubním přijímačem „Siréna — 2m“ nebo i světelnými signály přístrojem SPO-3. Na základě tohoto varování pomocí automatu ke shazování odražečů ASO-2m zmaří zteč nepřátelského stíhače a přesné navedení odpálené rakety. Během jednoho letu může pilot nosiče zmařit takto 3 — 4 útoky přepadových stíhačů protivníka.

Kromě toho je vyčleněna ve většině případů *samostatná skupina* (nejčastěji roj) *k ochraně proti ztečím nepřátelských stíhačů*. Letouny ochrany letí šikmo vzadu za nosičem, aby tak hned v zárodku zabránily nepřátelským stíhačům v zaujetí nejvýhodnějšího východiště ke zteči. Další letouny ochrany jsou v pohotovosti č. 1 na letišti k zesílení a narůstání sil ve vzdušném boji.

K ochraně nosiče využíváme i stíhacího letectva, které je v dané době v prostoru trati letu a cíle. Vhodnou volbou trati letu nad vlastním územím v okruhu účinné palby vlastních PL prostředků můžeme nosiče chránit před nepřátelskými letouny do doby přeletu čáry dotyku.

Bojový řád SBoL (Let-1-13) celkem jednoznačně stanoví zabezpečení letounu nosiče a vytváření jednotlivých zabezpečovacích skupin. Z bližšího zkoumání a rozboru úkolů jednotlivých skupin však vyplývá, že za určitých podmínek můžeme některé úkoly zabezpečení spojit a plnit současně jednou skupinou. Tak může skupina přímého průzkumu současně označit cíl a orientační bod, neboť se dobře zorientuje v prostoru cíle. Po splnění tohoto úkolu se může nejen připojit ke skupině, která umlčuje PVO, ale může tuto skupinu i úspěšně navádět na jednotlivé objekty PVO.

Úkoly radiotechnického rušení a stíhací ochrany může centrálně řešit štáb letecké armády.

Z konečné kalkulace potřeby sil a prostředků vyplývá, že splnění úkolu letounu nosiče bude zabezpečovat 10 — 12 letounů, tj. minimálně jedna letka při letu jednoho nosiče (viz příloha 1). Z počtu přidělených anebo plánovaných jaderných pum nám pak vyjde celkové úsilí letectva, které musíme vyčlenit na daný úkol nebo den.

Tato kalkulace je nutná u štábů, které při plánování bojové činnosti rozdělují síly u útvarů nosičů a rovněž i v rámci stíhací bombardovací divize při plánování zabezpečení nosičů jinými útvary svazku. Také štáb vševojskové armády a letecká operační skupina musí brát v úvahu tento rozpočet při plánování využití vyčleněného úsilí SBoL a přidělených jaderných pum na operaci. Zabezpečení bojové činnosti nosiče je záležitostí nejen letecké, nýbrž i vševojskové armády.

BOJ s radioelektronickými prostředky

V posledním období vzrostl význam radiotechnických prostředků ve všech armádách. Radiotechnické prostředky staly se jedním z důležitých činitelů při řízení vojsk, zbraní i zbraňových systémů. Všechny armády proto připravují pro případ války opatření, která mají za cíl narušit činnost radiotechnických prostředků a vybavují vojska potřebnou technikou k jejich realizaci během bojové činnosti. Tato opatření nejen narušují funkce radiotech-

nických prostředků samých, ale oslabují i velení vojskům, řízení zbraní a bojové činnosti vojsk. Na druhé straně rozvoj protiradiotechnických opatření vyvolává nutnost řešit způsob ochrany vlastních radiotechnických prostředků před radioelektronickým průzkumem a účinky protiradiotechnické činnosti nepřítelů, aby velení vojskům a řízení zbraní a bojové činnosti byly co nejméně narušeny.

Využití radiotechnických prostředků k řízení vojsk, zbraní a bojové techniky

K radiotechnické výzbroji patří zařízení, která pracují na principu vyzařování a příjmu elektromagnetické energie. Jsou to prostředky rádiového a radioreléového spojení, vojenské televize, rádiového dálkového ovládání, radionavigace, radiotechnického průzkumu, radiolokátory, protiradiotechnické prostředky a infratechnika.

Radiotechnický systém, určený k zabezpečení řízení vojsk, tvoří komplex prostředků rádiového, radioreléového a televizního spojení. Radiotechnický systém, zajišťující řízení raket, zahrnuje komplex pozemních a palubních radiotechnických prostředků, určených ke zjištění cílů, jejich souřadnic, ke zjišťování meteorologických podmínek, měření rychlosti rakety, k jejímu řízení během letu a k přenosu povelů.

Radiotechnický systém zabezpečující řízení a činnost letectva a bezpilotních prostředků pozůstává z pozemních a palubních rádiových a radionavigačních prostředků, radiolokátorů, infraprostředků a zařízení k radiotechnickému průzkumu a zaměřování.

K radiotechnickému systému protivzdušné obrany patří přehledové navigační, řídicí a střelecké radiolokátory, zařízení k identifikaci, rádiové a radioreléové spojení, dálkové ovládání pozemních i palubních protiletadlových raket apod.

Radiotechnické prostředky plní tedy důležité úkoly, ale mají i své slabé stránky.

Většina radiotechnických prostředků vysílá elektromagnetickou energii, kterou může zachytit i ten, komu není určena, což umožňuje odposlouchávat, sledovat, zaměřovat a vyhodnocovat provoz nepřátelských radiotechnických prostředků. To je první slabá stránka.

Druhou slabou stránkou radiotechnických zařízení je, že přijímají všechny signály o kmitočtu, na něž jsou naladěny jejich přijímače. Podmínkou však je, aby signál měl dostatečnou energii. Toho je možné využít k rušení radiotechnických zařízení, k vysílání klamných zpráv a k vytváření klamných cílů na obrazovkách radiolokátorů.

Třetí slabou stránkou radiotechnických prostředků je samotná jejich konstrukce. Jsou to velmi složitá zařízení a neobejdou se, zvláště radiolokátory, bez poměrně velkých anténních systémů, které nelze dobře skrýt před průzkumem a chránit před účinky palby. Je tedy možné je ničit a umlčovat.

Soudobá armáda a její druhy vojsk se neobejdou bez spolehlivě pracujících radiotechnických prostředků různých typů a určení. Slabé stránky těchto radiotechnických prostředků však dovolují účinně snížit jejich funkční provozuschopnost a tak narušit řízení vojsk i snížit účinky zbraní, k jejichž zabezpečení radiotechnické prostředí slouží.

Nepřítel používá i silně rozvinutý protiradiotechnický systém k narušení činnosti

našich radiotechnických prostředků a systému. Protiradiotechnický systém nepřítel je složen:

- z odposlechové, sledovací, zaměřovací a vyhodnocovací středisek, jejichž úkolem je zjistit a vyhodnotit použití a rozmístění našich radiotechnických prostředků a zjistit jejich technické parametry, potřebné k účinné protiradiotechnické činnosti,

- z různých typů speciálních vysílačů - rušičů, které umožňují rušit velkými vyzařovanými výkony na všech kmitočtových pásmech a které jsou umístěny na zemi i na palubách letounů a

- ze zařízení umožňujících pasivní rušení našich radiotechnických prostředků.

Bylo by neopustitelnou chybou, kdybychom tomuto systému nepřítel nevěnovali patřičnou pozornost. Je řada metod a opatření, jak snížit účinnost protiradiotechnického systému nepřítel, jak se

chránit před jeho účinky a jak zabezpečit spolehlivou a nepřetržitou činnost vlastních radiotechnických prostředků a systému i za protiradiotechnické činnosti nepřítel, jak učinit náš radiotechnický systém odolný a bezpečný.

K těmto opatřením patří především utajení vlastních radiotechnických prostředků řadou opatření maskujícího charakteru, využití klamných opatření i vlastní ochrana před nepřátelským rušením.

Z používání radiotechnických prostředků k řízení vojsk a zbraní, protiradiotechnických opatření i zabezpečování spolehlivé jejich činnosti ve ztížených podmínkách vzniká boj o nadvládu v éteru, tzv. elektronická válka, jak nazývají tuto činnost v armádách západních států.

V naší armádě, stejně jako v armádách států Varšavské smlouvy, používáme pro celý komplex opatření ve zmíněné oblasti název „Boj s radioelektronickými prostředky nepřítel“.

Boj s radioelektronickými prostředky nepřítel

Boj s radioelektronickými prostředky nepřítel je bojová činnost, jejímž cílem je narušit nepřátelský radiotechnický systém a zabezpečit nepřetržitou a spolehlivou činnost vlastních radiotechnických prostředků za protiradiotechnické činnosti nepřítel. Jeho dovednou organizací a vedením můžeme oslabit údernou sílu nepřítel a odolnost jeho obrany.

Boj s radioelektronickými prostředky nepřítel je druh bojové činnosti, neboť protiradiotechnickou činností a částí opatření radiotechnické bezpečnosti působíme přímo na bojové prostředky nepřítel. Není již tedy pouze formou zabezpečení bojové činnosti vojsk, ale může v určitých podmínkách řešit i dílčí úkoly operace.

Prvním jeho cílem je narušit nepřátelský radiotechnický systém, což odpovídá cíli protiradiotechnické činnosti, druhým jeho cílem je zabezpečit nepřetržitou a spolehlivou činnost vlastních radiotechnických prostředků za protiradiotechnické činnosti nepřítel, což odpovídá cíli radiotechnické bezpečnosti. Součástí protiradiotechnické činnosti je i průzkum nepřítel, který dává nutné podklady k její organizaci.

Komplexním rozpracováním a realizací všech opatření k boji s radioelektronickými prostředky nepřítel můžeme oslabit údernou sílu nepřítel a odolnost jeho obrany a tím podstatně pomoci vlastním vojskům splnit úkoly v boji a operaci.

K hlavním úkolům boje s radioelektronickými prostředky nepřítel patří:

- ničit, umlčovat a rušit radiotechnické prostředky nepřítel k řízení vojsk a zbraní,

- ztížit činnost radiotechnického průzkumu a štábů nepřítel klamnou radiotechnickou situací a činností,

- maskovat vlastní vojska, objekty, radiotechnické systémy a prostředky před nepřátelským radiotechnickým průzkumem a

- zabezpečit spolehlivou činnost vlastních radiotechnických prostředků v podmínkách protiradiotechnické činnosti nepřítel.

Podle cílů a hlavních úkolů dělíme boj s radioelektronickými prostředky nepřítel na protiradiotechnickou činnost a radiotechnickou bezpečnost.

Protiradiotechnická činnost zahrnuje opatření k narušení nepřátelského radiotechnického systému.

K základním způsobům protiradiotechnické činnosti patří

- ničení a umlčování radiotechnických prostředků nepřítel;

- rušení radiotechnických prostředků nepřítel;

- protiradiolokační maskování vlastních vojsk a objektů před nepřátelským radiolokačním průzkumem;

- rádiová diverze, tj. klamné vstupy do rádiových a radioreléových spojů nepřítel s cílem předávat v nich klamné povely, rozkazy a zprávy.

Radiotechnická bezpečnost zahrnuje opatření k zajištění nepřetržité a spoleh-

livé činnosti vlastních radiotechnických prostředků a systémů a k zamezení jejich využití nepřítelem k jeho bojové činnosti.

K základním opatřením radiotechnické bezpečnosti patří:

- radiotechnické maskování vlastních radiotechnických prostředků, tj. skrytí jimi vyzařované elektromagnetické energie a ztížení vyhodnocení vlastních radiotechnických provozů radiotechnickým průzkumem nepřítele;
- radiotechnické klamání, tj. dezinformace radiotechnického průzkumu ne-

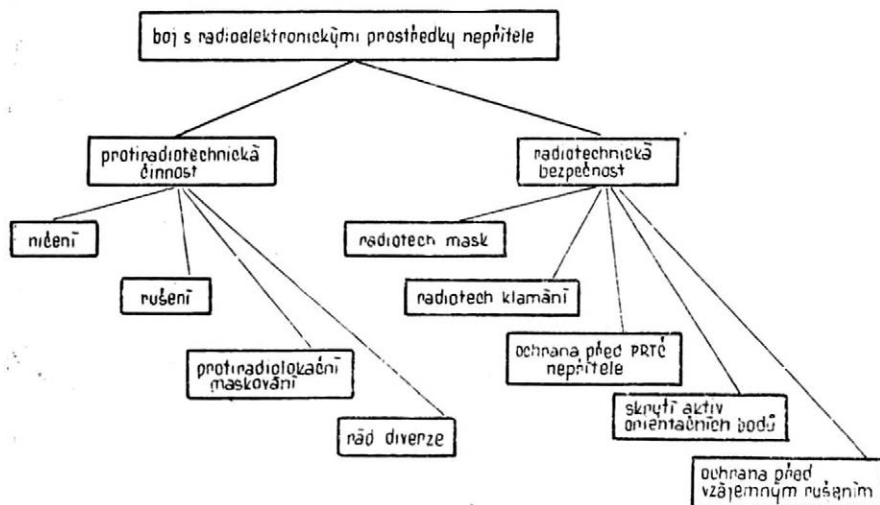
přítele klamnou radiotechnickou situací a činností;

- ochrana před protiradiotechnickou činností nepřítele;

- skrytí aktivních radiotechnických orientačních bodů, tj. stacionárních civilních i vojenských zdrojů elektromagnetické energie, které nepřítelem může využít k navigaci, navedení jeho letectva a raket;

- ochrana před vzájemným rušením vlastních vojenských i civilních radiotechnických prostředků.

Základní rozdělení boje s radioelektronickými prostředky nepřítele je na **obr. 1**.

Obr. 1 Základní rozdělení boje s radioelektronickými prostředky nepřítele

Obsah protiradiotechnické činnosti

Ničení a umlčování je neefektivnější způsob boje s radioelektronickými prostředky nepřítele.

Radiotechnické prostředky může ničit (umlčovat) dělostřelectvo, raketové vojsko, letectvo, výsadkové vojsko, speciální diverzní skupiny, ale i motostřelecké a tankové vojsko. K ničení nejdůležitějších radiotechnických prostředků nepřítele se používají rakety a pumy s jadernou náloží. Velmi efektivní je protiradiotechnická řízená střela se samonaváděcím zařízením, která využívá k navedení na pracující radiotechnický prostředek jím vysílanou elektromagnetickou energii.

Ničit můžeme ovšem jen ty radiotechnické prostředky, jejichž souřadnice zná-

me s potřebnou přesností, podle toho, jakého prostředku chceme k jejich ničení využít.

Radiotechnické rušení považujeme za hlavní a v některých případech za jediný způsob, jak znemožnit činnost radiotechnických prostředků nepřítele v průběhu operace nebo boje. Ovšem na druhé straně mohou být operace nebo jejich období, kdy nebudeme prostředků k rušení používat a přesto povedeme boj s radioelektronickými prostředky nepřítele.

K úmyslnému radiotechnickému rušení využívá se speciálních vysílačů (aktivní rušení) nebo odrazu energie od speciálních odrazných ploch (pasívní rušení).

Rušit můžeme radiotechnické prostřed-

ky o známých provozních a technických parametrech, nemusíme však znát jejich přesné umístění.

Radiotechnické rušení uskutečňují protiradiotechnické útvary.

Protiradiolokační maskování zahrnuje komplex opatření, jejichž cílem je ztížit nebo znemožnit nepříteli účinné využití radiolokátorů k zjištění našich vojsk a pozemních objektů.

Protiradiolokační maskování utahuje skutečné objekty změnou jejich odraz-

ných vlastností. Uskutečňují je motostřelecké a zabezpečovací jednotky.

Rádiovou diverzí rozumíme klamné vstupy do rádiových radioreléových spojů nepřítele a předávání klamných povelů, rozkazů a zpráv s cílem dezinformovat nepřátelské velení a obsluhy, spojovacích prostředků, popřípadě zdržovat jejich práci. Jde v každém případě o plánovanou akci, k jejíž konkrétní realizaci je nutné vytvořit podmínky rušením. Uskutečňují ji protiradiotechnické útvary.

Obsah radiotechnické bezpečnosti

Radiotechnické maskování je souhrn organizačních, technických a provozních opatření k ochraně vlastních radiotechnických prostředků a systémů před radiotechnickým průzkumem nepřítele. Jde o skrytí elektromagnetické energie a ztížení vyhodnocení radiotechnických zařízení. Především chceme zamezit, aby nepřítel naše provozy, vysílání, vůbec slyšel. Jde tedy o skrytí energie.

To můžeme v podstatě řešit třemi způsoby:

- omezením vysílání na nejnutnější dobu nebo úplným zákazem vysílání — tzv. časovým skrytím. Sem patří např. omezení doby vysílání, zrychlování provozu, vysílání signálů a krátkých zpráv apod.;

- opatřením ke snížení intenzity elektromagnetického pole v místě nepřátelského radiotechnického průzkumu — tzv. energetickým skrytím. Sem patří např. práce s minimálním potřebným výkonem, použití směrových antén, maximální potlačení bočních a zadních smyček vyzářovacího diagramu, odstranění parazitního vyzářování apod.;

- vytvářením rušivého signálu v místě nepřátelského radiotechnického průzkumu na kmítočtech, odpovídajících kmítočtům našich radiotechnických prostředků, aniž by přitom byl náš vlastní provoz rušen — tzv. vytvářením rušivých clon.

Nejsme schopni úplně zamezit nepříteli, aby náš provoz slyšel. Vycházíme-li z předpokladu, že i přes všechna naše opatření ke skrytí elektromagnetické energie nepřítel náš provoz zachytí, musíme mu maskovacími opatřeními ztížit jeho vyhodnocení. K těmto opatřením patří dodržování provozního řádu, manévry provozními údaji, manévry prostředky apod.

Radiotechnické maskování uskutečňují (kromě rušivých clon) radiotechnické jednotky.

Radiotechnické klamání je souhrn opatření, která plní vojska radiotechnickými

prostředky s cílem dezinformovat nepřátelský radiotechnický průzkum o skutečných záměrech a činnosti vlastních vojsk i radiotechnických prostředků.

Obsahem radiotechnického klamání zřizovat a uvádět v činnost klamné radiotechnické prostředky a systémy, což je zpravidla součástí operačního maskování. Jde o demonstraci provozu radiotechnických prostředků a systémů z klamných prostorů s cílem oklamat nepřítele (více druhů jeho průzkumu) o přípravě vojsk k bojové činnosti, jejich přemístění, směru hlavního úderu apod. i o rozmístění, organizaci a počtech našich skutečných radiotechnických zařízení a systémů.

Vedle těchto opatření patří sem i předávání klamných povelů, rozkazů a nařízení na vlastních bojových rádiových a radioreléových spojích s cílem dezinformovat nepřátelský rádiový průzkum o změnách druhů bojové činnosti, prostoru rozmístění vojsk a velitelských stanovišť, o době zahájení aktivní bojové činnosti, o osách přesunů apod. Dále pak využívání různých imitátorů radiotechnických provozů jako klamných radiotechnických zařízení, popřípadě i zřizování klamných skupin rušičů apod.

Radiotechnické klamání musí být věrohodné, nesmí se lišit od činnosti skutečných radiotechnických zařízení. K jeho realizaci se vyčleňují zpravidla radiotechnické prostředky druhosledových vojsk.

Ochrana před protiradiotechnickou činností je souhrn organizačních, technických a provozních opatření ke snížení účinnosti fyzického ničení, aktivního i pasivního rušení a rádiové diverze nepřítele.

Všechna opatření uskutečňují radiotechnické jednotky druhů vojsk.

Skrytí aktivních radiotechnických orientačních bodů

Na našem území jsou stacionární radiotechnická zařízení značného výkonu, jejichž souřadnice většinou s velkou přes-

ností nepřítel zná. Proto je můžeme používat k navigaci svého letectva, k jeho navedení do prostoru cílů nacházejících se v blízkosti stacionárních zdrojů, využívat je jako pomocné záměrné body a použít je i k navedení raket se samonaváděcí hlavicí, citlivou na elektromagnetickou energii k jejich zničení nebo ke zničení důležitých cílů v jejich blízkosti. Proto jsou nutná opatření, která mají nepříteli tuto možnost omezit, např. uvědomování obsluh stacionárních radiotechnických zařízení o vzdušné situaci, organizace režimu jejich vysílání s ohledem na vzdušnou situaci, využívání klamných

zdrojů, organizace synchronního provozu atd.

Ochranu před vzájemným rušením realizujeme stanovením sestavy radiotechnických prostředků s ohledem na vyloučení vzájemného rušení, přidělováním pracovních kmitočtů a jejich bezpodmínečným dodržováním, využíváním všech technických ochranných, kterými jsou radiotechnická zařízení vybavena, využíváním vhodných anténních systémů a způsobů provozu apod.

Většinu opatření radiotechnické bezpečnosti realizují jednotliví uživatelé radiotechnických prostředků.

Řízení boje s radiotechnickými prostředky nepřítel

V soudobých operacích je nutné organizovat boj s radioelektronickými prostředky nepřítel v souladu s plánem operace a boje, po důkladném zhodnocení vlastní i nepřátelské radiotechnické situace a rozboru možností vlastních i nepřátelských sil a prostředků k vedení boje v éteru.

Protiradiotechnickou činnost je nutné uskutečňovat cílevědomě, soustředěně, s překvapením, rychle a včas, na hlavních směrech činnosti, v rozhodujících obdobích operace a proti nejdůležitějším prostředkům nepřítel: opatření radiotechnické bezpečnosti, naproti tomu realizovat nepřetržitě, ve všech fázích boje s důrazem na zabezpečení spolehlivé činnosti nejdůležitějších radiotechnických prostředků. Hlavní opatření boje s radioelektronickými prostředky nepřítel řídí centralizovaně a vést nepřetržitý průzkum všech radiotechnických a protiradiotechnických prostředků nepřítel.

K hlavním zásadám radiotechnické bezpečnosti patří trvale realizovat všechna opatření radiotechnického maskování a klamání již v míru s důrazem na období cvičení s cílem utajit činnost vojsk, dislokaci a takticko-technické parametry vlastní radiotechnické výzbroje před radiotechnickým průzkumem nepřítel, včetně agenturního radiotechnického průzkumu.

Nejsou-li opatření radiotechnické bezpečnosti v míru důsledně organizována a zabezpečena, hrozí nebezpečí, že se zahájením bojové činnosti bude nepřítel náš radiotechnický systém do značné míry narušovat a tím bude podstatně ztěženo řízení vojsk a zbraní již v počátečním období války.

Za řízení boje s radioelektronickými prostředky nepřítel na stupni svaz a svazek odpovídají vševojskoví velitelé a or-

ganizují jej náčelníci štábů. Operační oddělení na všech stupních rozpracovávají jednotlivé zásady a koordinují úkoly a opatření. Na realizaci jednotlivých opatření se podílí řada druhů vojsk. Úspěšná organizace boje s radioelektronickými prostředky nepřítel v souladu s rozhodnutím velitele a plánem operace, a v celém komplexu možných a vhodných opatření, vyžaduje centralizaci a stanovení jednotlivých zásad a zámyslu pro danou operaci či období. Z tohoto důvodu jsou tyto povinnosti uloženy operačním oddělením, kam jsou začleňovány i odborné orgány k rozpracování této oblasti. Odborné orgány připravují vševojskovým velitelům vyhodnocení významu radioelektronických prostředků nepřítel, určení objektů a nejzranitelnějších míst v radiotechnických systémech nepřítel, návrhy na využití sil a prostředků druhů vojsk, speciálních vojsk a letectva k průzkumu, rušení a ničení radiotechnických prostředků nepřítel, návrhy k zásadním opatřením radiotechnické bezpečnosti a zpracovávají plán boje s radioelektronickými prostředky nepřítel. Pracují v úzké součinnosti se zpravodajským oddělením a náčelníky druhů vojsk.

Některá opatření radiotechnické bezpečnosti, např. vytváření rušivých clon v rámci radiotechnického maskování, radiotechnického klamání, skrytí aktivních radiotechnických orientačních bodů a koordinace prostorů rozmístěných hlavních radiotechnických prostředků jako součást ochrany před vzájemným rušením, vyžadují centrální řešení.

Povinností zpravodajských orgánů je získávat všechny potřebné a k vedení boje s radioelektronickými prostředky nepřítel nezbytné podklady o radiotechnických a protiradiotechnických prostředcích nepřítel.

Vojenské zpravodajství

„V NSR se veřejně i tajně urychluje budování vědeckotechnické a průmyslové základny, která by v určitém okamžiku mohla sloužit k výrobě vlastních atomových a vodíkových bomb.“

Z Deklarace o upevnění míru a bezpečnosti v Evropě, přijaté poradním výborem států Varšavské smlouvy 5. 7. 1966 v Bukurešti.

Podplukovník Karel Jaroš

JADERNÝ PRŮMYSL NSR

V minulém roce bylo tomu deset let, co NSR oficiálně zahájila výstavbu jaderného průmyslu. Za tu dobu učinil západo-německý imperialismus v tomto novém průmyslovém odvětví značný krok kupředu a v současné době zaujímá v jaderném průmyslu čtvrté místo v rámci kapitalistické světové soustavy.

—☆—

NSR je poměrně chudá na jaderné suroviny. Její zásoby uranu, vhodné k průmyslovému zpracování, se odhadovaly v roce 1964 na 2000–3900 tun U_3O_8 , což bylo 0,3 % až 0,5 % průmyslových zásob

uranu kapitalistického světa. Těžba uranu je poměrně malá. V současné době je v provozu jen jeden těžební závod v Ellweileru s kapacitou 12 tun U_3O_8 ročně. V roce 1965 závod vytěžil 11 tun kysličníku uranu. Výrazné zvýšení těžby nelze v nejbližší budoucnosti očekávat.

Těžba zabezpečuje potřeby jaderného průmyslu NSR asi z 9–10 %. Z toho vyplývá, že rozhodující úlohu má dovoz jaderných surovin a jaderných paliv.

Hlavním dodavatelem obohaceného uranu jsou Spojené státy. Americké dodávky zabezpečují veškerou spotřebu obohaceného uranu jak k výzkumným, tak i k provozním účelům jaderných reaktorů. Jedinou výjimku tvoří britské dodávky obohaceného uranu pro výzkumné reaktory Merlin a DIDO v Jülichu. USA jsou hlavním dodavatelem plutonia a U_{233} k výzkumným pracím. I když nebyly oficiálně oznámeny dodávky plutonia z Velké Británie, je možné, že určité množství dodala Velká Británie NSR v rámci vyrovnání plateb za udržování Rýnské armády. USA a Velká Británie nevyvážejí do NSR uranové a thoriové rudy ani jejich koncentráty.

Uranové a thoriové koncentráty a přírodní uran dováží NSR z Kanady,¹⁾ Francie,²⁾ Jihoafrické republiky, Španělska a pravděpodobně i z Argentiny a Portugalska. Údaje o výši dodávek z jednotlivých zemí nejsou známy.

Rozdílná je situace v pomocných surovinách. NSR má potřebné suroviny k výrobě jaderně čistého grafitu, těžké vody,

1) Hlavní dodavatelská firma je Eldorado Mining and Refining Limited.

2) Zejména thorium.

fluoritu, draslíku, lithia a některých dalších pomocných surovin. Avšak k výrobě dalších pomocných surovin — jako je beryllium, zirkonium, titan, magnézium, hliník — je její surovinová základna nedostatečná a jejich výroba závisí na dovozu. Všechny tyto pomocné suroviny však NSR průmyslově vyrábí.

Spolková republika má tedy dnes předpoklady k rozvoji výroby hlavních a pomocných surovin. Má základy celkového rozvoje jaderného průmyslu, neboť vyrábí a popřípadě je schopna vyrábět veškeré suroviny a polotovary i průmyslová zařízení k jejich výrobě. NSR za poměrně krátkou dobu dosáhla na tomto úseku významných úspěchů a zaujímá jedno z předních míst mezi kapitalistickými státy. Praktické výsledky se odrazily v tom, že západoněmecké firmy vyhledávají zahraniční výrobci ke spolupráci při výrobě hlavních a pomocných surovin.

Velký pokrok učinil západoněmecký imperialismus v budování materiálně technické základny jaderného výzkumu. Tento pokrok dokumentují tyto skutečnosti. V roce 1955 pracovalo v oblasti jaderného výzkumu 4 — 5 univerzit neb vysokých technických škol, 2 — 3 instituty Max-Planck Gesellschaft a 3 výzkumná průmyslová zařízení. V roce 1965 pracovalo již 51 vysokých škol a universit, které disponují 380 výzkumnými instituty jaderného výzkumu, kromě 18 spolkových ústavů a zařízení a 17 institutů Max-Planck Gesellschaft. V roce 1965 měla Spolková republika 5 výzkumných středisek (Karlsruhe, Jülich, Garching, Hamburg-Bahrenfeld, Hamburg-Geesthacht). Výrazně se zvýšil počet výzkumných zařízení a průmyslových podniků. V roce 1965 mělo prokazatelně 24 podniků svá vlastní vědecko-výzkumná zařízení, z nichž mnohá rozsahem výzkumných prací, technickým a personálním vybavením převyšují stav a úroveň výzkumných zařízení mnohých průmyslově vyspělých států, např. výzkumná zařízení koncernů Siemens, Hoechst AEG a Degussa.

NSR tedy v letech 1956—1965 vybudovala rozsáhlou síť vědeckovýzkumných středisek pro základní, experimentální a užitý výzkum. Těžiště základního výzkumu je zejména na vysokých školách, které obvykle tvoří hlavní střediska výzkumu jednotlivých spolkových zemí. Těžiště experimentálního a užitého výzkumu je naproti tomu v pěti ústředních výzkumných střediscích a v některých institutech Max-Planck-Gesellschaft, jež mají celostátní význam.

Výrazně se zvýšilo technické vybavení jaderného bádání. V roce 1965 nebyl na

území NSR ani jeden výzkumný reaktor a urychlovač částic. V první polovině roku 1966 bylo v provozu 21 výzkumných reaktorů různých typů, určených pro různé výzkumné a mnohdy i výrobní účely. Mimoto v roce 1966 byly ve výstavbě 3 výzkumné reaktory a objednány další tři. V téže době bylo v provozu 54 urychlovačů částic, pět jich bylo ve výstavbě, a další tři objednány. Mimoto má NSR čtyři experimentální zařízení na separaci uranových a plutoniových izotopů, jedno experimentální zařízení na výrobu těžké vody a čtyři fúzní zařízení k experimentální práci s kontrolovanou jadernou fúzí.

Tato fakta dokazují, že NSR vybudovala nejen širokou a hustou síť vědeckovýzkumných středisek, ale že je i vybavila velkým počtem výzkumné techniky, dosahující mnohdy úrovně předních jaderných mocností.

Do roku 1970 dojde pravděpodobně k dalšímu rozvoji materiálně technické základny jaderného výzkumu formou výstavby nových výzkumných zařízení a zapojení dalších vysokých škol, zejména technických směrů. Je zcela reálné, že v období 1968—1970 bude v jaderném bádání pracovat rozhodující většina vysokých technických škol a dále se zvýší i technické vybavení. Podle zahájení výstavby a zadaných objednávek lze vypočítat, že koncem roku 1967 bude Spolková republika mít 27 výzkumných reaktorů a začátkem sedmdesátých let přes třicet. Zvýší se i počet urychlovačů částic, kterých bude na území NSR koncem roku 1967 téměř 60 kusů. Mimoto se předpokládá, že v letech 1967—1968 bude zahájena výstavba obřího urychlovače o výkonu 300 Ge V. Celkové výdaje se odhadují na 1,6 mld DM a jeho výstavba má trvat 10 — 12 let.

Za uplynulých deset let se výrazně zlepšila personální základna jaderného výzkumu. Jestliže v roce 1955 počet vědeckých pracovníků v jaderném výzkumu činil pouhých 50 osob, tak koncem roku 1965 pracovalo v jaderném výzkumu (mimo výzkumná zařízení průmyslových podniků) více jak deset tisíc osob, z nichž téměř tři tisíce vysoce kvalifikovaných vědců a inženýrů. Spolková republika tedy v podstatě vyřešila problém kádrového zabezpečení i pro nejbližší budoucnost. Budou-li dobudována ústřední výzkumná střediska a některá další zařízení, koncem roku 1967 bude pracovat v jaderném výzkumu asi 13 — 15 000 osob. Z toho 3250 — 4500 vědeckých a inženýrských pracovníků. Tím NSR dosáhne úrovně Francie z konce roku 1963.

Široká síť vědeckovýzkumných středisek, poměrně bohaté vybavení výzkumnou technikou a rychle rostoucí počet vědeckých a inženýrských kádřů umožnilo Spolkové republice pracovat ve všech oblastech a oborech jaderného bádání. Ve Spolkové republice se intenzivně zkoumají a řeší všechny otázky zpracování jaderných surovin a výroby jaderných paliv, včetně uranothoriových a uranoplutoniiových palivových článků. Intenzivní výzkumné práce se zabývají různými metodami oddělování izotopů plutonia a specifickou zpracování vyhořelých uranothoriových palivových článků a extrakcí U_{233} . Reaktorový výzkum se zaměřuje na více typů reaktorů, vhodných pro výzkum, energetiku, lodní, leteckou a raketovou techniku. V tomto směru je výzkum Spolkové republiky bohatší, než výzkum Francie a dokonce i rozsáhlejší, než výzkum Velké Británie.

Spolková republika se zabývá výzkumem výroby obohaceného uranu a velmi intenzivně pracuje v oblasti jaderné fúze, ačkoliv tato oblast je jednou z nejméně nadějných k brzkému využití v mírové ekonomice a jednou z nejnáročnějších na kapitálové výdaje. Rozsáhlý výzkum pracuje i ve výrobě jaderné techniky a přístrojů, nutných k výrobě štěpných materiálů a pomocných surovin. Neexistuje tedy ani jedna oblast jaderného bádání, která by nebyla zahrnuta do výzkumných programů jaderných výzkumných středisek Spolkové republiky. **Tato fakta svědčí o tom, že západoněmecký imperialismus se snaží být v oblasti jaderného bádání co nejméně závislý na zahraničí. Jaderný výzkum má tak určitý rys autarkie, což však vůbec neznamená, že by se NSR zříkala mezinárodní spolupráce.**

Přes komplexnost jaderného bádání je zřejmé, že některým oblastem věnuje NSR mimořádnou pozornost, zatímco výzkum dalších oblastí stojí v pozadí. **Největší pozornost věnuje těm oblastem, které lze zahrnout do tzv. plutoniiového cyklu. V tomto smyslu výzkumné práce navazují na cíle a výsledky výzkumu v období hitlerovského Německa.** Volba tohoto hlavního směru výzkumu není náhodná. Západoněmečtí vědci měli v této oblasti již určité zkušenosti z období druhé světové války a plutoniiový cyklus nejlépe odpovídá struktuře a velikosti surovinové základny NSR. Kromě toho náklady na vybudování jaderného průmyslu podle plutoniiového cyklu jsou mnohem nižší, než podle uranového cyklu (výroba obohaceného uranu je velmi nákladná). Vzhledem k ekonomickým a politickým záměrům bylo výhodnější budovat jaderný průmysl v nejbližším ča-

se a co s nejmenšími náklady, aby mohl plnit své ekonomické a politické funkce co nejdříve. Tomuto hlavnímu směru odpovídají i hlavní výzkumné projekty, např. projekt rychlých množivých reaktorů, projekt THTR (Thorium-Thermische-Reaktor), výzkum a vývoj ultracentrifugačního zařízení, výzkum a vývoj extrakce plutonia a U_{233} .

V uplynulém období se výrazně zvýšila úroveň jaderného výzkumu a vývoje ve Spolkové republice. Západoněmecký jaderný výzkum a vývoj není již v současné době charakterizován nízkým stupněm rozvoje a nízkou úrovní, tak jako tomu bylo v roce 1955. Za poměrně krátkou dobu se západoněmeckým vědcům podařilo dohnat zpoždění. Dnes neexistuje podstatný rozdíl mezi NSR, Francií a Velkou Británií v úrovni a výsledcích jaderného výzkumu a vývoje a dokonce v řadě důležitých základních i aplikovaného výzkumu NSR dosáhla vyšší úrovně. Rada prací západoněmeckých odborníků snese nejpřísnější vědecké měřítko. V mnoha směrech mají tyto práce i mezinárodní význam, např. ve výzkumu a vývoji rychlých množivých a v jaderné fúzi. **NSR dosáhla ve výzkumu úrovně států západní Evropy, má možnost poskytovat vysoce kvalifikovanou poradenskou službu a je vyhledávaným partnerem ostatních států v jaderném výzkumu a vývoji.**

Vytvoření materiálně technických podmínek a zvýšení rozvoje a úrovně vědeckého výzkumu vytvořilo základ rozvoje ostatních částí jaderného průmyslu.

Ve Steinau u Birkenfeldu byl vybudován závod na výrobu uranových koncentrátů. Roční kapacita závodu při 12hodinovém provozu činí 300 tun U_3O_8 . Závod zpracovává uranovou rudu z Ellweileru a dováženou rudu z Francie, z Jihoafrické republiky a z Kanady. Vyrobený uranový koncentrát dosahuje vzhledem k nové technologii vysoké kvality a obsahuje až 80 % U_3O_8 .

Uranové koncentráty zpracovává na přírodní uran závod ve Wolfangu u Hannu. Jeho roční kapacita činila v roce 1965 100 tun kovového uranu a 10 tun kovového thoria. Od roku 1964 probíhá rekonstrukce závodu, po jejímž dokončení má kapacita dosahovat 150–200 tun kovového uranu a 20 tun thoria ročně. Mimo tento závod, který má již charakter průmyslové výroby, kovový uran vyráběla i firma Metallgesellschaft AG ve Frankfurtu nad Mohanem. Ta však převedla své odborníky do závodu ve Wolfangu, který se tak stal jediným závodem svého druhu ve Spolkové republice. Přes poměrně malou kapacitu, v porovnání s ob-

dobnými závody v USA, Velké Británii a Francii, zabezpečuje však spotřebu přírodního uranu v NSR a ještě určitou část produkce vyčleňuje na export.

Závod vyrábí i palivové články všeho druhu, a to nejen z přírodního a obohaceného uranu, ale i uranothoriové palivové články. Dodává tyto výrobky většinou výzkumných a výkonných reaktorů v NSR a postupně se stává i jejich důležitým evropským vývozcem. Původním vlastníkem závodu byla firma Degussa. Nyní jej

Vybudované i plánované výkonné reaktory NSR, zejména tzv. těžkovodní reaktory pracující s přírodním uranem nebo lehkododní reaktory pracující se slabě obohaceným uranem, mají jeden shodný rys — jsou vhodné k produkci štěpných materiálů.³⁾ Západoněmecký odborný časopis Atomwirtschaft⁴⁾ uveřejnil pravděpodobný vývoj kumulace plutonia ze západoněmeckých reaktorů. Množství kumulovaného plutonia v jednotlivých letech ukazuje tato tabulka (v kg):

1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
9	25	86	147	208	362	538	814	1190	1566

vlastní mezinárodní akciová společnost NUKEM (Nuclear Chemie GmbH), která se zabývá výrobou uranových hexafluoridů, přírodního uranu, palivových článků a zpracováním thoriových rud. Je to jediná firma v NSR, která vyrábí uranové hexafluoridy, přírodní uran a která zpracovává thoriové rudy. V této oblasti nemá vnitřní konkurenci, pevně zaujímá monopolní postavení a ovládá západoněmecký trh. Rozhodující postavení má i ve výrobě palivových článků, i když na tomto úseku jí začínají konkurovat firmy Siemens a AEG. Siemens vyrábí palivové články v Erlangenu z přírodního uranu. AEG založila s General Electric akciovou společnost Kernreaktor Teile GmbH se sídlem ve Frankfurtu, kde v roce 1966 bylo uvedeno do provozu výrobní zařízení na výrobu palivových článků z obohaceného uranu. Obě firmy vyrábějí články jen z dováženého materiálu a zaměstnávají se na výrobu jen určitých druhů palivových článků. Naproti tomu NUKEM používá k jejich výrobě část své produkce přírodního uranu a thoría a její výroba zahrnuje bohatší sortiment.

K ovládnutí západoevropského trhu byla v roce 1964 podepsána smlouva mezi NUKEM a britským vysokým úřadem pro atomovou energii (UKAEA) o založení akciové společnosti Nukleardienst GmbH se sídlem v Hanau. Hlavním úkolem společnosti je zásobovat země EHS, zejména NSR, všemi druhy palivových článků a poskytovat spotřebitelům potřebné služby při zacházení s palivovými články, včetně jejich opětovného zpracování. Obě strany si vyměňují získané zkušenosti z technologie výroby paliv a daly k dispozici založené společnosti svá výrobní zařízení k výrobě a zpracování jaderných látek.

Domnívám se, že tyto údaje neodpovídají skutečnosti a jsou příliš skromné. Údaje nezahrnují všechny projektované a budované reaktory a kromě toho jmenovaný časopis uveřejnil dříve některé údaje, které jsou v určitém rozporu s těmito údaji. Tak např. podle údajů časopisu Atomwirtschaft č. 12/1957 má reaktor FR 2 vyrábět ročně 3,5 kg plutonia a číslo 4/1963 reaktor MZFR více než 30 kg (podle jiných údajů 36 kg). Oba reaktory jsou v provozu, ale roční kumulace plutonia podle zpráv západoněmeckého časopisu činí v roce 1966 jen 9 kg, ačkoli by měly produkovat ročně 33,5–39,5 kg plutonia.

K ocenění možné produkce plutonia v NSR uvádím proto další údaje.⁵⁾ První údaje (označené číslicí 1) vycházejí z časových znalostí některých technických údajů jednotlivých reaktorů a druhé údaje (označené číslicí 2) vycházejí ze zku-

3) "... většina reaktorů v NSR pracuje na základě přírodního nebo málo obohaceného uranu a produkuje značné množství plutonia." Atomwirtschaft č. 6/1964, str. 284

4) č. 8/1966, str. 311

5) Zjistit skutečné množství vyráběného plutonia je velmi složité. Výši jeho výroby ovlivňuje řada technických prvků a technologických postupů. Mezi ně např. patří výkon reaktoru, velikost, druh a forma palivových článků a délka jejich ozaření. Každý reaktor nemusí vyrábět stejné množství a stejné čisté plutonium, neboť při stejném výkonu a stejného typu reaktoru mohou být a také obvykle jsou rozdílné jiné faktory, které ovlivňují produkční vlastnosti reaktoru. Zjistit přesnou výrobu vyžadovalo by znát přesné technické údaje každého reaktoru a na tomto podkladě vypočítat produkci. Přesto existují určité zkušenosti, které zobečňují možnou produkci a tak lze na jejich základě vypočítat možnou výrobu plutonia u toho či onoho reaktoru. I když takto získané údaje nemusí odpovídat dané skutečnosti, přesto jsou cenné, neboť ukazují pravděpodobnou výši výroby.

šeností Velké Británie, že z instalované kapacity 1000 t MW lze získat 600 kg plutonia ročně.

Pravděpodobná produkce plutonia v NSR (v kg)

rok	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
1	16,8	61,1	191,7	191,7	499,7	567,7	567,7
2	26,5	57,0	199,7	200,2	534,9	607,9	608,9

Porovnáme-li údaje v obou řádcích, zjistíme, že trend výroby plutonia je stejný a že konečné množství se liší o necelých 40 kg. NSR bude tedy v letech 1960 až 1970 produkovat více než 500 kg plutonia ročně, což je 1,5krát více proti údajům v časopise Atomwirtschaft.

Toto množství plutonia zabezpečí vybudované nebo plánované reaktory. Mají-li se však plutonium a jiné štěpné materiály získat, je nutné ozářením a vyhořelým palivovým článkům dále zpracovat. Při zpracovávání vyhořelých palivových článků se oddělují materiály z povlakových trubíc (v nichž je uložen uran) a nově vzniklé štěpné produkty (jako je U_{233} , Pu_{239} , Pu_{241} a nevyhořelý U_{235}) od radioizotopů brzdících štěpnou reakci, které tvoří odpad a zdraví škodlivých látek, jako např. stroncium. Oddělování se děje ve speciálních zařízeních. V západní Evropě jsou zatím v provozu taková zařízení ve Francii (Marcoule a Le Hague), v Belgii (Mol), a ve Velké Británii. V Itálii je ve výstavbě (Saluggia-Eurex).

NSR zahájila výstavbu obdobného zařízení v roce 1965, takže bude dalším státem, který má výrobní zařízení průmyslového charakteru na zpracovávání vyhořelých palivových článků a tedy i na extrakci plutonia. Po jeho dokončení bude mít NSR kompletně vybudovaný plutoniový cyklus jaderného průmyslu, čímž výrazně vzroste jeho ekonomický a politický význam. Reálná možnost získat plutonium z produkce instalovaných reaktorů se po dobudování závodu v roce 1968 stane skutečností.

Projekt závodu zpracovaly na objednávku dřívějšího ministerstva pro jaderné otázky tři západoněmecké firmy. Závod je budován v Karlsruhe a má mít roční kapacitu 30–40 tun uranu. Celkové investice mají dosáhnout výše 30 mil. DM. Jeho výstavba je jedním ze čtyř hlavních úkolů spolkového ministerstva pro vědecký výzkum v oblasti jaderné energie. Závod bude zpracovávat vyhořelé pali-

vové články z přírodního uranu nebo z málo obohaceného uranu 3 % U_{235} . Předpokládá se, že bude zpracovávat články z reaktorů FR 2, MZFR, VAK Kahl, KRB Gundremmingen a později z rychlých

množivých reaktorů, které mají být budovány v Karlsruhe. Pravděpodobná roční produkce tohoto závodu by činila 188 až 240 kg plutonia. Tato kapacita odpovídá vyrobenému množství plutonia v roce 1969, takže téměř veškeré plutonium vyrobené v západoněmeckých reaktorech bude zpracováno v NSR.

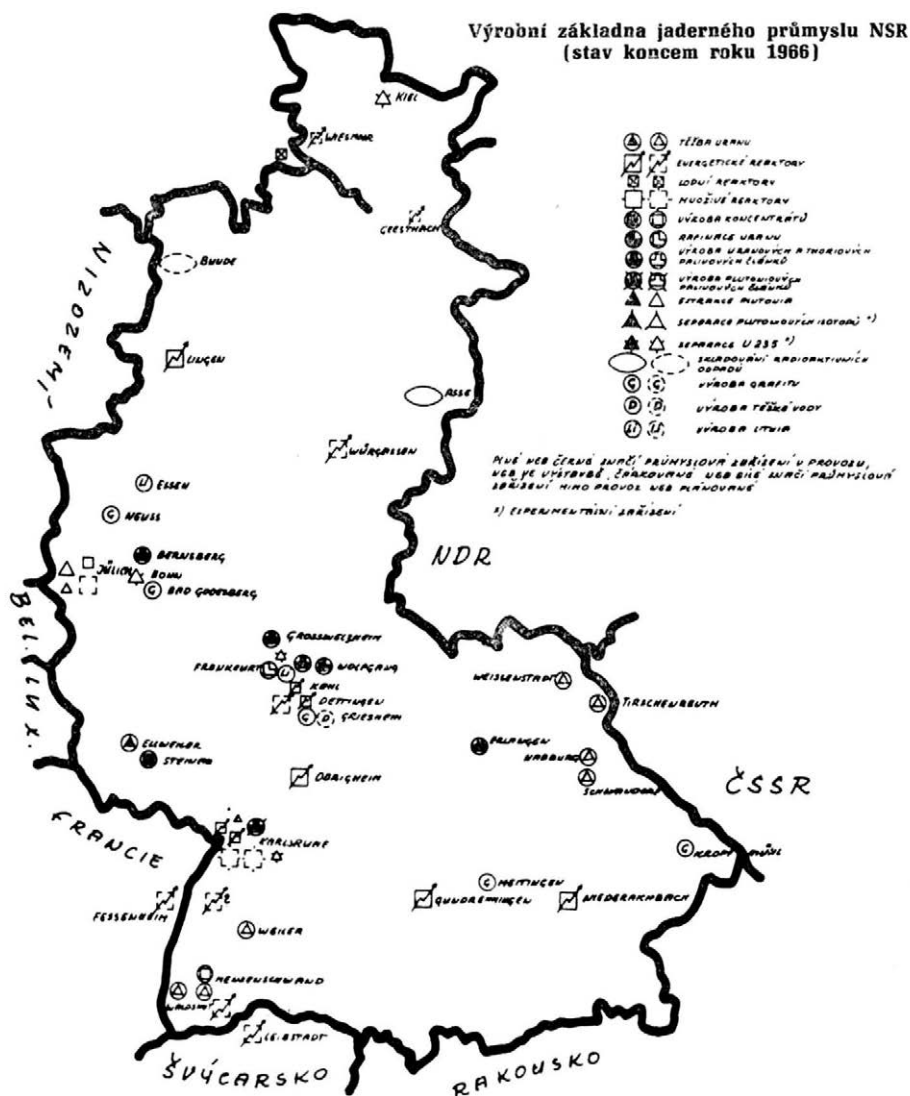
Získané plutonium ze zpracovatelského závodu v Karlsruhe bude dále zpracováno na uranoplutoniové články, určené pro plodící reaktory. Jejich výrobou se zabývá firma Alpha Chemie und Metallurgie GmbH (ALKEM), jež je součástí společnosti NUKEM. ALKEM buduje v Karlsruhe závod na výrobu uranoplutoniových článků. Zatím k jejich výrobě používá americké plutonium. Založení ALKEM znamená, že západoněmecký imperialismus dále pronikl do tajemství výroby jaderných paliv, neboť společnická americká firma „Dow“ je jedna z mála firem, která mohla získat zkušenosti na zařízeních USAEC při zpracovávání a zacházení s plutoniem a která mohla již také v této oblasti pracovat. Plutonium je klasifikováno jako strategický materiál a zkušenosti s ním se vztahují jen na zbrojní produkci.⁶⁾ Založení ALKEM je tedy určitým vítězstvím západoněmeckého monopolního kapitálu nad svými evropskými soupeři, kteří jsou nyní nuceni obracet se na něj při výrobě plutoniových palivových článků. Vybudování tohoto závodu znamená, že byl uzavřen a tím vybudován komplexní palivový cyklus i pro množivé reaktory a tím vytvořeny předpoklady k dalšímu významnému zvýšení produkce plutonia.

Důležitou součástí jaderného průmyslu je reaktorový průmysl. V současné době vyrábí v NSR 12 firem kompletní výzkumné nebo výkonné reaktory a na výrobě jednotlivých částí reaktorů pracuje dalších 192 firem. Již tyto údaje ukazují, že NSR vybudovala v uplynulých deseti letech poměrně rozsáhlý reaktorový prů-

6) Handelsblatt č. 40 z 27. 2. 1964

mysl. Přes jeho rozsáhlost nebyl však do nedávné doby schopen úspěšně konkurovat zahraničním firmám. Základním nedostatkem nebyla nízká technická úroveň jeho výrobků, ale především nedosta- tečná zkušenost z výstavby a provozu výzkumných a výkonných jaderných reaktorů. Teprve zesílená státní podpora vý- stavby všech druhů reaktorů, datující se zhruba od začátku šedesátých let, umož- nila západoněmeckému průmyslu tento nedostatek odstranit. NSR dnes může vy- rábět vlastními silami všechny druhy re- aktorů. O tom konečně svědčí i to, že západoněmecké firmy se zúčastňují vět- šiny vypsaných konkursů na výstavbu jaderné technických zařízení v zahraničí

{Pákistán, Finsko, Belgie a Rakousko}. Po splnění tzv. demonstračního progra- mu a středně dlouhodobého programu vý- stavby jaderných reaktorů v NSR do kon- ce let 1968—1969 se ještě více zvýší kon- kurenční síla západoněmeckého reakt- orového průmyslu. Je tedy možné říci, že již současný stav reaktorového průmyslu umožňuje NSR bez cizí pomoci budovat různé typy výzkumných a výkonných re- aktorů. Je tedy v tomto odvětví zcela soběstačné. Již nynější úroveň reaktoro- vého průmyslu umožňuje NSR účastnit se mezinárodní konkurence, přičemž zesíle- nou zahraniční obchodní expanzi je nut- ně předpokládat koncem šedesátých let po splnění plánovaných programů.

Plánování pro stav nouze

Příprava zápolí k válce byla předmětem celé řady úvah a názorů v západním odborném tisku. V podstatě se tyto názory shodují v tom, že přípravy k moderní válce není možné zaměřit jen na ozbrojené síly, nýbrž i na ostatní nevojenské, tj. především hospodářské, politické a správní oblasti státu. Mezi prvořadě patří **opatření k zajištění ochrany obyvatelstva**, která mají zajistit

- vybudování spolehlivé varovací a hlášené služby,
- výstavbu a organizování záchraných a pomocných jednotek všeho druhu,
- výstavbu úkrytů,
- přípravu evakuace obyvatelstva z ohrožených oblastí,
- zajištění výživy obyvatelstva,
- poskytování zdravotnické pomoci.

Pozornost zasluhuje zajištění vhodných podmínek k řízení státu a výkonu státních funkcí. V minulosti bylo možné vyřadit státní orgány a státní aparát z činnosti jedině obsazením nepřátelského státu. K dosažení tohoto cíle dnes není nutná vojenská okupace, neboť všechna místa na zeměkouli jsou v dosahu raketových jaderných zbraní. Protivník nasadí všechny síly k tomu, aby právě tyto vrcholné řídicí státní orgány co nejdříve zničil nebo alespoň vyřadil z činnosti; proto každá vláda v příští válce bude

svoje funkce vykonávat v těžkých podmínkách.

Při řešení těchto otázek je nutné vycházet z reálného hodnocení situace. Pořádek, bezpečnost a správu nezajistí jen vydání zákonů a nařízení. Aby bylo možné řízení co nejlépe připravit, je třeba vybavit místní orgány plnými mocemi, decentralizovat je a přizpůsobit jejich organizaci, spojovací sítě apod. Velmi vážná a důležitá jsou opatření k zajištění pořádku, k zabránění samovolné evakuace obyvatelstva, jakož i opatření proti diverzi a sabotážím.

Přípravy k válce v nevojenských oblastech zahrnují dále **opatření k podpoře činnosti ozbrojených sil**. Zajištění výroby, dopravy, spojů, zabezpečení pracovních sil, řešení otázek mobilizačního charakteru, výkon pomocných služeb (střežení, řízení dopravy, obnova apod.) tvoří hlavní náplň tohoto úseku příprav.

Podle získaných poznatků lze usuzovat, že význam a důležitost příprav k válce v nevojenských oblastech západní státy plně chápou, doceňují a podporují.

V prvních letech trvání západní vojenské aliance bylo úsilí NATO zaměřeno převážně na oblasti politické a vojenské. Velmi brzy se však ukázalo, že jen připravovaná vojenská opatření v západní Evropě nedostačují a že musí být nutně doplněna potřebnými opatřeními v civilním a veřejném životě. Vzhledem k závislosti ozbrojených sil NATO v Evropě na přísunu ze zámoří, jako první se projevila

v členských státech

NATO

nutnost koordinovat námořní plavbu členských států. Proto byl v roce 1950 vytvořen **plánovací výbor pro námořní plavbu**, jehož úloha spočívala v rozpracování plánů k zajištění využití námořní plavby. Výbor využil značných zkušeností Spojených států a Velké Británie z druhé světové války.

Po plánovacím výboru pro námořní plavbu následovalo v lednu 1952 vytvoření **plánovacího výboru pro zemní oteje**. Opatření vyplývala z vysokých nároků ozbrojených sil NATO i celé civilní automobilové silniční dopravy na zásobování pohonnými hmotami.

Dále ustavila rada NATO 28. července 1952 **plánovací výbor pro evropskou vnitrozemskou pozemní a vodní dopravu**. Výbor se měl zabývat zabezpečením důležitých úkolů a potřeb v dopravě, vyplývajících z plánů ozbrojených sil a také otázek infrastruktury v dopravě.¹⁾

Konečně 19. listopadu 1952 rada NATO vytvořila **výbor pro civilní obranu**, původně myšlený jako orgán pro řešení všech technických a administrativních otázek CO. V průběhu doby se však změnil ve **výbor pro ochranu civilního obyvatelstva**, z něhož se v listopadu 1954 odštěpil **zdravotnický výbor**.

Kromě těchto výborů vytvořila rada NATO ještě řadu dalších výborů se stálými i nestálými členy.

Původně se měla činnost těchto pěti výborů omezovat jen na podporu a všestranné zajištění potřeb ozbrojených sil a vojenských opatření v civilním a společenském životě členských států NATO.

Brzy se však ukázalo, že toto omezení činnosti výborů skutečným potřebám nevyhovuje a nesplňuje požadavky, vyplývající z potřeb vedení války. K tomuto závěru došli západní vojenští teoretikové i odborníci z řad pracovníků civilní obrany a jiných důležitých pracovních a společenských organizací na základě vyhodnocení zkušeností z obou světových válek i na základě výsledků různých analýz a rozborů vedení příští možné války. Poukázali na to, že již první světová válka ukázala, že do válečného úsilí bylo nutné zapojit všechny hospodářské, osobní a materiálové prostředky. Tuto tendenci důrazně potvrdil vývoj a průběh druhé světové války, kdy nemalé úsilí bylo vynaloženo na vedení ozbrojeného boje proti

zázemí, obyvatelstvu a jeho prostředkům obživy.

Tyto názory se postupně přenášely i do práce a organizace NATO. Tak 26. 5. 1955 vyzvala rada NATO členské státy paktu k přípravě potřebných opatření v nevojenských oblastech S odvoláním na 3. čl. smlouvy doporučila rada NATO členským státům zaměřit se především na opatření

— k ochraně životů obyvatelstva a zajištění potřebných životních podmínek obyvatelstva;

— k zajištění výkonu státních a vládních funkcí;

— k podpoře vojenských opatření ze strany civilního obyvatelstva, orgánů a organizací.

Plánování těchto prací dostalo název „**nouzové plánování**“ nebo také „**plánování pro stav nouze**“. Za několik měsíců po vydání výzvy vyvodila rada NATO důsledky i pro svoji vlastní působnost. Podobně jako byl pro vojenskou oblast ustanoven vojenský výbor, usnesla se 9. listopadu 1955 rada NATO vytvořit „**vysoký plánovací výbor pro stav nouze**“, jako nejvyšší orgán pro všechny problémy obrany a ochrany zázemí. Výbor měl koordinovat činnost jednotlivých odborných výborů z nejrůznějších oblastí plánování pro stav nouze, usměrňovat jejich činnost a dávat podněty pro speciální výzkum a sledování činnosti v těchto oblastech, pro něž nebyl žádný z výborů kompetentní. Kromě toho měl za úkol zkoumat, jak v jednotlivých státech probíhá realizace opatření doporučených radou NATO, prověřovat pracovní zprávy odborných výborů, informovat radu NATO o výsledcích a její doporučení předkládat členským státům paktu.

Členy vysokého výboru jsou zástupci jednotlivých států, odpovědní za koordinaci opatření na úseku plánování pro stav nouze. Jejich předsedou je generální sekretář paktu, kterého v této funkci zastupuje výkonný sekretář. Vysoký výbor se schází zpravidla jednou ročně a sestavuje návrhy pro radu ministrů NATO. Nebere-li v úvahu určité změny v působnosti tohoto vysokého výboru, přijaté v létě roku 1961 a na podzim 1965, zůstalo jeho poslání nezměněno.

V roce 1957 zahájil vysoký výbor svoji činnost zjišťováním, do jaké míry členské státy realizovaly opatření na úseku plá-

¹⁾ Infrastruktura = příprava válčiště. Zahrnuje výstavbu vojenských objektů a zařízení všeho druhu (letiště, objekty a zařízení PVO válčiště a států), zařízení a objektů pro spojení a velení, ubytovacích objektů a výcvikových prostorů, skladů a zásobovacích základů, sítě komunikací, objektů vojenského průmyslu a železniční přípravu válčiště.

nování pro stav nouze. Ačkoliv tato činnost spadá v podstatě do působnosti jednotlivých států, každoročně ji vysoký výbor a rada NATO prověřují.

Praxe však brzy ukázala, že každoroční projednávání těchto opatření neúměrně zatěžuje vysoký plánovací výbor pro stav nouze. Proto byl 16. 10. 1957 vytvořen zvláštní podvýbor, na který byla přenesena všechna práce, spojená s přípravou zasedání vysokého výboru. Vysoký výbor tak byl oprostěn od přípravných prací a mohl se na svém zasedání zabývat jen závěrečnými návrhy zpráv. Situace na jaře 1961 ukazovala na potřebu rozšířit kompetenci „plánovacího podvýboru pro stav nouze“ zejména v koordinaci činnosti. Šlo především o to, aby podvýbor byl schopen a měl možnost koordinovat činnost jednotlivých odborných výborů, zpracovávat různé studie a plány o ústřední problematice (např. o organizaci civilních úřadů NATO pro dopravu a zásobování ve válce, pohybu obyvatelstva a jiné). Proto rada NATO 5. července rozhodla, aby dosavadní podvýbor byl přejmenován na „**koordináční plánovací výbor pro stav nouze**“. Tento orgán zasedal zpravidla jednou měsíčně a svojí činností získal brzy postavení. Dostal i právo předkládat se souhlasem předsedy hlavního výboru naléhavé otázky bezprostředně radě NATO.

Na zasedání vysokého plánovacího výboru pro stav nouze na podzim 1965 bylo 5 existujících odborných výborů přeargánováno.

Již v listopadu 1952 byla vytvořena skupina znalců pro pracovní síly. V dubnu 1965 změnil vysoký plánovací výbor pro stav nouze tuto skupinu na „**plánovací výbor pro pracovní síly**“, který měl ve své činnosti řešit všechny požadavky na pracovní síly, uplatňované kteroukoliv oblastí plánování pro stav nouze.

16. května 1956 zřídila rada NATO „**plánovací výbor pro vzdušnou dopravu**“. Jeho úkolem bylo rozpracovat otázky využití a koordinace civilní letecké dopravy v době mimořádných opatření. O několik měsíců později (v lednu 1957) ustavil vysoký plánovací výbor pro stav nouze „**plánovací výbor pro civilní spojení a hlášení službu**“. Měl řešit všechny požadavky na spojení a spojovací prostředky. Výbor spolupracuje s vojenskými orgány NATO.

V říjnu 1958 rozpustil vysoký plánovací výbor pro stav nouze dva až dosud existující odborné výbory, jmenovitě „výbor pro uhlí a ocel“ a „plánovací výbor pro průmyslové suroviny“. Místo nich ustavil „**plánovací výbor pro průmysl**“,

který se měl zabývat zásobováním průmyslu surovinami z hlediska mezinárodní spolupráce.

Jako poslední byl v prosinci 1962 vytvořen „**plánovací výbor pro výživu a zemědělství**“, který má řešit zásobování potravinami.

Jednotlivé úkoly všech deseti výborů je možné v rámci jejich speciálnosti rozdělit na tři skupiny:

Do **první skupiny** patří otázky, které plně spadají do kompetence jednotlivých zemí, ale jejich obsah a způsob řešení zájímá všechny členské státy NATO. Jednotlivé státy si při jednání výborů vyměňují informace a výbory doporučují řešení. Tato činnost měla zejména v prvních letech velký význam. Mnohé státy prakticky začaly plánovat pro stav nouze a mohly využívat zkušeností států, kde tyto práce již pokročily. V pozdějších letech tato činnost ztratila svůj původní význam.

Druhá skupina úkolů zahrnuje problémy, které spadají do kompetence jednotlivých států, ale jejich řešení je závislé na spolupráci většiny počtu partnerů NATO, takže se nelze obejít bez koordinace. To všeobecně platí např. pro mezinárodní provoz (spojení, dopravu, hlášení službu apod.).

Do **třetí skupiny** úkolů patří otázky, které lze řešit jen v součinnosti všech členských států NATO. Zde je možné např. uvést organizaci mezinárodního aparátu členských států paktu v době války, zabezpečení vzájemné podpory a pomoci ve smyslu ustanovení smlouvy NATO, rozsáhlé plánování v civilních organizacích a součinnost s vojenskými orgány. Řešení těchto úkolů je stále důležitější.

—☆—

Velení NATO a vlády kapitalistických států chápou válečné přípravy v nevojenských oblastech, tj. především v oblasti hospodářské, státní správy a politického řízení, jako nezbytnou složku komplexu vojenských příprav. Při jejich realizaci vycházejí z oficiálního výkladu 3. článku smlouvy o Severoatlantickém paktu ze dne 4. 4. 1949, ve kterém se mimo jiné uvádí: „Odpovědnost za opatření vnitřní obrany je v podstatě záležitostí jednotlivých národních vlád. Opatření v této oblasti periodicky hodnotí rada NATO, což umožňuje vyhodnocovat jak dosažený pokrok, tak i celkovou, všeobecnou úroveň připravenosti v oblasti vojenské“...

Zprávy a praktické poznatky z čin-

nosti řídících orgánů NATO, v nichž převládají především názory zástupců USA, neklamně svědčí o tom, že i přes určitá omezení, která stanoví právě tento článek smlouvy, je vynakládáno nemalé úsilí na dosažení co nejširší integrace. Je nesporné, že tato snaha přináší kladné výsledky a má velký význam pro posílení, koordinaci a plánování činnosti členských států NATO v nevojenských oblastech. Jako příklad lze uvést především zabezpečení obrany a ochrany teritoria a zabezpečení ochrany civilního obyvatelstva před útoky ZHN. Na tomto úseku je možné přes určité komplikace a těžkosti zaznamenat

značný pokrok, a to i v tak poměrně zaostalé zemi jako je Turecko.

Dosavadní poměrně úspěšný způsob spolupráce bude v nejbližších letech pokračovat a obsah společně plánovaných opatření se bude prohlubovat. Jak hluboce a v kterých oblastech činnosti tuto spolupráci naruší dnešní samostatná politická linie Francie, nelze určit. Její nepříznivý odraz na válečné přípravy v nevojenských oblastech však bude podstatně menší, než v oblastech, které jsou bezprostředně spjaty s operačním plánováním ve vojenských štábech a s činností ozbrojených sil.

Generálmajor Ing. Vasil Valo

P PLÁNOVÁNÍ ČINNOSTI VOJSK A ŠTÁBŮ

Praxe ukazuje, že jednotlivé stupně velení pochopily zásady plánování bojové a politické přípravy, zakotvené v předpise Vševojsk-7-1, jednotlivé stupně velení pochopily a také v jejich duchu plánují. Přesto diskuse kolem plánů bojové a politické přípravy neustávají. Na přetřes se dostávají zejména otázky reálnosti plánů. Celkově převládá názor, že plány jsou nereálné a úkoly v nich zakotvené nejsou splnitelné, poněvadž se nepamatuje na nepředvídané úkoly a v plánech se pro ně nevytváří dostatečná časová rezerva. Nositeli tohoto názoru jsou zpravidla nižší stupně velení. Na vyšších velitelských stupních dominuje převážně opačné mínění, spočívající v tom, že stanovené úkoly na plánovací období odpovídají časovým možnostem, teoretickým vědomostem a praktickým zkušenostem podřízených a že jejich nesplnění je zapříčiňováno zpravidla nedobrou organizátorskou a řídicí prací nižších stupňů velení. Nejsou ani ojedinělé názory, že neúnosné požadavky nadřízeného stupně vedou ve svých důsledcích k deformacím výcviku a výcvikového roku.

Ve svém příspěvku chci vyjádřit svůj názor k této problematice a naznačit některé cesty k jejímu řešení.

Je známo, že velitelé a štáby všech stupňů vynakládají hodně úsilí k tomu, aby uložené úkoly podřízených podložili potřebnými časovými a materiálními propočty. Někdy se zdá, že při plánování v míru to děláme lépe a důkladněji,

než při přípravě velitelů, štábů a vojsk v poli. Diference nebo rozpory vyřeší nadřízený velitel nebo jeho štáb zpravidla dříve, než podřízený velitel předkládá svůj plán ke schválení. V posledních letech se zřejmě nestalo na žádném stupni velení, aby velitel označil nadřízenému svůj plán za nereálný dříve, než přistoupil k jeho plnění. Stalo se však vícekrát, že v průběhu realizace plánů bojové a politické přípravy někteří velitelé žádali své nadřízené o zrušení nebo alespoň o omezení některého úkolu, zakotveného v plánu, poněvadž vzniklé okolnosti nedovoľovaly jej splnit v plánovaném čase, prostoru a rozsahu. Staly se i případy, kdy některé úkoly útvary plnily vědomě povrchně jen proto, aby nemusely žádat o jejich zrušení nebo úpravu, aniž by přitom byly podmínky k jejich důslednému splnění.

Posuzujeme-li reálnost plánů bojové a politické přípravy z tohoto pohledu a přitom hledáme příčinu nesplnění nebo nedůsledného plnění některých plánovaných úkolů, nabízí se odpověď, že příčinou je skutečně špatná organizátorská a řídicí práce vykonavatelů při realizaci plánů. To by potvrzovala i skutečnost, že např. ústřední orgán (MNO) uložil štábům vševojskových svazů takové úkoly, které si vyžádají zhruba 15 — 40 % pracovních dnů v tomto výcvikovém roce. Stanovené úkoly štábům svazků si vyžádají sice více času, avšak, jak ukazují časové propočty, na všech stupních velení byla v tomto roce vytvořena dostatečná časová rezerva k uplatnění iniciativy a vytvoření podmínek i ke splnění nepředvídaných úkolů. Přesto již v prvních měsících tohoto výcvikového roku došlo a stále dochází k takovým úpravám a narušování zpracovaných a nadřízenými veliteli schválených plánů, které se projevovaly v minulých letech a které ve svých důsledcích vedou přinejmenším k povrchnímu plnění úkolů.

Vnucuje se tedy otázka, který stupeň velení nese na tom vinu. Podle schválených ročních plánů bojové a politické přípravy by to padalo plně na vrub přímých vykonavatelů, tj. velitelů praporů a rot, poněvadž oni zřejmě nejsou schopni realizovat to, co nadřízení velitelé a štáby propočtli, rozvrhli na jednotlivá období a údobí a jako reálné zakotvili do plánů.

Aniž bych podceňoval nedostatky v řídicí a organizátorské práci při plnění úkolů bojové a politické přípravy velitelů praporů (oddílů) a rot (baterií) a bral je bezdůvodně v ochranu, domnívám se, že oni nejsou jedinými a dokonce hlavními viníky. Když stále ještě je taková situace, že mnozí velitelé praporů (oddílů) nejsou s to vydat podřízeným velitelům rot (baterií) upřesňující úkoly na příští týden nejpozději ve středu, aby ve čtvrtek tito mohli zpracovat rozvrhy zaměstnání a v pátek je předložit ke schválení, když mnoho upřesňujících úkolů shora přichází v sobotu nebo i později, když tedy bezdůvodně vznikají problémy se zpracováním a realizací týdenního nebo čtrnáctidenního rozvrhu zaměstnání na nejdůležitějším a přitom nejcitlivějším úseku naší činnosti, pak zřejmě velitelé praporů a rot nenesou na tom vinu sami.

Jdeme-li důsledně po příčině toho, proč třeba velitel praporu nemůže podřízeným velitelům upřesnit úkoly na příští týden nejpozději ve středu, dojdeme obvykle k poznatku, že velitel pluku a jeho odborní náčelníci dostávají upřesnění ze štábu svazku později, proto vyčkávají i s vlastními opatřeními na pozdější dobu a to mnohdy až na sobotu. Dojde-li i k neplánovanému odvelení vojáků základní služby a z povolání, situace se zpravidla komplikuje u většiny jednotek a pak není divu, že narychlo upravené rozvrhy zaměstnání lidí a provozu techniky postrádají mnohdy cílevědomost a někdy i logičnost. Není třeba

zvlášť zdůrazňovat, že časté změny v rozvrzích zaměstnání vedou k nedobrým koncům nejen ve výcviku, ale i ve výchově. Opakující se praxe se změnami v rozvrzích zaměstnání vede k jejich nedůslednému plnění vcelku, poněvadž nově naplánované úkoly obvykle do nějaké míry okleštují původní zámysl, jejich příprava je zpravidla poznamenána úspěchaností a slabým materiálním zabezpečením, a tedy ne vždy je dosahováno žádoucího výcvikového a výchovného efektu. Snad nejhorším důsledkem je to, že časem někteří nižší velitelé takovýto stav považují za normální a pomalu neměnný.

Převážná většina velitelů útvarů a jednotek si dobře uvědomuje uvedené důsledky a činí včasné a správné opatření k zabezpečení správného splňování výcviku a výchovy v rotě a zejména k důslednému dodržení a splnění rozvrhů zaměstnání. Stejný cíl sledují i nadřízení velitelé a jejich štáby. Přesto dosavadní úsilí nepřineslo požadované výsledky nejen na stupni rota—prapor, ale i na vyšších stupních. Mám zde na mysli zejména tvorbu a dodržování měsíčních plánů činnosti velitelů a štábů.

Snad největší zásahy do krátkodobých a dlouhodobých plánů činnosti vojsk a štábů způsobuje neplánované odvelení lidí a techniky. Praxe přitom potvrzuje, že nejvíce škod může způsobit odvelení, které nařizují a konkretizují co do úkolu, útvaru, místa, času a počtů vyšší velitelské stupně, které neznají do všech detailů situaci určeného útvaru a podmínky k plnění úkolu. Takové odvelení nejen že zasahuje do plánů činnosti určeného útvaru, ale někdy i vážně narušuje vztahy mezi jednotlivými stupni velení. Často se totiž ukázalo, že stanovený úkol mohl lépe splnit jiný útvar nebo jednotka, s menším počtem lidí a techniky, ve vhodnější době, bez podstatného narušení plánů činnosti a s menšími náklady.

Nelze souhlasit s takovými názory, které neberou v úvahu zvláštnosti organismu soudobého útvaru se vši jeho mnohotvárností. Často totiž zejména na vyšších stupních velení se můžeme setkat s hlasy, že odvelení 20 — 30 vojáků různých odborností nemůže veliteli útvarů způsobit žádné potíže, vždyť má stovky vojáků a bez odvelených se může obejít. Nositelé podobných názorů mnohdy zapomínají, že vojáci žádaných odborností jsou zpravidla i nepostradatelnými odborníky při výcviku a výchově v různých jednotkách a jejich neplánované odvelení zpravidla vynucuje řadu změn v rozvrzích zaměstnání a plánech činnosti, a často i objektivně nutnou improvizaci. Nemají pravdu ani ti, kteří tvrdí, že odvelení organické jednotky naruší jen plán této jednotky. Je známo, že neplánované odvelení i organické jednotky může vynutit přepřelánování u celého útvaru vzhledem k vyhlášenému rozdělovníku stráží, výcvikových prostorů apod. Ani neplánované odvelení 2 — 3 vojáků z povolání od útvaru se neobejde bez úpravy plánů a často i improvizovaného zastupování. Totéž se plně vztahuje i na různé neplánované porady na nadřízených velitelstvích a štábech, na nichž je požadována nebo nařizována účast podřízených velitelů a příslušníků štábů. Dnes převážná většina středních a vyšších velitelů a příslušníků jejich štábů má rozplánovanou svou osobní činnost zhruba na celý měsíc tak, jak jim to vyplývá z měsíčního plánu činnosti jejich velitelství a štábu. Proto každý neplánovaný úkol v průběhu měsíce má za následek úpravu nejen osobního, ale velmi často i měsíčního plánu velitelství a štábu, poněvadž zejména účast na nadřízených velitelstvích a štábech se obvykle týká

hlavních a tedy i nejexponovanějších funkcionářů. Není třeba zvlášť zdůrazňovat, že nepřipravenost anebo slabá úroveň neplánovaných porad, shromáždění a jiných akcí, organizovaných nadřízenými složkami a vyžadujícími účast podřízených, obvykle ještě znásobuje negativní důsledky.

Může vzniknout námitka, že s neplánovanými úkoly je nutné předem počítat a v plánech pro ně vytvořit potřebné kádrové, materiální a časové podmínky, vždyť žádný velitelský stupeň nemůže na delší dobu dopředu všechno přesně předvídat a pak mohou vzniknout i havarijní okolnosti, které často vyžadují zásahu nebo přispění příslušníků armády. V mnohých případech je tomu skutečně tak a zde je těžko radit. Je třeba popravdě říci, že i když převážná většina velitelů a štábů se například brání jakémukoliv odvelení vojáků a techniky, poněvadž jim to způsobuje známé potíže v bojové a politické přípravě a v zabezpečení bojové pohotovosti, přesto v havarijních případech zasahuje uvědoměle, s pochopením a bez ohledu na plány bojové a politické přípravy. U každého útvaru, svazku nebo štábu v průběhu roku se vyskytne takových případů několik a mnohdy se skutečně jedná o záchranu lidských životů a značných materiálních hodnot. Takovou neplánovanou činnost považují sami vykonavatelé jako činnost bezpodmínečně nutnou a po skončení mají z ní všichni radost. Avšak neplánované a přitom ani neodůvodněné odvelení a úkoly mají již uváděné negativní důsledky a v žádném případě nepřinášejí ani radost z práce, ani neupevňují vztahy mezi jednotlivými stupni velení.

Pro takovou činnost vojáků velitelé všech stupňů jen velmi neradi obětují vytvořené časové, kádrové a materiální rezervy a to jak v krátkodobých, tak v dlouhodobých plánech činnosti. Do kategorie takových neplánovaných úkolů patří zejména odvelení vojáků a vojenské techniky na vojenskou výpomoc civilním podnikům a organizacím, aniž by pro vykonavatele byl zřejmý havarijní stav nebo bylo známo usnesení vlády, odvelování vojáků k pracím na různých vojenských stavbách tam, kde by bylo možné získat kvalifikované civilní stavební podniky, soustavné prodlužování odvelení skupin vojáků a jednotlivců na různých pracích včetně prací na vyšších štábech, požadavky na urychlené vyjádření k závažným koncepčním materiálům, požadavky na urychlené zpracování závěrů k takovým otázkám, které jsou zjevně záležitostí nadřízeného stupně velení, požadavky na účast na narychlo svolávaných poradách, shromážděních, konzultacích a konferencích, prodlužování doby cvičení a jiných služebních zaměstnáních, ukládání různých doplňujících úkolů před plánovanými cvičeními a zaměstnáními, požadavky na osobní účast určitých funkcionářů tam, kde by stačil zástupce nebo jiný podřízený orgán apod.

Mohl bych jmenovat i celou řadu dalších činností, které spadají do této oblasti narušování plánů, to však jistě postačí k tomu, aby bylo jasné, jaké vlastně neplánované úkoly způsobují vojskům a štábům potíže, ohrožují realitu plánů a vyžadují řešení. Již samotný výčet těchto úkolů ukazuje, že jejich autory jsou převážně vyšší stupně velení, než stupeň prapor nebo rota, a že tedy i zlepšení řídicí a organizačnické práce středních a vyšších stupňů velení může podstatnou měrou kladně ovlivnit plánovitou a cílevědomou činnost podřízených velitelů, štábů a vojsk.

Jaké jsou tedy cesty ke zlepšení dosavadního stavu v oblasti tvorby a dodržování plánů bojové a politické přípravy vojsk a plánů činnosti štábů?

Pokud jde o dlouhodobé, v podstatě roční plány bojové a politické přípravy

pro svazek a útvar a plány zabezpečení plnění hlavních úkolů štábů a velitelství, domnívám se, že jejich tvorba vcelku odpovídá požadavkům praxe, možnostem velitelů a štábů a soudobým potřebám. Dodá-li ústřední plánovací orgán potřebné podklady k plánování nejpozději dva měsíce před zahájením nového výcvikového roku, podřízení velitelé a štáby jsou schopni včas a kvalitně uložené úkoly rozpracovat, zakotvit je do svých plánů, vytvořit k jejich realizaci potřebné materiální podmínky, určit a v potřebném rozsahu proškolit kádry a zabezpečit potřebná politickoorganizační opatření. Podklady však musí být úplné a konečné, včetně výpisu z centrálního plánu odvelení, rozdělení výcvikových prostorů a vytvoření materiálních podmínek ke splnění stanovených úkolů.

Dvouměsíční doba na splňování úkolů na stupních svaz až rota je nutná i proto, aby štáby jednotlivých stupňů mohly účinnou pomocí ovlivnit plánování na podřízených stupních a do svých plánů činnosti, tj. do plánů zabezpečení plnění hlavních úkolů, zapracovat i některá opatření podřízených stupňů. V uplynulých letech se často stávalo, že v důsledku krátkosti času na plánování některé stupně plánovaly souběžně, přičemž nadřízený štáb měl málo času na poskytnutí účinné pomoci podřízeným stupňům, poněvadž současně musel zpracovávat i své vnitřní plány činnosti, které mnohdy neobsahovaly důležité akce podřízených štábů a vojsk. Šlo zejména o takové akce, které plánovaly podřízené stupně a na jejichž přípravě byla účast příslušníků nadřízeného štábu nutná nebo účelná. V praxi se obvykle tyto úkoly plnily stejně, ale vzhledem k tomu, že nebyly zakotveny ve vnitřních plánech činnosti štábů, byly považovány za úkoly navíc a mnohdy i za jednu z příčin nerealizace plánů.

Jsou názory, že *plánování* na výcvikový rok je *hodně pracné* a tím i zdlouhavé proto, že se vyrábí také zbytečné plánovací dokumenty. Někteří soudruzi mají za to, že i velitel svazu by mohl vydávat výcvikový rozkaz na delší dobu, než na jeden rok. Při bližším zkoumání obsahu, formy a počtu plánovacích dokumentů na výcvikový rok se ukazuje, že není účelné např. na stupni svazu vydávat pro každý vojskový svazek a vojskový útvar zvláštní organizační směrnici a že diferenciací dosáhneme odlišností příloh jednotné organizační směrnice. Pokud jde o rozkaz velitele svazu, jsem toho názoru, že opakuje-li výcvikový rozkaz velitele svazu jen zásady a znění rozkazu ministra národní obrany, pak by stačilo jej vydávat ve stejných časových intervalech jako rozkaz ministra národní obrany. Domnívám se však, že již na stupni svazu je nutné zásady rozkazu ministra národní obrany více konkretizovat a diferencovat a to i proto, že každý svaz má svoji specifikou, různý počet, druh, vybavení, početní stavy a poslání svazků a útvarů. Tuto konkretizaci a diferenciaci je možné sice příslušnou formou zakotvit do organizační směrnice, avšak tím by se organizační směrnice stala směrníci linie, metodiky, materiálních podkladů apod. V zájmu dodržení zásad stanovených v rozkaze ministra národní obrany a jejich jednoznačného výkladu na všech stupních velení, a také v důsledku objektivní nutnosti jejich konkretizace i z časového hlediska, *bude nutné* a účelné vydávat výcvikový rozkaz na nižších stupních než je ministerstvo národní obrany *nejméně na jeden výcvikový rok*.

Bude třeba dále zkvalitňovat potřebné propočty k stanovení reálných úkolů. I když v tomto směru jsme dosáhli v poslední době značného pokroku, zdaleka to však neodpovídá vědeckým zásadám a požadavkům. Nemůže tomu být ani jinak, poněvadž dosud nemáme celou řadu nutných a vyzkoušených výcvikových

norem, které by nejen usnadňovaly reálně stanovit časové normy ke splnění toho kterého úkolu, ale jistě by ovlivnily i metodický přístup k jejich uskutečnění. Mám na mysli nejen výcvikové normy pro vojáka základní služby, kde časové údaje z programů bojové přípravy mohou být jen všeobecným vodítkem, ale i střední časové normy v přípravě velitelů a štábů. Vždyť se nezdá, že právě určená doba na přípravu, provedení a vyhodnocení závažných cvičení vykonavatelům zdaleka nepostačuje, a v takových případech nezbyvá nic jiného, než v plánu někde něco ubrat nebo zrušit. Budou-li postupně známé střední časové normy ke splnění určitých zásadních úkolů, reálnost plánů se prohloubí, usnadní se kontrola, spíše se odhalí příčiny nedostatků a naleznou se cesty k jejich odstranění, posílí se pocit odpovědnosti u vykonavatelů, zkvalitní se kádrová práce a bude méně zmetků. To však zároveň vyžaduje vytvořit ke stanovení úkolů optimální podmínky.

Jednou z takových podmínek je, aby všechny velitelské stupně při měsíčním upřesňování úkolů bezpodmínečně dodržely kdysi stanovené časové termíny (MNO svazkům do každého 15., svazy svazkům do 18., svazky útvarům do 22. předcházejícího měsíce). Jak ukazuje praxe, toto organizační opatření sebrálo velmi kladnou úlohu tam, kde je důsledně dodržováno. Je-li např. velitel a štáb svazku známo, že nejpозději 18. obdrží upřesnění úkolů a odvelení na příští měsíc od velitele svazu, a že v pozdější době, kromě havarijních případů a prověrek, nic a nikdo nemůže narušit jeho plán, může daleko cílevědoměji zaměřit výchovu a výcvik, přípravu kádrů a materiální zabezpečení. V opačném případě hrozí mu stále nebezpečí, že nejen dlouhodobý, ale i upřesněný jím měsíční plán může kdykoliv nadřízený velitel narušit a nadto, že nebude mít vždy dostatek času k vytvoření kádrových, materiálních a časových předpokladů ke splnění nového nebo upřesněného úkolu. Ve svých důsledcích taková praxe vede nejen k narušení plánu činnosti velitele a štábu svazku, ale mnohdy i mnohých útvarů a jednotek, včetně rot a baterií.

Avšak ne každé upřesnění úkolů na příští měsíc je postačující. Plánovitosti a cílevědomosti v práci napomáhá jen takové upřesnění, které obsahuje úplné obsahové, časové, kádrové a materiálně technické údaje. Stává se totiž, že někdy některý údaj schází, jako např. přesný čas, počet osob, obsah zaměstnání, materiální vybavení atd. Nezdá se, že „upřesnění“ je doložka, že ten a ten úkol bude ještě dodatečně upřesněn, nebo některá složka nadřízeného štábu si upřesňuje úkoly jen po své linii, cestou příslušníků svého druhu vojska nebo služby. Stávají se i případy, kdy druhy vojsk a služby nadřízených štábů se snaží cestou příslušníků své odbornosti na podřízených štábech prosadit i neplánované odvelení osob a techniky, což mnohdy končí nepříjemnými důsledky a zbytečným zhoršením vztahů.

Bylo by proto záhodno, aby na každém stupni velení úkoly upřesňoval osobně velitel nebo náčelník štábu v jeho zastoupení, a aby tohoto práva byli výslovně zbaveni ostatní funkcionáři. Pokud jde o upřesnění odvelení osob nebo techniky, řídí se stejnou zásadou. To se pochopitelně týká i ústředního orgánu, tj. ministerstva národní obrany.

Jen tak můžeme dosáhnout stavu, aby bylo možné konkrétně zjistit kladný nebo záporný podíl jednotlivých stupňů velení na zabezpečování plánovitosti v práci, posílit odpovědnost v práci a zamezit obezličce. Tím v žádném případě nepodceňuji schopnosti, možnosti a odpovědný přístup ostatních funkcionářů v řídicí a organizační práci. Jde jen o to, aby o každé úpravě a naru-

šení plánu činnosti věděl velitel, který má největší přehled o všestranné zatíženosti, stupni přípravy, stavu bojové pohotovosti a možnostech podřízených, a má také nedílnou velitelskou pravomoc a odpovědnost. Není nutné zamlčovat ani to, že uvedený systém při upřeshování úkolů a odvelení vyžaduje od všech navrhovatelů, aby jejich návrhy velitelé byly nejen účelné, ale i důsledně zdůvodněné.

Jsou-li dlouhodobé plány výcviku vojsk a činnosti velitelů a štábů takto důsledně na každý kalendářní měsíc upřeshovány, teoreticky by se nemělo stát, aby velitel praporu (oddílu) neměl dostatek konkrétních a vyčerpávajících podkladů k včasnému upřeshnění úkolů svým podřízeným, k vytvoření kádrových, materiálních a časových podmínek na zpracování, zkoordinování, schválení, zveřejnění a důsledné dodržení rozvrhů zaměstnání rot (baterií). Jistě není třeba zdůrazňovat, že rozvrhy zaměstnání rot a baterií jsou nejcitlivějším výrobním programem, poněvadž na kvalitě jeho plnění závisí i kvalita připravovaného obránce a budovatele vlasti. Ne vždy je možné zbytečně promarněný čas při výchově a výcviku nahradit a snadno odstranit morálně politické škody, které zpravidla vznikají při neorganizované, práci.

Je pochopitelné, že za účelné a cílevědomé postavení a rozvržení úkolů při výchově a výcviku vojsk na týden nebo čtrnáct dnů a za jejich splnění nesou největší odpovědnost velitelé rot, baterií, praporů a oddílů. Na jejich teoretické připravenosti a praktických zkušenostech, jakož i na úrovni jejich řídicí a organizátorské práce závisí, zda určený čas k výchově a výcviku bude správně využit a zda bude dosaženo stanovených cílů. Proto také těmto stupňům velení nepomůže všeobecné poučování, ale jen konkrétní pomoc nadřízených velitelských a stranickopolitických stupňů. Domnívám se, že jde zejména o pomoc při stranickopolitické a mládežnické práci a vytvoření obsahových materiálních časových podmínek ke splnění stanovených úkolů. Některé z těchto podmínek jsem uvedl vpředu.

O podkladech, tvorbě, zabezpečení, plnění a vyhodnocování výcvikových plánů vojsk a plánů činnosti velitelů a štábů můžeme napsat daleko více a z jiných pohledů. V článku jsem chtěl poukázat jen na některé problémy, které ovlivňují reálnost plánů a také názory lidí na současný stav a naše možnosti v této oblasti naší řídicí a organizátorské práce. Přesto jsem přesvědčen, že i důsledné vyřešení nastíněných otázek by značně přispělo k stabilitě plánů a výraznějším výsledkům v bojové a politické přípravě vojsk a mnohostranné činnosti velitelů a štábů všech stupňů. Je mi přitom jasné, že příprava velitelů a štábů musí být zaměřena i na takové otázky, jako je rychlá a správná reakce na změněnou situaci a její pružné řešení. Domnívám se však, že k procvičování těchto vlastností plně postačují plánovaná cvičení, a že v mírové přípravě bychom měli vytvářet optimální podmínky pro klidnou, plánovitou a cílevědomou práci a odpočinek jak vojákům z povolání, tak vojákům základní služby.

A

ŽENIJNÍ
ZÁTARASY

ODTARASOVÁNÍ

Současné požadavky a způsoby vedení boje, kdy útvary a jednotky budou velmi často bojovat na jednotlivých směrech, s odkrytými boky a bez palebného styku se sousedy, **zvyšují význam zřizování ženijních zátarasů**. Zkušenosti z výcviku u vojsk a změněný charakter soudobého boje potvrzují nutnost přehodnotit způsoby zatarasování. To však na druhé straně musí nutně vést i ke změnám v organizaci, v materiálním vybavení jak ženijních jednotek a útvarů, tak i ostatních druhů vojsk.

Nepřítel bude všemi způsoby a prostředky zpomalovat postup vlastních vojsk, bude využívat všech přírodních překážek a podle svých možností je uměle zesilovat. Pro vlastní vojska z toho nutně vyplývá organizovat nutná opatření k zabezpečení tempa postupu — odtarasování.

V článku se zaměřím převážně na zatarasování a odtarasování v útočném boji.

Použití ženijních zátarasů v útočném boji

Zatarasování v útočném boji **bude mít především manévrový charakter**. Bude zabezpečovat vlastní vojska při odrážení nepřátelských protiztečí a protiúderů, při ochraně odkrytých boků, umožní rozvíjení vojsk a ztíží nepříteli manévr na bojišti.

Při plánování ženijních zátarasů v jednotlivých druzích bojové činnosti vycházíme vždy z vybavení ženijních jednotek zatarasovacími prostředky, z jejich místa v bojové sestavě a především z činnosti protivníka. V určitých bojových situacích, zvláště v počátečním období války, bu-

dou-li motostřelecké a tankové prapory vybaveny zatarasovacím materiálem v hodnotě zhruba 50 ks PT min a 150 kg trhavin, můžeme plánovat i dílčí zatarasovací opatření již na těchto stupních velení. Tato opatření jsou v POV vynucena nedostatkem ženijních jednotek na stupni jednotka až svazek a dále tím, že zesílení ženijními silami od nadřazeného velitelství bude málo pravděpodobné. **Hlavní způsob zabezpečení bojové sestavy ženijními zátarasů bude manévr činností pohyblivých odřadů zatarasovacích (POZ) a ženijních záloh (ZZ).** Jejich činnost bude

zaměřena převážně na kladení minových polí pomocí mechanizačních prostředků, v současné době s využitím minových poloautomatických ukladačů (MUP) nebo aut vybavených zhotovenými skluzy. Z hlediska ekonomického využití POZ a ŽŽ) je výhodné vybavit tyto odřady, kromě minového materiálu, ještě trhavými k ničení. Např. minový poloautomatický ukladač je podle operační normy vybaven 250 ks PT min. Jeho kapacita podle Žen-29-7 je 280 ks PT Mi BA III nebo 320 ks PT MiK. Ložná plocha není tedy plně využita a proto je výhodné vybavit každý MUP ještě alespoň 100 kg TNT.

Podle Vševojsk-1-1 čl. 42 můžeme uvažovat o činnosti POZ již na stupni pluk. Ovšem má-li to být prostředek pohyblivý a účinný, nemůžeme uvažovat na tomto stupni o nějaké improvizaci. Současný stav a výbava na tomto stupni velení, bez vytvoření zvýšených zásob ženijních zatarasovacích prostředků již před zahájením boje zpravidla nemůže zabezpečit bez pomoci nadřazeného štábu splnění ani nejnepříjemnějších úkolů. Tento stav může názorně dokumentovat počet tohoto materiálu vyváženého podle dosavadní organizace, který představuje zhruba 200 ks PT min a 0,25 TNT. Aby mohl pluk prvního sledu svými prostředky ovlivnit bojovou činnost, měl by mít ve výbavě alespoň 300 až 500 ks PT min a potřebný

- prapory pluků 1. sledu divize —
- ŽŽ pluků 1. sledu
- POZ divize (2 pokládky)
- ŽŽ divize (2 pokládky)

počet mechanických ukladačů. Tento stupeň velení by měl mít kromě toho ještě druhou dávku k zabezpečení činnosti POZ a v pohyblivé zásobě část odtarasovacích prostředků k plnění ostatních úkolů (ŽŽ, OZP a prapory), tj. zhruba dalších asi 500 ks PT min.

Na stupni divize můžeme v současné době použít k zatarasování jednak prostředky organického ženijního praporu, tj. 2000 PT min a dalších 2000 ks PT min vezených v technickém skladu divize. Tyto prostředky mohou zhruba zabezpečit úkoly plánované pro činnost divizních ženijních odřadů. Z uvedeného množství je možné vybavit divizní POZ v síle ženijní čety s družstvem MUP, činnost ŽŽ, popřípadě OZP a část zatarasovacího materiálu (asi 25 %) musí být zabezpečena pro nepředvídané úkoly.

Nebude-li divize posílena, může vyčlenit k zatarasování maximálně jeden POZ v síle čety (se čtyřmi MUP) se 2–3 dávkami min, tj. asi 3000 protitankových min; ze zbývajících částí pak přidělit pro činnost ŽŽ divize alespoň 250 ks a pro OZP dalších 50 ks protitankových min. Bude-li divize zesílena dalšími ženijními silami ze sestavy armády, můžeme v některých případech vybavit část ŽŽ zatarasovacím materiálem a potom bude plnit funkci improvizovaného POZ č. 2. (Improvizovaný v tom, že jej nebude možné vybavit MUP, poněvadž u divize jsou jen 4 ks.) Takto organizovaná činnost dvou POZ divize je výhodná zvláště ve střetném boji, kde v krátkém čase je možný manévř zatarasů současně zhruba v šířce 1,5 km v minových polích při technické hustotě 1 mina/1bm nebo 3 km při hustotě 0,5 miny na běžný metr. V dalších dvou hodinách můžeme zvýšit rozsah zatarasování o dalších 1–2 km, což celkem představuje hodnotu až 5 km minových polí (k tomu ještě hodnota asi 0,5 km minového pole na každý pluk prvního sledu). Útočí-li divize na boku hlavních sil armády s úkolem zabezpečit ohrožený bok, můžeme počítat v její prospěch i s 1 zatarasem ŽŽ armády (v síle žen. roty se 12 ks MUP — 3000 PT min), tj. hodnota asi 3–6 km minových polí. V daném případě můžeme zabezpečit tuto hodnotu ženijních zatarasů:

3×3×0,1 km	0,9 km
4×0,5	2,0 km
2×2 km	4,0 km
2×1 km	2,0 km
Celkem	8,9 km

Divize může tedy svými prostředky, při hustotě minování 0,5 miny na bm, položit až 8,9 km minových polí, zásahem armádních prostředků zvýší se hodnota o dalších 2 až 6 km.

Poněvadž manévř zatarasů bude v průběhu útočného boje uskutečnen především přehrazováním směrů nepřátelských protiztečí, bude i hodnota zatarasování na různých směrech různá. Bude záviset především na síle nepřítelů, na šířce úseku tankového terénu a na možnostech vlastních jednotek. Hodnota zatarasování postupně narůstá do hloubky. Nejbližší zásah plukovními prostředky, hodnotou 0,5 km minového pole, bude asi 2 km za čelními jednotkami 1. sledu. Prapory prvního sledu mohou použít k přehrazení důležitých směrů zatarasovací prostředky v hodnotě do 100 m ženijních zatarasů.

Na nejdůležitějším směru navazuje na zásah ZZ pluku v hloubce kolem 5 km první zásah POZ divize, popřípadě i části ZZ v hodnotě celkem do 3 km minových polí. Další manévr POZ, ZZ divize ve stejné hodnotě můžeme předkládat až v hloubce asi 15 km. Se zásahem ZZ armády můžeme počítat až v hloubce kolem 15 km v šířce do 6 km. Na určitém směru můžeme tedy dosáhnout v taktické hloubce hustotu 2 až 4 miny na bm. Tato hodnota zatarasování na daném směru zabezpečuje ostatním druhům vojsk úspěšně bojovat

s nepřátelskými tanky v terénu výhodnějším pro vlastní vojska. Kromě těchto (pozemních) zatarasovacích odřadů můžeme v určité bojové situaci plánovat i manévr zatarasů speciálně vybavenými vrtulníky. Hlavní výhodou tohoto odřadu je velká manévrovost na bojišti a možnost zásahu i na směrech, kde jsou cesty rozrušeny a terén zamokřen. Organizaci a vybavení tohoto odřadu plánuje stupeň armády a jeho nasazení bude vycházet z celkového plánu operace a plánu využití vrtulníků.

Způsoby odtarasování v útočném boji

Kromě výbušných zatarasů, zřizovaných převážně na směrech a v omezeném rozsahu, budou vojska při svém postupu překonávat celou řadu dalších zatarasů a překážek. Jejich rozsah neúměrně vzrostl v podmínkách oboustranného použití jaderných zbraní, zvláště pak zatarasů vzniklých působením tlakové vlny (závaly). Každý druh zatarasu bude vyžadovat zvláštní způsob jeho překonávání nebo odtarasování.

U každého způsobu odtarasování je nutné brát v úvahu druh zatarasu, prostředky, síly a především čas, který bude k dispozici. V článku rozeberu především způsoby překonávání výbušných zatarasů nepřítelů a částečně zatarasů (závalů) vzniklých tlakovou vlnou.

Podle dostupné literatury používá nepřítel v podstatě obdobné způsoby a prostředky ke zřizování výbušných zatarasů, jako v ČSLA. V západních armádách intenzivně rozpracovávají způsoby zatarasování s cílem jednak zkrátit dobu k zatarasování a maximálně ty práce mechanizovat. K tomu uskutečňují výzkum konstrukcí nových druhů PT min z hlediska větší efektivity na principu kumulativních náložů s dokonalejšími způsoby roznětu, zvětšením účinnosti a snížením celkové váhy min. Na minová pole kladou požadavek, aby neztěžovala manévr vlastních tanků, což na druhé straně vyžaduje i jejich dokonale zajištění. **Velký význam kladou rovněž na využití jaderných min k vytvoření mohutných zatarasů.**

K zabezpečení rychlého postupu vojsk je rozhodující mít dostatek zpráv o nepřátelských zatarasech, znát důkladně terén a správně jej využívat, mít dostatek vlastních odtarasovacích prostředků a umět je rychle a účinně používat.

Aktivní a nepřetržitý průzkum vedený do velké hloubky všemi druhy vojsk je předpokladem rychlého splnění všech úkolů souvisejících s překonáváním překážek a zatarasů na směrech postupu

vlastních vojsk. Postupně směrem k prvosledovým jednotkám se průzkum zhušťuje a bezprostředně přechází až na technický ženíjný průzkum, který musí dát již konkrétní údaje o druhu zatarasu (průběh, hloubku, způsob překonávání, možnost objížděk apod.).

K překonávání překážek a zatarasů lze použít všechny ženíjní prostředky (ženijní zemní stroje, trhaviny, přepravní a mostové prostředky apod.) a část techniky ostatních druhů vojsk (automobilní jeřáby, návesná zařízení atd.).

K vytváření průchodu minových polí k odminování postupových os a k úplnému odminování terénu používáme výbušné a mechanické prostředky a prostředky k ručnímu odminování.

Pro boj jednotek a útvarů budou rozhodující výbušné a mechanické odminovací prostředky. Ruční způsob odminování používáme jednak ve vlastním týlu při plošném odminování všech minových polí (vlastních i nepřátelských) a dále tam, kde nebude možné využít mechanizace, jako např. při dezadustaci objektů připravených k ničení, při odstraňování různých nástrah a především při odtarasování jaderných min nepřítelů. Z mechanických odminovacích prostředků jsou v naší armádě zavedeny mechanické odminovače — tral a vyoravač, raketový odminovač ROD 200 a výbušný odminovač. V určité situaci (k odstraňování menších zatarasů) můžeme využít táhlých náložů. Při plánování těchto mechanizačních prostředků přihlížíme vždy k jejich zvláštnostem.

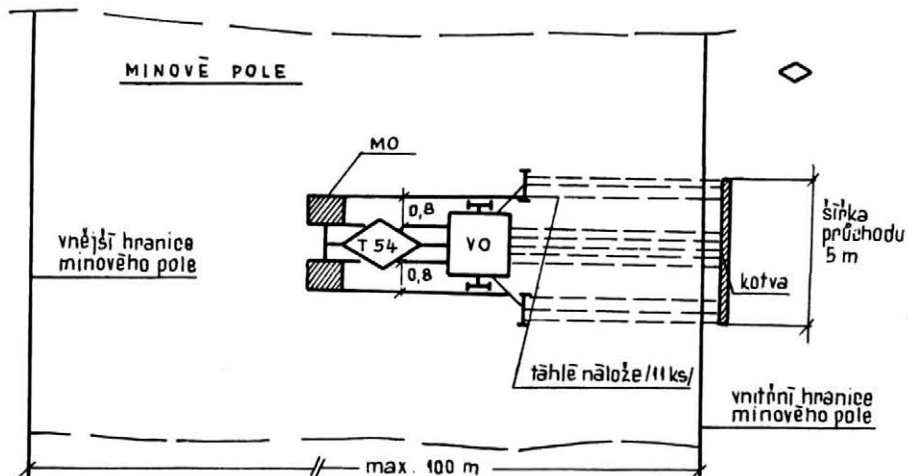
Mechanický odminovač — tral (Zen-29-3) prošel vývojem již ke konci druhé světové války a ve všech armádách i v naší se ustálil na formě tlačných disků s možností vytvářet buď koleje průchody nebo souvislý průchod o maximální šířce 4,85 m (HIGH HERMAN — USA). Mechanický odminovač — tral je v podstatě soustava 2 vozíků s kotouči

tlačenými před tankem s možností vytvářet kolejový průchod o šířce $2 \times 0,8$ m. Spojuje v sobě vlastnosti rychlého průzkumného i odminovacího prostředku k odminování komunikací i k vytváření průchodů v terénu. Jeho nedostatkem je velká váha a tím i snížená manévrovací schopnost tanku. Každý z vozíků tralu přivede k výbuchu až 5 min těžkého typu (a 10 kg TNT) nebo 15 min lehkého typu (a 6 kg TNT) než je sám zničen. Uvažujeme-li, že v průběhu jednoho dne narazí útočící jednotka asi $4 \times$ na minová pole o hustotě 1 mina na bm, vidíme, že u min těžkého typu bude nutné již začátkem příštího dne plánovat výměnu zničených vozíků. U min lehkého typu se životnost tralu prodlouží zhruba trojnásobně. Dalším nedostatkem tohoto prostředku je poměrně dlouhá doba montáže, která vycvičené osádce trvá asi hodinu.

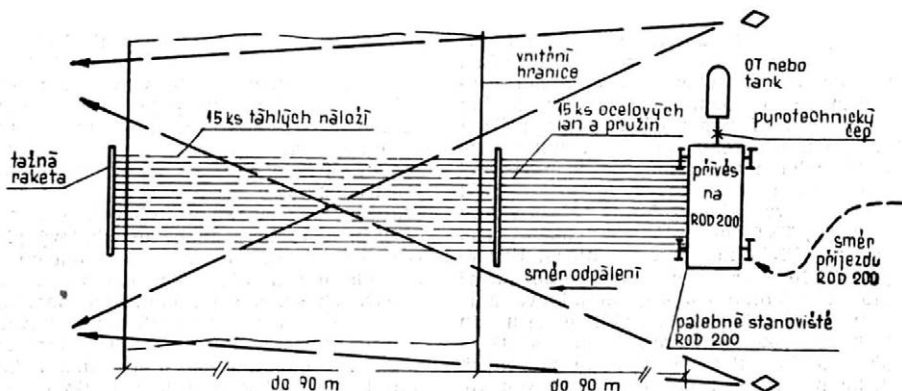
Další prostředek k vytváření průchodů ve výbušných zátarasech je **mechanický odminovač - vyoravač** (Žen-29-5). Je upevněn na tanku, váží 3,2 t a vytváří rovněž kolejový průchod, ne však tlakem, ale vyoráním min vně pásů. Největší jeho předností je schopnost zřizovat průchod v minovém poli z jakýchkoli min. Je třikrát lehčí než předchozí typ, takže manévrovací schopnost tanku podstatně neovlivňuje. Jeho nevýhodou je, že při zřizování průchodů jede tank pomaleji než u tralu, dále že jej nelze použít při odminování v tvrdých zeminách a na cestách a konečně, že nevydrží tolik výbu-

chů zajištěných min jako tral. Největší nevýhodou všech mechanických kolejových odminovačů je, že vytvářejí pouze kolejový průchod, který je nutné k dalšímu využití upravovat. K odstranění tohoto nedostatku je v naší armádě zaveden výbušný odminovač (Žen-29-6). Tento prostředek bude vždy spojen s některým druhem mechanického kolejového odminovače. Je to jednoduchý dvoukolový přívěs, se soustavou jedenácti ohebných táhlých náloží dlouhých 100 m. Tento prostředek spoju s mechanickým odminovačem může vytvořit průchod v minovém poli o rozměru 5×100 m (viz obr. 1).

Nálože odpaluje obsluha přímo z kabiny tanku v okamžiku, kdy přívěs vyjede s náložemi za vnější hranici minového pole. Prázdný přívěs může rovněž odpojit osádka z kabiny odpálením pyrotechnického čepu popřípadě mechanicky a tank může plnit další úkoly bez zastávky. Použití tohoto zařízení je jednorázové, další použití vyžaduje přívěs znovu naplnit potřebnými náložemi, kotvou a roznětovou tyčí s celým roznětovým zařízením, což je úkol pro speciálně vycvičenou jednotku a vyžádá si 40 min. od doby přísunu nové náplně. Současný a nejdokonalejší prostředek k vytváření průchodů v minových polích je **raketový odminovač ROD 200** (Žen-29-4). Je to soustava 15 ohebných táhlých náloží dlouhých 100 m a uložených v plechovém zásobníku, který se připevní před odpálením do speciálního (i plovoucího) přívěsu nebo na automobil PV3S. Tyto nálože jsou vpředu upevněny

Obr. 1 Schéma činnosti tanku při vytváření průchodu pomocí mechanického a výbušného odminovače

Obr. 2 ROD 200 v okamžiku po dopadu (schéma)

na tažné raketě, která celou soustavu po odpálení přenesla vzduchem do minového pole. Při dopadu dojde k současnému výbuchu celé soustavy a vytvoří se průchod o rozměrech $90-100 \times 3,7-4,5$ m. Před odpálením je nutné zjistit vnitřní hranici minového pole a ve vzdálenosti 85-95 m od ní určit palebné stanoviště.

Odpálení se uskutečňuje přímo z kabiny tažného bojového vozidla v několika vteřinách. Použití ROD 200 je jednorázové, po odpálení je nutné přívěs znovu naplnit. ROD 200 (přívěs) připravuje k dalšímu použití vycvičená obsluha pomocí jeřábu. Průchod je dobře viditelný, ale z důvodu bezpečnosti je nutné jej prověřit na přítomnost nevybuchlých min a odstranit ocelová lana a pružiny, které zůstanou na povrchu před vjezdem do průchodu. ROD 200 nemůžeme použít k odminování silnic (stromy, telef. vedení a možnost vybočení ze směru) můžeme jej však použít i na odtarasení protilehlých břehů při násilném přechodu. Řeka však nesmí být širší než 80 m (z konstrukčních důvodů), palebné stanoviště je pak maximálně do 15 m od břehu. Způsob odpálení je znázorněn na obr. 2.

Oba výbušné odminovací prostředky jsou velmi účinné, zabezpečují vysoké tempo na bojišti, kladou však nutně náročnější požadavky na obsluhu, údržbu a skladování.

Vycházíme-li z požadavku předpisu Vševojsk-1-2 čl. 93 [tj. na každou čtu

prvního sledu jeden průchod], nemůžeme tento úkol při 100% zaminování plně zabezpečit mechanizačními odminovacími prostředky. Rozsah zatarasování v průběhu bojové činnosti nepříteli nebude nikdy v celé šířce stejný a proto i požadavky na odminování budou v různých úsecích odlišné. Úkolem všech druhů průzkumu bude především zjistit průběh minových polí, mezery v nich a možnost jejich obejít.

V současné době má nejvýhodnější uskupení mechanizačních odminovacích prostředků tanková divize. Počítáme-li, že každý tankový prapor je vybaven dvěma mechanickými odminovacími (MO) a ke každému MO uvažujeme po dvou výbušných odminovacích (VO), potom každý tankový prapor je schopen v průběhu útočného boje vytvořit až 4 průchody široké 5 m a navíc ještě jeden kolejový průchod v minovém poli z těžkých min nebo dalších asi 10 průchodů z min lehkého typu.

Tankový prapor útočící dvěma rotami v prvním sledu může tedy v průběhu jednoho dne zabezpečit pro každou rotu dva průchody v šířce 5 m. Větší potřebu průchodů je nutné řešit objíždkami, mezerami v minových polích a v krajním případě např. při průlomu připravené obrany nepříteli, i přesunem těchto prostředků z jiných úseků a od jednotek z druhých sledů. V rámci divize můžeme použít i raketové odminovače ženijního praporu divize o celkové kapacitě 6 výstřelů.

V útočném boji tankové divize můžeme k vytváření průchodů v minových polích použít:

- 3 tankové pluky a 3 tankové prapory $3 \times 3 \times 2$ ks MO = 18 ks MO
- 1 motostřelecký pluk (1 tankový prapor) $3 \times 3 \times 4$ ks VO = 36 ks VO
- ženijní prapor divize. . . 6 výstřelů ROD 200

Tanková divize může tedy v útočném boji vytvořit v minových polích až 46 průchodů o šířce 4–5 m.

Motostřelecká divize v důsledku odlišné organizace může vytvořit až 30 průchodů o šířce 5 m. Nedostatek je především u motostřeleckého pluku, který může vlastními prostředky vytvořit pouze dva průchody, tj. pouze **jeden** na prapor prvního sledu a to za předpokladu, že tyto prostředky (MO+VO) dostane s přidělenými tanky od tankového praporu.

Poněvadž motostřelecký prapor má obrněné transportéry, bylo by účelné trvale začlenit do jeho organizace alespoň 1 ks ROD 200, čímž by byl nedostatek částečně vyrovnán.

Vlastní útočící jednotky budou však překonávat a odtarasovat celou řadu dalších překážek a zátarasů. V současných bojových podmínkách to budou převážně závaly v lesních masívech a osadách, vzniklé použitím jaderných zbraní jak vlastními vojsky, tak i nepřitelem. K jejich odtarasování budou používat všechny ženijní prostředky i prostředky a bojovou techniku ostatních druhů (např. jeřáby,

vyprošťovací techniku, návěsná zařízení apod.). Jejich odtarasování bude vždy podstatnou měrou ovlivňovat čas. V určité bojové situaci budou vojska zřizovat průchody, jinde bude výhodnější vytýčovat objízdky. Konkrétní způsob by měl na základě zpráv a vyhodnocení navrhnout ženijní náčelník. Podle zkušeností z výcviku vojsk, kalkulací a dostupné literatury uvažujeme s těmito normami při odstraňování závalů:

— 1 četa s jedním buldozerem (nebo tankem s buldozerovým zařízením) a s jednou až dvěma motorovými pilami uvolní 100 bm cesty široké 6 m za 1 až 1,5 hodiny;

— nebo 1 četa pouze s motorovými pilami uvolní stejný úsek cesty zhruba za 2 až 3 hodiny.

K vytváření průchodů v jaderných zátarasích nepříteli bude nutné vyčleňovat zvláštní odřady s úkolem tyto jaderné miny zneškodnit a zabezpečit tak pohyb ostatním druhům vojsk na bojišti. Hlavní tíhu při zneškodňování jaderných min budou mít vyčleněné a speciálně vycvičené ženijní jednotky.

Z á v ě r

Poukázal jsem na některé současné možnosti vlastních vojsk při zátarasování. Úmyslně jsem vynechal část o zátarasování v obraně, poněvadž toto téma bylo podrobně rozebráno ve VM č. 4/65 a část o odtarasování jaderných zátarasů. Tato problematika by vyžadovala samostatný článek.

V obou částech jsem se snažil rozebrat možnosti plnění těchto úkolů současnými prostředky a technikou a na druhé straně poukázat i na nedostatky, vyplývající ze současného vybavení vojsk ženijními a jinými prostředky.

V současné době, kdy klademe důraz na střetný boj, vystupuje zvlášť naléhavě do popředí nutnost většího zabezpečení vojsk zátarasovacími a odtarasovacími prostředky, s důrazem na stupeň pluku. Současně řešit jeho vybavení nejmodernějšími zátarasovacími mechanizačními prostředky a motostřelecké jednotky zabezpečit větším množstvím mechanizačních prostředků k vytváření průchodů v minových polích a ostatních zátarasích.

A konečně bude nutné ve větším rozsahu plánovat i použití vrtulníků k manévru zátarasů.

Psychologie

V ČINNOSTI ŠTÁBŮ

Současné údobí vědeckotechnické revoluce přináší nové pohledy na využití vědeckých a technických poznatků. Pronikavý růst vědy vyvolává změny i v jejím společenském postavení, poznatky vědy jsou tak progresivní, že za posledních 10 — 15 let se její rozsah téměř zdvojnásobil. Při tom nové vědní obory jsou značně složité a jejich zobecnění předcházela zpravidla úsilovná činnost nejen jednotlivců, nýbrž i celých pracovních kolektivů — týmů. Z celé řady nových vědních oborů zaujímají dnes významné místo **pedagogika, psychologie, sociologie** a řada dalších. Není jistě samoučelné, že právě na jejich studium zaměřují pozornost velitelé, političtí pracovníci a příslušníci štábů.

Psychologie prošla v minulosti vývojovou cestou, na níž jí nebyla vždy přiznávána potřebná důležitost. Některé její aplikace a závěry, k nimž dospívá především vojenská psychologie, mají v současné době významné postavení, a to nejen v činnosti velitelů, štábů a jednotek, ale významnou měrou ovlivňují i takový druh velitelské činnosti, který lze shrnout pod pojmem „organizátorská a řídicí činnost“. Psychologie velení i psychologie vojenských kolektivů jsou dnes uznávaným důležitým faktorem. **Sociálně psychologické problémy**, vznikající a uplatňující se ve vojenských kolektivech, jejichž společenský charakter plně ovlivňuje i každého jednotlivce, vyúsťují pak v některých závěrech sociální psychologie, která si všímá psychického života i existence člověka ve velkých i malých skupinách i jeho ovlivňování komunikačními prostředky.

V činnosti vojenských jednotek a útvarů, v pracovní činnosti velitelů a štábů vytvářejí se vztahy a vazby, které nutně

ovlivňují každého příslušníka. Oficiální vztahy, tj. funkční vztahy moci a podřízení, střetávají se někdy s požadavky na dosažení vysoce sladěných složek štábu schopných vzájemného zastoupení. Štáb jako celek je organismus, v němž na celním místě jsou funkční vztahy mezi jednotlivci i jednotlivými složkami a odděleními. Formální struktura je zde plně podporována vztahy velení a moci. Cesta k vytvoření plně sladěného kolektivu je základní cestou vnitřního rozvoje vztahů ve štábu a potřeba řešení celých řetězců meziosobních vztahů a jejich sladení s funkčními vztahy je objektivní skutečností. Neformální struktura, tj. struktura vztahů mezi jednotlivci, vyplývajících ze vztahů osobních, ze sympatií či antipatií, prestiže apod. nekryje se zpravidla se strukturou formální. Základní metoda, řešící tyto vztahy, je **sociometrická analýza**.

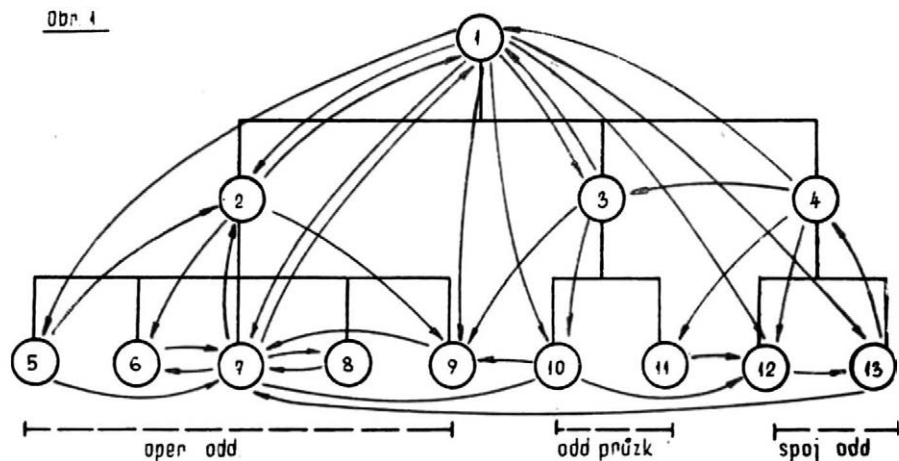
Vyjděme ze stručného případu, v němž uvažujeme tuto formální strukturu tří velmi úzce spolupracujících oddělení štábu dříve:

- náčelník štábu
- operační oddělení (složen: náčelník a pět příslušníků)
- oddělení průzkumu (složen: náčelník a dva příslušníci)
- spojovací oddělení (složen: náčelník a dva příslušníci).

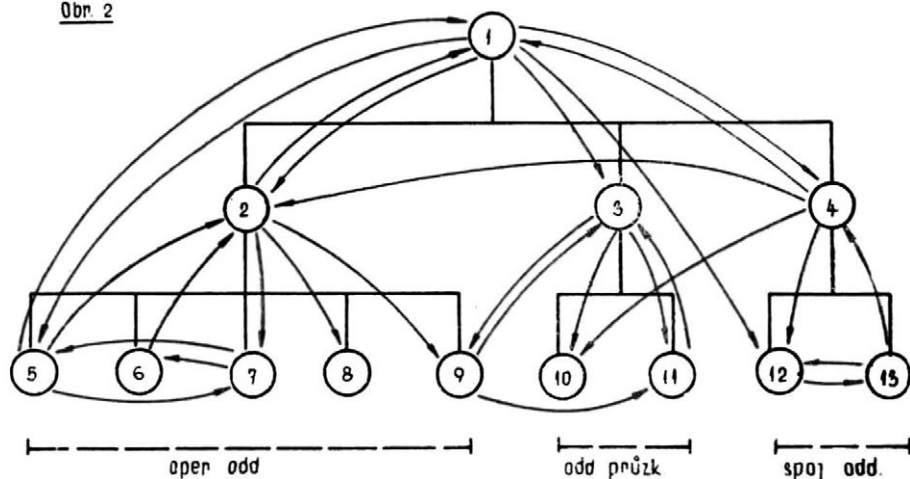
Otázky neformálních vztahů řešíme sociometrickým testem. Příkladem může být byt jen stručný výzkum, v němž jednotliví příslušníci uvedených oddělení odpoví na otázky:

1. s kým nejraději spolupracuješ při zpracování a řízení společných úkolů (takt. cvičení, velit. zaměstnání aj.);

Obr. 1

Obr. 2

LEGENDA:

- zařízení příslušníka odd štábu ve formální skupině
- formální vztah
- - - kladný vztah
- ... záporný vztah

2. koho z uvedených oddělení považuješ za dobrého organizátora?

3. S kým nerad spolupracuješ?

Příklad dvou možných získaných odpovědí, kterých může být velké množství, znázorníme graficky v **sociogramech**, uvedených na **obr. 1 a 2**.

Co můžeme vyčíst ze zpracovaných grafů?

V sociografu č. 1 je zřejmý oboustranně kladný vztah NS s náčelníkem operačního i průzkumného oddělení, což jistě usnadňuje činnost při prosazování úkolů na těchto odděleních. Neuvedený vztah NS ke spojovacímu náčelníkovi a záporný vztah spojovacího náčelníka k náčelníkoví štábu je bezesporu jednou z příčin možné částečné izolace spojovacího náčelníka. V rámci operačního oddělení je silným jedincem příslušník označený číslem 7, rovněž tak ve spojovacím oddělení příslušník č. 12; naopak téměř izolovaným a negativním činitelem, k němuž nejsou kladné vztahy, je příslušník operačního oddělení, označený číslem 9.

Sociograf č. 2 ukazuje oboustranně záporný vztah NS s náčelníkem operačního oddělení a spojovacím náčelníkem.

Takto vyjádřený pracovní vztah jistě nepřispívá aktivitě a iniciativě nejen těchto funkcionářů, ale i jim podřízeným oddělením. Oba náčelníci, tj. jak operačního oddělení, tak spojovací náčelník, jsou zcela izolováni. Není proto výjimkou, že uvnitř oddělení vznikly uzavřené skupiny, jako je tomu na operačním oddělení mezi příslušníky 5, 6 a 7, na průzkumném oddělení mezi příslušníky 3, 9 a 11 a na spojovacím oddělení mezi dvojicí 12 a 13. Postavení náčelníka operačního oddělení a spojovacího náčelníka v rámci jim podřízeným oddělením není jistě dobré, rovněž tak i vztah mezi uvedenými odděleními navzájem.

Sociograf nám sice umožňuje posoudit vzájemné vztahy mezi jednotlivci v rámci oddělení i mezi odděleními navzájem a při plném domýšlení poskytl by jistě příslušným funkcionářům dostatek námětů k tomu, jak vytvořit lepší, zdravější prostředí na odděleních i ve štábu.

Výsledky testu můžeme také znázornit i diagramem, tj. použitím tzv. **sociometrické matice**. V jejím záhlaví vyznačíme jednotlivé příslušníky oddělení, kteří „volí“ tj. určují svůj kladný záporný vztah

→ volí

Obr. 3

je volen

přísluš.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	součet
1		1	1	-1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	3/1
2	1		0	0		0	-1	0	0	0	0	0	0	1/2
3	1	0		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2/
4	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	1	1/
5	1	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	1/
6	0	1	0	0	0		1	0	0	0	0	0	0	2/
7	1	0	0	0	1	1		1	1	1	0	0	1	7/
8	0	0	0	0	0	0	1		0	0	0	0	0	1/
9	-1	-1	-1	0	0	0	0	0		-1	0	0	0	/4
10	1	0	1	0	0	0	0	0	0		0	0	0	2/
11	0	0	0	-1	0	0	0	0	0	0		0	0	/1
12	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1		0	4/
13	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1		1/1

k ostatním příslušníkům. Svisle pak vyznačíme tytéž příslušníky, kteří jsou však „voleni“. Kladná vazba je vyjádřena číslem +1, záporná naopak číslem -1, není-li vazba vyjádřena, píšeme 0.

Sociograf čís. 1 je znázorněn na **obr. 3**

Součtem kladných vazeb, tj. sečtením kladných hodnot ve vodorovném řádku u jednotlivých příslušníků oddělení můžeme usuzovat na jejich dominující postavení jak v rámci oddělení, tak v rámci celého štábu. Naopak součet záporných hodnot ukazuje jejich izolovanost.

Tak z obr. 3 jsou příkladem dominujícího postavení příslušníci

čís. 7 — příslušník oper. oddělení —
7 kladných vazeb,

čís. 12 — příslušník spoj. oddělení —
4 kladné vazby,

čís. 3 — náčelník štábu —
3 kladné vazby.

Izolováni jsou naopak příslušníci

čís. 9 — 4 záporné vazby a

čís. 2 — 2 záporné vazby.

Z uvedených hodnot můžeme dále určit index sociometrického statutu, který je dán poměrem počtu kladných vazeb k celkovému počtu možných vazeb.

K posouzení soudržnosti, často pak i akceschopnosti složek štábu, můžeme vypočítat tzv. index soudržnosti. Ten je dán poměrem faktických vzájemných vazeb a možných kladných vazeb.

Celkový počet možných vazeb můžeme vyjádřit obecným vzorcem

$$\frac{n \cdot (n - 1)}{2}$$

n... celkový uvažovaný počet příslušníků štábu

v daném konkrétním příkladě pak hodnotou 78.

Při výpočtu uvedených příkladů zjišťujeme:

— sociograf číslo 1
počet vzájemných vazeb 33
index soudržnosti = $33 : 78 = 0,42$

— sociograf číslo 2
počet fakt. vzájemných vazeb 28
index soudržnosti = $28 : 78 = 0,36$

Tyto dva příklady ukazují, že vztahy vyjádřené v příkl. 1 jsou k práci uvažovaných složek štábu mnohem příznivější než stav, zachycený na sociografu čís. 2.

Je nutné plně docenit i skutečnost, že zachycení momentálních vztahů je sice důležité k vyvození některých nezbytných závěrů, avšak stejně důležitá je i druhá stránka věci: že totiž pracovní kolektivy, v daném případě to které uvedené oddělení, ovlivňuje život každého příslušníka. A proto třeba jen pouhé přehlížení stavu, zjištěného u příslušníka čís. 9 na sociografu čís. 1 by při ponechání volného průchodu mohlo působit stále více negativně, vést ke zvyšující se izolaci, ke ztrátě perspektivy a chuti k práci, k jeho stále větší uzavřenosti, v neposlední řadě pak k vyřazení z kolektivu vůbec.

Sociální psychologie, jak vyplývá ze stručného příkladu může svými závěry značně prospět při řešení závažných otázek a vztahů ve štábech i jednotkách a její plné poznání může ukázat velitelům, politickým pracovníkům a příslušníkům štábů některé důležité faktory, ovlivňující jejich organizátorskou a řídicí práci.

Podplukovník docent Ján Z v a d a, CSc

KLASIFIKACE SOUDOBÝCH VÁLEK

Odstrašování a strategie

Beaufre rozděluje ozbrojené konflikty jaderného věku na tři základní skupiny.

1. války, které se sice připravují, ale vzhledem k velikosti rizika použití jaderných prostředků je nelze realizovat. Jejich příprava je však nezbytnou součástí strategie odstrašování.

Rozeznává:

a) všeobecnou válku, která může mít formu rychlé a gigantické všezničující jaderné války nebo formu všeobecné kontrolované jaderné války (s opožděným odvetným úderem nebo se selektivním použitím jaderných zbraní; všeobecná eskalační válka; válka, při níž se ušetří určitá geografická oblast),

b) lokální intenzivní války, neboli americké „theater wars“, které mají všechny rysy všeobecné klasické nebo jaderné války, geograficky omezené jen na určitou oblast.

2. války, které lze realizovat, poněvadž nevyvolávají nutně a za všech okolností bezprostřední nebezpečí jaderné katastrofy.

Autor je člení na čtyři druhy:

a) studenou válku bez gerily s pátou kolonou nebo bez páté kolony (Berlín, Kongo, Střední východ),

b) studenou válku s gerilou (Alžír, Vietnam, Kuba, Angola),

c) válku polohorkou (demi-chaude) s omezeným použitím klasických válečných prostředků (Kuba, Laos, Izrael, Jemen),

d) klasickou omezenou válku (Indonésie, Korea, Matsue, Suez, Bizerta atd.).

3. Za situace, kdy jaderné války lze připravovat, nikoliv však vést, klesá věrohodnost odstrašování až k nule. Proto je podle autora nutné uchovat hodnotu odstrašování a vyčlenit jako samostatnou skupinu tzv. smíšené, střední, podlimitované jaderné války. Několika výhrůžnými strategickými údery na Kamčatku nebo na jinou oblast, jak navrhuje americký teoretik H. Kahn, nebo faktickým útokem proti části sil nepřítele, podle domněnky H. Kissingra, lze obnovit reálnou možnost

III. VOJENSKÉ A POLITICKÉ DŮSLEDKY ODSTRAŠOVÁNÍ

prvního úderu a eskalace, popřípadě vzbudit alespoň obavu, že k ní může ve větším rozsahu dojít.

Beaufre třídí tedy války převážně podle vojenskotechnického hlediska. Rozdílly ve vybavenosti materiálně technické základny války, v rozměrech ničivosti jednotlivých válečných prostředků, v prostoro-ově ohraničeném dějišti konfrontace — jinak řečeno — možné důsledky války, jakož i předpokládaný psychologický vliv existence jaderných sil na politické chování a činnost soupeře, jsou v jeho pojetí určující kritéria vědeckého rozlišování válek. Tím **zastírá spojitost války a politiky a zároveň zcela potlačuje moment sociálně ekonomické a politické podmíněnosti ozbrojených konfliktů.** Mízi rozdíl mezi reakční agresí USA ve Vietnamu a spravedlivým osvobozenecským bojem vietnamského lidu, mezi ozbrojenou intervencí mezinárodního kapitálu v Kongu a zápasem konžského lidu za svobodu, mezi lokální, intervenční, imperialistickou válkou na jedné straně a mezi národně osvobozenecskou, obrannou národní, či spravedlivou válkou na straně druhé. Autor zřejmě ignoruje nebo popírá práva národů na sebeurčení, práva vykořisťovaných mas zbavit se sociálního útlaču atd. Je ovšem, vnější stránku války povyšuje nad její obsah a podstatu.

Podle jakých kritérií tedy klasifikovat války — podle třídně ekonomického, mocenského nebo technického hlediska?... jinými slovy podle sociálně ekonomických příčin, podle objektivních a subjektivních možností, nebo podle sociálních a technických výsledků válek? V. I. Lenin zdůrazňoval nezbytnost konkrétně historického přístupu. „Válku je třeba zkoumat v souvislosti s historickou situací, za níž je válka vedena...“, „jedině správným kritériem poměru marxistů k válkám mohou být zájmy třídního boje proletariátu, nebo lépe řečeno, zájmy mezinárodního proletářského hnutí“.¹⁾ Tyto výroky odrážejí základní požadavky marxistické metodologie: princip třídně politických vztahů, princip poměru sil a princip způsobu vedení války. Potíž je v tom, že se uvedené zásady v každé historické epoše odlišně uplatňují. Proto je pokaždé třeba předem analyzovat charakter příslušné historické epochy či historické situace, konkrétně vymezit obsah pojmu „zájem“ mezinárodního proletariátu.

Každý jistě dobře chápe, jak převratné změny do vojenství a do všech oblastí společenského života vnáší a v nedaleké budoucnosti ještě ve větším rozsahu vne-

se probíhající vědeckotechnická revoluce. Dnes je teprve začátek procesů, které budou mít pro lidstvo nedozírné následky. Zatím nelze určit, jak ovlivní lidské dějiny, natož postihnout jejich odraz ve vojenství, vliv na osudy války a míru. Politika musí však umět alespoň přibližně odhadnout směr příštího vývoje a zůstat přitom pevně na půdě reality. Realizuje totiž své cíle přetvářením samotné reality, používané jako nástroj své vlastní přeměny. Příklad soudobé buržoazní politické teorie, a ještě lépe, příklad soudobé politické praxe reakční monopolistické buržoazie přesvědčuje, že ničivá jaderná technika sice podstatně omezuje možnosti imperialistické politiky realizovat její cíle jadernou válkou, ale sebedokonalejší jaderná technika sama o sobě neodstraňuje ekonomické příčiny válek, ani imperialistickou politiku. Z toho vyplývá, že války soudobé epochy nelze zatím třídit přednostně podle jejich možných ničivých výsledků, nýbrž podle sociálně ekonomických a bezprostředních politických příčin.

Uznáváme-li důležitost klasifikace podle vojenskotechnických aspektů, nejsou zatím důvody podřítit sociálně ekonomické a politické momenty momentu technickému. Ne ekvivalent násilí, nýbrž **objektivní povaha vztahů mezi státy a charakter jejich politiky zůstává stále nejspolehlivějším vodítkem k rozlišování typu válek a míru.** V dokumentech mezinárodního komunistického hnutí se určuje charakter válek převážně podle povahy rozporů společenských systémů a podle povahy vztahů mezi světovými systémy, podle jejich úlohy v dějinách mezinárodních vztahů atd. Z objektivního poměru imperialismu k socialismu může vzniknout světová jaderná válka. Z poměru imperialismu k závislým, utlačovaným nebo zotročeným národům vyrůstají národně osvobozenecské války. Z antagonismu vykořisťovaných a vykořisťovatelských tříd, tj. z reakční politiky vládnoucích monopolistických kruhů se rodí války občanské atd. Hlavním nositelem válek zůstává i nadále imperialismus.

Příčiny válek nelze zkoumat izolovaně od možnosti války vést, od poměru sil mezi systémy, třídami, státy, národy atd. Význam kategorie poměru sil v celosvětovém měřítku mohl v novém světle ocenit teprve XX. sjezd KSSS. Až ve druhé polovině padesátých let se totiž poprvé v dějinách vytvořila taková mocenská struktura, že imperialismu vlastní tendence k válkám se nemusí nutně ve válkách projevovat. Poměr sil mezi imperialismem a socialismem se vyrovnává. Socialismus se stává rozhodujícím dějinným činitelem.

1) V. I. LENIN, sv. 15, str. 202 — 203

Světové války, měřeno rozměry epochy, přestaly být nevyhnutelné, a to v době, kdy ještě existuje imperialismus. Rovněž ještě v době před zánikem imperialismu změněn poměr sil dává reálné možnosti trvalého míru.

Poměr sil tedy podstatně ovlivňuje mírovou strategii sil socialismu, někdy často ve zcela opačném duchu, než strategii imperialismu. Např. Beaufre vyvozuje modely své strategie z různé odstupňovaných mocenských vztahů mezi soupeřícími stranami, přičemž formu ozbrojených konfliktů spojuje s mocenskou převahou imperialismu, zatímco socialismus z vlastní mocenské převahy vyvozuje možnost mírového řešení rozporů mezi systémy.

Kvalitativně nové účinky jaderných zbraní kategoricky vyžadují vzít při analýze problému války a míru v úvahu i moment možných důsledků světových válek na vývoj lidské společnosti. Je-li rozsah válečného ničení tak fantastický, že válka ohrožuje nejen kapitalismus, ale i socialismus, ba celé lidstvo, nelze postoj k válkám definovat pouze výše uvedenými hledisky. Vývoj techniky vojenství, pozměňující dialektiku cíle a prostředku, vždy ovlivňoval marxistické názory na použití ozbrojeného násilí jako nástroje revoluční a demokratické politiky. Marxisté odmítali heslo: cíl, či úspěch světlí prostředky. Dostane-li se míra a rozsah násilí do rozporu s programovými politickými cíli, je nutné dát přednost neozbrojeným formám. Socialismus, sleduje-li opravdu socialistickou politiku, nemůže vést jinou válku, než tu, která by mu byla vnucena. V té míře, v jaké se jaderná válka stává riskantním prostředkem imperialismu, alternativa: buď svět válek, nebo svět míru, přesouvá se do polohy alternativy: buď mír bez zbraní, nebo ozbrojený mír. Převážná většina buržoazních teoretiků a politiků již nevěří, že jaderná válka pomůže obrodit kapitalismus. Nevěří ani, že ho obrodí jaderné válečné prostředky. Může atom v rukou kapitalismu zadržet revoluční postup národů ke svobodě, k socialismu a míru? Může, ale jen v případě, že by kapitalismus byl jeho monopolním vlastníkem nebo měl nad socialismem nejen celkovou, ale i vojenskou a jadernou zřetelnou nebo rozhodující trvalou převahu. Naštěstí tomu tak není. Socialismus má prostředky, které se vyrovnají a předčí prostředky agresorů.

Na úvahy autora o klasifikaci válek navazují úvahy o vojenském systému v jaderném věku, o zásadách organizace a výstavby ozbrojených sil. Beaufre vyslovuje domněnku, že vzhledem ke složitosti

soudobých podmínek lze každý vojenský systém považovat v jistém smyslu za hypotetický. Rychle se měnící skutečnost vyvoluje jakoukoliv doktrinářskou jistotu a jednoznačně vyžaduje takový systém, jenž se dá pružně přizpůsobit jakékoliv situaci. V neustálém pohybu a změně je však nutné najít určité relativně pevné body. Stálým posláním ozbrojených sil je zabránit válce (úkol především jaderné strategie), podporovat národní politiku (úkol nepřímé strategie) vyhrát válku (úkol válečné strategie). Ozbrojené síly musí mít tedy

- jadernou sílu, které patří absolutní prvenství, vzhledem k její odstrašovací funkci,

- konvenční klasickou sílu, která by podporovala národní politiku a umožnila vést intervenční války, samozřejmě proti národům zemí třetího světa,

- národní milici k zajišťování vnitřní bezpečnosti a obrany v případě potřeby potlačit revoluce doma i za hranicemi, např. v sousedním Španělsku a v Itálii.

Beaufre říká, že Francie potřebuje nejen techniky a managery, ale i diktátory a občana — obránce vlasti. Armáda musí zůstat plně národní, hlubokými kořeny rostlá se životem, historií a tradicemi země.

STRATEGICKÉ DŮSLEDKY ODSTRAŠOVÁNÍ

V poslední, páté kapitole knihy se autor zabývá strategickými důsledky odstrašování, jak se projevují v oblasti tzv. strategie přímého, tj. v podstatě jaderného odstrašování a v oblasti strategie nepřímého, tj. politického, ekonomického a jiného mimojaderného odstrašování.

Ve druhé části recenze jsem podrobněji rozebral Beaufrovo pojetí fungování odstrašování v bipolárním a multipolárním jaderném světě. Omezím se proto na prostý souhrn nejzákladnějších tezí autora:

- existující vzájemná neutralizace obou jaderných velmocí se vyznačuje tendencí dalšího růstu;

- možnost ozbrojeného konfliktu mezi Východem a Západem se zmenšila prakticky na minimum;

- obě tyto skutečnosti od základu mění situaci v naší epoše — v jaderné zóně existující vojenská stabilita téměř plně paralyzuje trávající politickou nestabilitu této zóny a ostře kontrastuje s existencí téměř úplné všeobecné nestability, která vládne za jejími hranicemi;

- lokálně oboustranně omezená neutralizace dvou velkých mocností je kom-

penzována širokou volností akcí všech mocností v politicky nestabilizované zóně třetího světa;

— svobody akcí ve třetím světě není dosud náležitě využíváno z neopodstatněné obavy, že by lokální omezená válka mohla přerůst ve válku světovou. Takové nebezpečí hrozí prý jen v případě, že rovina jaderné války je taktickými jadernými zbraněmi propojena s rovinou klasické konvenční války;

— jaderné odstrašování sblízuje velmocí a nutí je k solidaritě všude tam, kde společné riziko je větší než sledovaný cíl (Suezská krize). Na tomto základě vyrůstá nebezpečí světové nadvlády dvou velmocí, jemuž lze účinně čelit pouze národní jadernou silou některých dalších velmocí. Další krajně akutní nebezpečí vyrůstá z úsilí o omezení zbrojení a z pokusu přesunout těžiště zápasu na půdu hospodářské a sociální soutěže;

— poněvadž jaderné odstrašování je pevnou páteří současného míru, nelze podle Beaufra v žádném případě dovolit, aby se zmenšila celková kapacita odstrašování, která by mohla vést k oslabení předstihu USA a k nežádoucí likvidaci NATO;

— vývoj vojenské techniky vyžaduje přihlížet při využívání účinku odstrašování i k měnícím se možnostem jednotlivých geografických oblastí.

Aniž bychom nějak zlehčovali význam jaderných zbraní a jejich vliv na vztahy mezi státy, jako marxisté chápeme změny v poválečných vztazích jako odraz historických přesunů v poměru sil mezi socialismem a imperialismem, v upevňování pozic mírových a revolučních sil a oslabování pozic imperialistické reakce. Je zajímavé, že Beaufrova svérázná interpretace příčin světových změn vyúsťuje, nezávisle na přání autora, objektivně v doporučení přenést těžiště historického zápasu mezi Východem a Západem z území vyspělých států na půdu třetího světa. Při úvahách o důsledcích odstrašování po linii nepřímé strategie a při výpočtu faktorů změn v naší epoše (obnovení síly Evropy vojensky slabší než SSSR, růst váhy supervelmocí USA a SSSR, probuzení třetího světa, rozvoj vysoce produktivní ekonomie, rozvoj marxistické ideologie, objevení se jaderných zbraní, růst vzájemné závislosti mezi národy a jejich technické sblížení, rozdělení světa na čtyři základní zóny), ho nejvíce znepokojuje pohyb ve třetím světě. V této souvislosti vyslovuje, ve francouzských vládnoucích kruzích všeobecně pocítovanou obavu, že nesplní-li se naděje na jeho hospodářský rozkvět podle evropského vzoru, dojde k hrozivému a gigantickému

stěhování národů do průmyslově vyspělých zemí Evropy a Ameriky. Překoná-li třetí svět bídu a zaostalost, vyrostou tam nové hospodářsky a vojensky silné mocnosti, které se pokusí barbarsky zmocnit bohatství civilizovaných zemí. Proto je třeba již dnes umět této hrozbě čelit, připravit se k obraně, pěstovat vojenské ctnosti, rozvíjet „životní instinkt“ západní civilizace a nebat se tvrdě hájit svou existenci a svobodu. Vždyť barbaři, jak učí historie, zničili už nejednou vyspělou civilizaci, nebyla-li schopna se bránit.

Speciálně zkoumá problém Číny, která má předpoklady jít cestou rychlého hospodářského pokroku. Hlavní nebezpečí Západu vyvstává zde, podle autora, z možnosti sjednocené Číny s SSSR. Mělo by dalekosáhlé strategické důsledky — vedlo by prý ke ztrátě panství a vlivu Západu ve třetím světě. Proto Západ musí dělat vše, aby „neuvrhl Čínu zpět do náruče SSSR“ (str. 175). Rozkol mezi těmito státy by mohl už dnes přinést své plody — mírové urovnání problémů střední Evropy, která zůstává jablkem svárů mezi Západem a SSSR. Splní-li se tato optimistická varianta vývoje vztahů mezi antagonistickými systémy, nastoupí Evropa pokojně „cestu k jednotě, kterou pozbyla v r. 1914“ (str. 173). Nevzdá-li se prý Sovětský svaz nadvlády nad satelity, prosadí se druhá, ne zcela vyloučená možnost: mohlo by dojít k nepokojům v NDR a v jiných lidově demokratických zemích, což může mít za následek konflikt s nepředstavitelnými důsledky. Konečně, je třeba připustit, že dostane-li se v SSSR k moci nový Stalin, v NSR nový Hitler, bude obtížné nepřipustit možnost jaderné konfrontace.

Beaufre se osobně přimlouvá za mírové řešení evropských problémů. Nejpříjemnější je mu samozřejmě strategie gaulistické Francie. Její podstatou je odmítnutí plánu neutralizace střední Evropy; to by vedlo ke sjednocení Německa pod ochranou SSSR, k izolaci a odchodu USA z Evropy. Beaufrovi se nezamlouvá ani hypotetická varianta neutralizace pod patronací sovětsko-amerického jaderného kondominia, poněvadž nedává záruku uchování národní nezávislosti menších zemí. Autor připouští též obtížnost realizace francouzské koncepce Evropy, volně přidružené k USA.

Beaufre, stejně jako de Gaulle, rozznává nejméně tři základní formy a „stupně“ evropské jednoty. Píše o tzv. „malé“, „střední“ a „velké“ Evropě. Malá Evropa, tj. v podstatě dnešní Evropa šesti, k níž se jako ke stálému jádru mohou volněji přidružit Velká Británie, skandinávské

země, Španělsko, Řecko, popřípadě i Turecko. „Ale Evropa není Evropou bez Rakouska, Polska, Rumunska, Československa, Maďarska, Jugoslávie a Bulharska“ (str. 177), píše a definuje tím středně velkou Evropu od Atlantiku po Pripetská jezera. Počítá s tím, že by taková Evropa mohla vzniknout jako výslednice složitě hry mocenských tlaků, zejména jako produkt sblížení Sovětského svazu se západní Evropou, vynuceného rostoucího tlakem lidové Číny. Jestliže by tlak Číny v důsledku jejího hospodářského rozvoje a dalšího prohloubení rozporu s SSSR v dohledné budoucnosti ještě zesílil, lze doufat, že se podaří realizovat dnes ještě utopický plán velké Evropy od Gibraltaru až po Ural.

Beaufrovův ideál Evropy je blízký představě Evropy jako samostatné třetí síly nebo jako druhého pilíře atlantické aliance. V obou případech by takto sjednocená Evropa byla chráněna francouzskou jadernou silou. „Evropa musí být dříve nebo později jaderná; nebude-li jaderná, nebude Evropou“ (str. 178). Jsou-li jaderné zbraně v tomto pojetí tmelem evropské jednoty, je udržení nejednoty SSSR a USA, zejména pak SSSR a Číny, vnějším předpokladem její existence.

Není nutné pokračovat v popisu dalších úvah Beaufrovy světové strategie. Jeho úvahy končí shrnutím základních zásad a koncipováním jakéhosi náčrtu plánu světové strategie, rozčleněné podle času.

Z dlouhodobého hlediska (à longue terme) je na prvním místě potřeba co nejširší jednota národů, vychovaná evropskou civilizací k boji proti nebezpečí, které by mohlo vyvstat z třetího světa. Třetí svět zůstává nejobávanějším a největším nepřítelem.

Kniha „Odstrašování a strategie“, stejně jako předešlé i pozdější autorovy práce, přesvědčivě dokazuje, že pokud se kruhy mezinárodní monopolistické reakce nebudou muset plně podřídit a respektovat zásady mírového soužití odlišných společenských systémů, pokud se budou moci vměšovat do vnitřních záležitostí cizích států, pošlapávat elementární lidská práva, práva na národní sebeurčení, politickou a hospodářskou nezávislost, na svobodný společenský rozvoj atd., pokud budou spoléhat a uchýlovat se k násilným a ozbrojeným formám řešení mezinárodních konfliktů... do té doby budeme muset studovat, sledovat a vědecky rozpracovávat s jejich činnostmi spojené

V plánu strategie „à moyen terme“ formuluje tyto hlavní úkoly: nahradit bilaterální jadernou strukturu světa strukturou multilaterální, vytvořit Evropskou unii, revidovat NATO a udržení rozkolu SSSR a Číny řešit problémy střední Evropy.

V plánu nejbližší krátkodobé strategie (à courte terme) klade hlavní důraz na upevnění soudržnosti Západu v oblasti přímé a nepřímé strategie. Společný postup umožní vyhnout se chybám dalekosáhlého dosahu. Beaufre varuje před politikou, která by uvrhla Čínu zpět do náruče SSSR nebo by vedla k předčasnému sblížení SSSR a USA, popřípadě zanedbáním hospodářské pomoci rozvojovým zemím by oslabila pozice Západu ve třetím světě. Hlavním úkolem této etapy je zlepšení statutu střední Evropy.

Soudržnost a prosperita Západu je přirozeným a hlavním cílem kterékoliv západní strategie. K realizaci takového cíle je třeba dát světu politický systém

— nejen reálný, ale též stabilní, což vyžaduje, aby se i nadále opíral o sílu jako hlavní element stability, o sjednocenou Evropu jako druhý pilíř NATO a o Čínu jako protiváhu SSSR;

— vyhýbat se válce SSSR a USA, ale též jejich předčasnému sblížení;

— koordinovat strategii Západu v rámci reorganizovaného NATO a udržet si iniciativu oblasti nepřímé strategie.

Beaufrovy úvahy o strategii odstrašování ústí v teoretickém zdůvodnění cíle-vědomého využívání a formování vhodných podmínek k obraně a expanzi západní civilizace vůbec, evropského a francouzského kapitalismu zvláště. Zdůvodnění je myšlenkově velmi široce koncipované a z odborného hlediska v mnohém směru originální.

* * *

problémy politické a vojenské strategie. Vojenská síla zůstává i nadále důležitou složkou celkové mocenské struktury světa. Beaufre se pokouší využít psychologických účinků ničivě síly moderních zbraní k zadržení vývoje světového revolučního procesu, ke konzervování, eventuálně k dalšímu upevnění pozic kapitalismu. Je sice proti válce, nikoliv však též proti válečným prostředkům. Naopak, právě tyto válečné prostředky přetváří v trvalý a určující nástroj své „mírové“ politiky.

I když máme zcela odlišné představy o úloze síly v dějinách současných mezinárodních vztahů, i když si přejeme a bojujeme za svět bez válek, ale taky beze

zbraní, souhlasíme s názorem autora, že je nutné mnohem větší pozornost věnovat strategii a spojovat ji vždy a všude s politikou, která v poměru k ní zůstává nejen nadřazenou, ale i veškerou skutečnost ignorující a přetvářející teoretickou a praktickou činnost. Význam politiky se v kontextu nynějšího světového dění ještě zvýšil. To názorně potvrzuje charakter a průběh událostí v rozvojových zemích, v lidové Číně, ve všech hospodářsky vyspělých kapitalistických zemích, v neposlední míře i v zemích socialismu, kde se diskutuje o nových formách politického řízení společnosti a hledá optimální model politického systému a fungování socialismu. Vojenské myšlení bylo vždy úzce spjato s myšlením politickým. Vždyť armáda v socialistických státech si uchovává charakter výrazně politické instituce. Její existence, obdobně jako i metody a formy praktického použití, závisí spíše na vnějších než vnitřních faktorech, na celkovém vývoji mezinárodní situace. Kde tedy jinde, než v armádě, máme politiku, zejména mezinárodní politiku sledovat, studovat a teoreticky rozvíjet? Moderní vojenskou strategii nelze jako vědu vůbec koncipovat bez spojitosti s politickou strategií. Kdo se pokouší jít jinou cestou, nutně ztroskotá. Nemáme právě zde hle-

dat jednu z gnoseologických příčin poměrného zaostávání vojenského myšlení u nás? Naše možnosti jsou sice v mnohém směru značně omezeny. Nebudeme plnit úkoly v globálním světovém strategickém rámci, ale to není důvodem, aby za nás mysleli jiní. Vždyť o evropském, západoevropském i středoevropském rámci, o problémech evropské bezpečnosti, které nás musejí bezprostředně zajímat, nelze studovat bez širších světových souvislostí.

Jistota, že v každém evropském systému bude Sovětský svaz hrát úlohu hlavní a nejspolehlivější záruky naší bezpečnosti, by se měla projevit ve studiu různých variant a forem této bezpečnosti včetně jejich vojenských aspektů. Uznáváme-li jako pravdivou zásadu, že se objektivní skutečnost mění a v samém procesu této změny vytváří více odlišných, konkrétně však determinovaných možností a metod řešení rozporů vlastních této skutečnosti, měli bychom přejít od slovního uznání, od propagandistického zdůrazňování pravdivosti této poučky k cílevědomému a intenzivnímu vědeckému zkoumání problému různých variant obecné a vojenské politiky alespoň v omezeném evropském rámci.

KROK K UŽŠÍ SPOLUPRÁCI VOJENSKÝCH ČASOPISŮ SOCIALISTICKÝCH ZEMÍ

U příležitosti 10. výročí našeho časopisu uspořádala redakce 20. a 21. 2. 1967 mezinárodní sympóziem, na které pozvala šéfredaktory vojenskopolitických a vojenskoteoretických časopisů zemí Varšavské smlouvy. Redakce chtěla poskytnout příležitost k výměně zkušeností a připravit zástupcům bratrských časopisů k diskusi několik myšlenek k další ještě těsnější spolupráci mezi redakcemi.

Redakce pokračovaly v přátelských rozhovorech, které začaly již v minulém roce v Moskvě a Praze. Sympóziem zahájil plukovník dr. Schiel v zastoupení ministerstva národní obrany a náčelníka generálního štábu. Počáteční mnohahodinová porada jednala o některých aktuálních problémech vojenskoteoretických časopisů, které vyplývají ze společných úkolů socialistických armád v boji za mír a bezpečnost v Evropě. Porady se zúčastnili vedle zahraničních hostů zástupci bezpečnostního oddělení Ústředního výboru SED, politické hlavní správy Národní lidové armády (NLA), šéfredaktoři ostatních vojenských teoretických časopisů NLA, jakož i zástupci tisku.

Šéfredaktor plukovník dr. Stender ve svém vystoupení analyzoval nynější hlavní směry politického vývoje v obou německých státech: nezadržitelné posilování a stabilizaci socialistické NDR a přechod imperialistické NSR do fáze restaurace a výstavby k fázi expanze státně monopolistického vládnoucího systému doma i v cizině. Podrobně rozebral tzv. „východní politiku“, pokus Kiesingerovy a Straussovy vlády, která stupňovitě uskutečňuje bonnský revanšistický program: při zachování dalších dobyvačných cílů koncentruje nejdříve všechny síly na mezinárodní izolaci a nakonec anexi NDR. Plukovník dr. Stender vyzdvihl, že při tom nemáme co dělat jen s jednou velkou změnou taktiky, ale současně se zesílenou aktivitou ultrareakčních a neonacistických sil NSR — zvláště skupiny kolem Strausse.

Bonn převádí svoji „novou východní politiku“ současně do několika rovin a dimenzí. Tento postup zahrnuje rozmanité pokusy vetřelců v NDR, diplomatické výpady k naší izolaci, zvýšení provokací na hranicích a intenzifikaci západoněmeckých válečných příprav, zvláště vyzbrojování atomovými zbraněmi.

Šéfredaktor vyjádřil přesvědčení, že síly nepřátelské mírovému dorozumění v Bonnu v budoucnu neporostou, jestliže nepřekonatelné překážky, které jsme jim doposud stavěli do cesty, budeme nadále zesilovat. Proto je třeba, aby se spolupráce socialistických armád vyvíjela také v oblasti vojenského tisku ještě úspěšněji než dosud.

Proto jeho návrhy měly ohlas u přítomných šéfredaktorů, kteří v dalších rozhovorech shodně uvítali pořad sympózia.

Generálmajor Kozlov, CSC., pozdravil redakci jménem maršála Sovětského svazu Zacharova a zdůraznil úplnou shodu stanovisek. Řekl, že mezi sovětskými soudruhy nachází každá iniciativa k těsnější spolupráci vroucí podporu, neboť v jednotě je naše síla. Generálmajor Kozlov a po něm generálmajor Koršunov podali vysvětlující přehled o programu časopisů Vojennaja mysl a Komunist vooružennych sil v padesátém výročí VRSR.

Plukovník Nowik z polského časopisu Wojsko Ludowe přednesl zajímavé myšlenky k hodnocení nové situace v NSR, kterými doplnil základní zprávu v několika bodech. Také on zdůraznil, že socialistické armády Varšavské smlouvy nesou za evropskou bezpečnost a zabezpečení míru v Evropě společnou odpovědnost, z čehož také nutně vyplývají společné úkoly vojenských časopisů (v dalším čísle uveřejníme důležité výňatky jak z ústních příspěvků, tak z písemných příspěvků předaných zahraničními soudruhy).

Jednomyslnost — to byla vedoucí myšlenka celého setkání, které skončilo výměnou cenných přátelských darů.

Druhý den navštívili šéfredaktoři bratrských časopisů a zástupci redakce Militärwesen „Pohraniční brigádu 13. srpna“ v Berlíně, spolu s veliteli jednotek, politickými pracovníky a štábními důstojníky brigádního okruhu, kde došlo k srdečné a důvěrné rozmluvě s bratry ve zbrani. Naše redakce si předsevzala seznámit zahraniční přátele s komplikovanou problematikou služby na státní hranici v Berlíně. Současně se mohli pozvaní zástupci z pohraničních jednotek informovat o životě a zvláště o některých problémech hraniční služby v socialistických armádách. A konečně jsme hodlali jako redakce časopisu využít této příležitosti k širšímu pohovoru s našimi čtenáři a tak získat podněty pro naši publikační činnost.

Třřhodinová rozmluva se táhla jako rudá nit velké myšlenky jednomyslnosti v názorech a srdečném přátelství našich národů. Středem zájmu byly tyto otázky: jak se společně připravujeme na 50. výročí VŘSR, jak si cení příslušníci našich spřátelených armád bojovou sílu armády NDR a službu v pohraničních útveřech, které zkušenosti získali naši sověřtřř, řeskoslovenřtřř a polřtřř přátele při třřídňř výchově vojáků. Zahraniční řéfredaktoři se zvlářtřř zajímali o metody politicko-ideologické práce a o vliv stranických organizací v berlřnských pohraničních útveřech. Za živého souhlasu ostatních zahraničních soudruhů hovořil generálmajor Korřunov o řirokém závazkovém hnutí k 50. výročí VŘSR. Toto hnutí se v Sověřtském svazu rozvinulo na popud Lenina, zaměřuje se na doposud neřešené otázky a je nejlepřř oslavou tohoto svátku. Všichni zahraniční soudruzř, kteři byli v Berlíně poprvé, se přesvědřili o těžkostech, komplikaci a vysoké politické odpovědnosti služby našich vojáků na berlřnské státnř hranici. K tomu řekl plukovník Rapoš: „Jak jsme mohli včera vidět vaře vojáky a velitele při obraně hranic v Berlíně, vzbudili ve mně a u ostatních soudruhů silný dojem. Nejen statečností a odvahou ve službě, nýbřž také morálním profilem a disciplínou.“

Sověřtřř a řeskoslovenřtřř soudruzř nás velmi vřele ubezpeřili o tom, jak vysoce je oceňována bojová síla jednotek a útvarů Národnř lidové armády v jejich armádách a že NLA požívá jejich plnou důvěřř.

Potom vyprávěli plukovník Nowik a plukovník dr. Wiřniewski, že třřídňř výchovu polských vojáků a důstojníků k patriotismu neodděluje od výchovy v duchu socialistického internacionalismu, přátelství a bratrství ve zbrani ke všem socialistickým armádám a tedy i k příslušníkům NLA.

Stejně jako zahraniční soudruzř ochotně, obřřrně a odborně odpovídali na všechny otázky našich důstojníků, tak také zástupci pohraničních jednotek vyprávěli o svých problémech zvlářtřř při ideologické výchově příslušníků armády.

Vřichni zahraniční soudruzř znovu ubezpeřili, že sice věděři o těžkostech a složitosti služby na západnř hranici, ale živou představu o tom, co na vojácích a důstojnřcích tato služba vyžaduje v politické přípravě a odpovědném jednání, mohli získat teprve osobnř návštěvou na státnř hranici a při rozhovorech s příslušníky pohraničních jednotek — při tomto shomáždění řtenářř.

Plukovník Diviš (řéfredaktor řasopisu Lidové armády) to potvrdil a mezi jiným řekl: „Zde v Berlíně je velmi jasné, že hraniční služba příslušníků NLA je bezprostředním bojem o zabezpečení mířř v Evropě“.

Šéfredaktor plukovník dr. Stender mohl na závěr rozhovorů s uspokojením konstatovat, že cíle setkání bylo plně dosaženo.

Informace a dojmy, které jsme získali od přátel, posílily nás znovu v neotřesitelné jistotě, že silní a spolehliví spojenci, kteří stojí na naší straně chápou náš vojenský třídní přínos také z mezinárodního hlediska. Na to nikdy nezapomeneme.

Celkově můžeme konstatovat: toto sympóziu bylo krokem k ještě těsnější součinnosti vojenských časopisů socialistických zemí. Pokud se dají výsledky této porady shrnout, chtěli bychom říci, že chceme použít výsledků nebo závěrů, zvláště těch, ve kterých byla v průběhu plodných rozhovorů s našimi zahraničními hosty konstatována shoda ve všech otázkách.

Zástupci redakcí se informovali o problémech a zkušenostech ostatních a sblížili se i osobně. Při příštích rozhovorech by se měla konečně obrátit pozornost na různé detaily. Proto vypracovalo sympóziu některé konkrétní výchozí body. Redakce, které se setkaly na poradě, se budou vzájemně včas informovat o tematických plánech. Důležité články bude účelné ještě před uveřejněním vyměnit a podle možnosti uveřejnit v časopise, který se o ně zajímá. V časopisech může přijít ke slovu více autorů z bratrských zemí, přičemž se redakce při získávání příspěvků od autorů budou vzájemně podporovat a vždy budou pro redakce spřáteleného časopisu zprostředkovávat spojení s autorem.

Také ve formě teoretických diskusí si redakce chtějí vyměňovat v budoucnu všeobecně zajímavé problémy a snažit se o účast odborníků z oblastí jejich působnosti.

Militärwesen bude v budoucnu pravidelně a podrobně informovat o bratrských armádách a publikovat více příkladů ze spřátelených zemí ke společným problémům.

To je jeden z prvních závěrů, který jsme vyvodili z výměny zkušeností. Podle příkladu našich maďarských soudruhů bude náš časopis v budoucnu v rubrice „Novinky v socialistickém vojenském tisku“ čtenářům podávat příklady vhodné povšimnutí z vojenských časopisů ostatních zemí Varšavské smlouvy s komentářem nebo krátkým vyjádřením.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Франтишек Братка, полковник Йосиф Кепка	
Теория управления	3
Кандидат военных наук, доцент – генерал-майор Вацлав Матичка	
Курсы усовершенствования офицеров	6
Кандидат военных наук – подполковник Зденек Градский	
К предмету исследования военных наук	15
Кандидат экономических наук, инженер-подполковник Богуслав Крен	
Значение развития науки и техники для военной мощи страны	20
Генерал-майор Егид Пепих	
За творческое развитие социалистической военной науки	26

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Ольдриж Брейшка	
Положения уставов о подвижности в обороне	31
Подполковник Йиржи Халупа	
Актуальные проблемы комендантской службы войск	38
Полковник Вацлав Скала	
Автоматизация управления фронтовой авиацией	44
Подполковник Кветослав Мандяк	
Обеспечение боевых действий самолета-носителя	48
Подполковник Зденек Крпата, майор Вацлав Волек	
Борьба с радиоэлектронными средствами	52

ВОЕННЫЕ ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Карел Ярош	
Ядерная промышленность федеративной Республики Германии	57
Подполковник Войтех Шотола	
Планирование на случай чрезвычайного положения в странах НАТО	63

ОПЫТ И ПРАКТИКА

Генерал-майор Васил Вало	
Планирование действий войск в штабов	67
Подполковник Ян Славик	
Инженерные заграждения и их устранение	74
Подполковник Ярослав Юга	
Психология в деятельности штабов	80

ИНФОРМАЦИИ

Кандидат военных наук, доцент-подполковник Ян Звада	
Запугивание и стратегия	83
Дальнейшее повышение уровня сотрудничества между военными журналами социалистических стран	89